

Hesap Uzmanları Kurulu
ile ilgili
Görüş ve Öneriler

H. U. K.
ÇEŞİTLİ

NUSUNDA YAZILAN
Zİ VE ETÜDLER

İÇİNDEKİLER

- 1- Hesap Uzmanlarının Yapacakları İlmî Çalışmalar Hakkında Rapor
- 2- İnceleme Raporları
- 3- Hesap Uzmanlarının Organizasyonu ve Çalışma Tarzı Hakkında Not
- 4- H. U. K. Başkanlığı'na bir yazı
- 5- Yabancı Memleketlere gönderilecek Hesap Uzmanları Seçilmesi, Gönderilecekleri Memleketler ve Bu Yer Yapacakları Çalışmalar
- 6- Turne Mesalesi ve Tetkik İşinin Organizasyonu
- 7- Hesap Uzmanlarının Turne Mesailerinin Tertip Tarzı Hakkında Rapor
- 8- H. U. K. Başkanlığı'na bir yazı
- 9- H. U. K. Başkanlığı'na bir yazı

HESAP UZMANLARININ YAPACAKLARI İLMÎ ÇALIŞMALAR
HAKKINDA RAPOR .

(1)

Muhteviyatı.

- 1 - İlmî çalışmaların yapılmasındaki zaruret ;
- 2 - İlmî çalışmaların mahiyeti ;
- 3 - İlmî çalışmaların şumulu ;
- 4 - İlmî çalışmaların müstenidatı ;
- 5 - İlmî çalışmaların değerlendirilmesi ;
- 6 - İlmî çalışma yapabiliyoruz mu ?
- 7 - Çalışmaların sevk ve idaresi ;
- 8 - Vergi inceleme rehberinin hazırlanması .

Mayıs 1950

Hesap Uzmanlarının yapacakları ilmi çalışmalar
hakkında rapor .

* 1 - ilmi çalışmaların yapılmasındaki zaruret :

Hesap Uzmanları Kurulunun , vergi reformunun tahakkukunda ve yeni vergi rejimimizin tatbikatında kendine mevdu vazifeyi gereken şekilde ifa edebilmesi için , yalnız teknik değil , aynı zamanda ilmi bakımdan da yüksek bir seviyeye erişmesi ve bu seviyeyi , devamlı olarak muhafaza etmesi zaruridir . Aksi takdirde , Hesap Uzmanları zamanla (routinier) memur halini alırlar ve kendilerinden beklenen hizmeti ifa edemeyecek bir duruma düşerler .

Bunca emek sarfına ve malî fedakârlığa katlanarak vücut bulmuş olan Hesap Uzmanları teşekkülünün böyle bir âkibete maruz kalmaması , ancak Hesap Uzmanlarının , beyanname incelemesi işinin dışında devamlı ve metodlu bir surette ilmi çalışmalarla meşgûl olmalarına vabestedir . Hesap Uzmanları ya bu yoldan gitmek suretille kendilerine mevdu hizmeti mükemmel bir şekilde ifa ederler veyahut ilmi hüviyetleriyle birlikte şahsiyetlerini de zamanla kaybederler ki , bu vaziyet yeni vergi rejiminin bu yüzden tehlikeye girmesini ve hatta çökmesini intaç edebilir .

Bahis konusu olan ilmi çalışmaların müsbet netice verebilmesi için , bu işin umumî bir şekilde düşünülmesi ve ona göre organize edilmesi zarureti vardır . Hemen şunu da ilâve edelim ki , bu çalışmalar , şüphesiz Hesap Uzmanlarının asıl vazifesi olan vergi incelemelerini sekteye uğratmayacak şekilde ve esas itibarile mesai saatleri dışında yapılacaktır .

2 - ilmi çalışmaların mahiyeti :

ilmi çalışmadan , İngilizce (Research Work) denilen ve Almanya'da , İngiltere'de ve bilhassa Amerika'da taammüm etmiş olan çalışma usulünü anlıyoruz . Bu çalışmalar şu tarzda yapılabilir :

- a) Evvelâ mevzu vazih bir surette tesbit edilir ;
- b) Çalışmayı yapan tarafından mevzu ile ilgili malzeme -- (document) ler toplanır . (Bu malzeme , ya doğrudan doğruya tesbit edilen mevzu ile alakalı veya mevzu temas eden kanunlar , serhler , ilmi eserler , etüdler , raporlar , resmî kayıtlar , istatistikler ve mukaveleler teşkil eder . Evvelâ bunlar üzerinde gereken -- tetkikler yapılır ve notlar alınır .)
- c) Lüzumlu olan hallerde , ilgili şahıslar ve müesseselerle temas edilerek mahallinde inceleme ve müşahedeler yapılır . Mümkün olan hallerde de anket usulüne baş vurulur .
- d) Çalışmayı yapan , bütün bu tetkik ve müşahedelere müsteniden bir neticeye varır ve bunu yazılı bir tahlil , tenkit veya tez halinde ifade eder ki bu eser , ilmi bir tarzda tasnif ve tertip edilmiş bir kitap , etüd veya rapor olur .

3 - İlmî çalışmaların şumulu :

Hesap Uzmanlarının yapacakları ilmî çalışmaları dört gruba ayırabiliriz :

a) Beyanname incelemesi ile ilgili çalışmalar ; (Bunlar meselâ, mali revizyon, revizyonun tekniği gibi umumî mevzulara taallük edeceği gibi ,bilfarz emsal kıymetleri, masraf indirimleri , sermaye mukayesesi, amortisman gibi hususî mahiyette de olabilir.)

b) Sanayi ve ticaret branşları hakkında incelemeler ; (Meselâ gıda sanayii ,tahta sanayii ,mensucat sanayii gibi sanayi branşlarının ve banka ,sigorta ve nakliyecilik gibi diğer iktisadî faaliyet branşlarının ,ticarî ,teknik ve malî durumları ve hususiyetleri etüd edilir .)

c) Vergi sistemi ile ilgili çalışmalar ; (Meselâ beynelmîlel vergi mükerrerliği, disk-riminasyon, kurumlar vergisinin mahiyeti ve önemi, gelir vergisinde esnaf muafılığı ,zirai kazanç istisnası , muamele vergisinde toplu sistem, şeker vergisi ,Fransa'da vergi reformu, İsviçre'de vergi reformu, vergi ceza hukuku, malî kaza ilh ... gibi)

d) Malî ve iktisadî mes'elelere müteâllik çalışmalar ; (Meselâ âile bütçesinde verginin tesiri ve nisbeti, iktisadî konjüktür ve vergi, millî gelir ve vergi, muayyen yılların bütçeleri, muhasebe plânı , İsviçre'de Devlet muhasebesi, serbest muhasebe mütehasşları teşkilâtı, Türkiye'nin döviz politikası, Türk tütününü ilh ... gibi)

Yukarıda dört grupta topladığımız ilmî çalışma ve araştırmalardan ,ilk bakışta yalnız birinci ve ikinci gruba dahil olanların, mesleğimizle doğrudan doğruya ilgili olmaları itibarile, kâfi geleceği ileri sürülebilir . Kanaatimizce ,ilmî çalışma sahasının dar mânada sadece, meslekî çalışmalara inhisar ettirilmesi ,ilmî çalışma ve araştırmaların maksadına aykırı düşer ve Hesap Uzmanlarının malî ve iktisadî problemler ve çeryanlara karşı alâkasız ve bilgisiz kalmalarını intac edebilir . Halbuki kanaatimizce vergi hadisesile, işletmeciliğin bir ifadesi olan, muhasebenin, ilmî cepheden kavranabilmesi, bu mevzuların dışında gibi görünen daha umumî mahiyetteki malî ve iktisadî mes'elelerin de takip edilmesi ile kabil olabilir .

Burada şunu da belirtelim ki, yukarıda yaptığımız gruplandırma bir şamadan ibarettir . Filiyatta ,hiç şüphe yok ki, ilmî çalışmalar, kendiliğinden birinci ve ikinci grup mesai üzerinde teksif edilecek, diğer gruplara dahil çalışmalar, bilhassa ilk zamanlarda, mesleğe en yakın olan mevzular intihap edilecektir .

4 - İlmî çalışmaların müstenidatı :

Yukarıda ilmî çalışma ve araştırmaların ne suretle yapılacağından bahsederken bunların kitap, mecmua ,makale, istatistik gibi me'hazlardan toplanacak malûmata istinad edeceğini ve ayrıca müşahede ,inceleme ve anketlere dayanacağını belirtmiştik .

Hesap Uzmanlarının beyanname tetkikatı dolayısıyla bir dereceye kadar alışık buldukları " müşahede " tarzındaki mahalli incelemeleri bir tarafa bırakalım , fakat ilmî çalışmaların esasını teşkil

eden malzeme ve malûmat kısa zamanda ve derli toplu nasıl temin edilecektir ? Bu şüphesiz ,çok mühim ve mühim olduğu kadar da müşkül bir mes'eledir . Fakat,ilmî çalışma esası kabul edilecekse , bu takdirde bu mes'eleyi de halletmeğe çalışmamız iktiza eder .

Bu mes'elenin halledilmesi, İstanbul'da tesis ettiğimiz Hesap Uzmanları kütüphanesinin bir dekor haline düşmiyerek faal bir şekil alması mümkündür . Kütüphaneyi faal bir şekilde tutabilmek için aşağıdaki şartların tahakkuku lâzımdır :

a) Lüzumlu kitap ,mecmua ,gazete ilh ... in devamlı olarak temin edilmesi ;

b) Kütüphane işinden anlıyan (veya ona göre yetiştirilecek olan) lisan bilen kalifiye bir memurun bu işte çalıştırılması ; (bu memurun kitapları tasnif edecek ,fiş tutacak , Coupurêler yapacak ,çalışma yapanlara me'haz göstermek suretile bilfiil yardım edecek vaziyette, olması lâzımdır . İcabında bu memura ; bürodan -- yardımcı bir memur tefrik edilebilir .)

c) Bunlardan başka dar olan kütüphane salonuna ,yan divar açılmak suretile ,sağ tarafındaki odanın ilâvesi ve kitap raflarının fazlalastırılması lâzımlıdır .

Kütüphanenin bu suretle yoluna konularak faaliyete geçirilmesinin büyük masrafları mucip olacağı sanılmamalıdır . Kütüphanenin tevsi için bir defaya mahsus olmak üzere yapılacak inşaat masrafı kaba bir tahminle 3 - 4 bin lira tutar .

Diğer taraftan kütüphanenin senelik kitap mübayaası ise, abonmanlar da dahil olmak üzere senede 2000,--- 3000,- lira civarında , tahmin edilebilir .

(Demirbaş vaziyetteki ansiklopedilerle Türkçe ve yabancı dillerde bir çok kıymetli meslek kitapları şimdiden tedarik edilmiş -- tir .)

Vergi incelemeleri (yani Hesap Uzmanları) için ayrılan tahsisat tutarının yanında, bununla ilgili ve aynı derecede prodktif olan bu küçük masrafların fazla bulunmayacağı tabiidir .

5 - Çalışmaların değerlendirilmesi :

İlmî çalışmaların muvaffak olması ,bunların " değerlendirilmesi " ne mütevakıftır . Bunu ,uzun senelerde edindiğimiz tecrübenin mahaulü kat'li bir kanaat olarak ifade ederiz . İlmî çalışmaların değerlendirilmesinden şunları anlamaktayız :

a) Yapılacak çalışmalar,ilmî kıymeti haiz olmak şartıyla, neşredilmelidir . Bu neşriyat , yapılan (travail) lerin kurulumunun çıkaracağı bir mecmuada ve bazı hallerde de kitap şeklinde bastırılması, suretile olur . (Bir memurun ilmî mahiyette bir mecmua çıkarmasına menî bir hüküm mevcut olmadığına göre, mecmuayı hepimiz namına bir Hesap Uzmanı " sahip ve mes'ul müdür " olarak çıkarabilir . Çıkarılacak mecmuanın üç aylık olması muvafıktır . Mecmuaya " Maliye ve vergi " ismi verilebilir . (x)

İşin malî cephesine gelince :

Yaptığımız tetkikata nazaran asgarî 500 adet basılması halinde mecmuanın,kendi masrafını koruyacağı anlaşılmıştır .

(x) Almanya'da Finanz und Steuer adı altında neşriyat vardır .

Bu muvaffakiyet hiç şüphesiz mutlak ve umumî olamaz . Buna imkân ve lüzum da yoktur . İlerde 250 kişilik bir kadro içinden, ilmî araştırma yapacak 50 Hesap Uzmanı yetişirse (ki kanaatimizce yetişecektir) bunun memleket ölçüsünde çok müsbet bir netice sayılması icabeder .

7 - Çalışmaların sevk ve idaresi :

İlmî çalışmaların sevk ve idaresi hususundaki fikirlerimiz şunlardır :

a) Bu çalışmaları sevk ve idare etmek üzere Kurul Başkanlığı tarafından bir " ilmî çalışmalar komitesi " kurulur . Bu komite 3 müşavir Hesap Uzmanı ile 5 Uzmandan olmak üzere 8 kişiden tereküp etmesi ve Uzmanların muhtelif kademelerdeki arkadaşlardan seçilmesi ve aralarında gençlerin de bulunması, muvafık olur .

b) İlmî komite, her sene bir rapor tanzim eder ve bu raporda, bir sene evvelki faaliyet ile o sene yapılacak çalışmalar hakkında izahat verir .

c) Çalışmalara, başta kendi isteği ile talip olanlar iştirâk eder . Bunların dışında kalanlar komite tarafından seçilir .

d) Bakanlığın Hesap Uzmanlarına yaptıracığı etüdler de komite vasıtasıyla yaptırılır .

e) Komite, kütüphane ve neşriyat işleriyle de meşgûl olur . Kütüphane için alınacak kitaplarla yapılan (travail) lerdân hangilerinin ilmî kıymeti haiz olduğu komite tarafından tesbit edilir .

f) Kurulumuz tarafından çıkarılacak mecmuanın tertibi işle de bu komite meşgûl olur .

g) İlmî çalışmalara, tercüme işleri de dahildir . Tezli çalışmalara geçilinceye kadar bilhassa tercüme işlerine önem verilir .

8 - Vergi inceleme rehberinin hazırlanması :

Teşkil edilecek ilmî komite tarafından ilk iş olarak ele alınacak mes'ele " vergi inceleme rehberi " ne müteâllik hazırlık çalışmalarının tanzim edilmesidir . İlmî bir metod dahilinde vergi incelemesi nasıl yapılır ? İtiraf etmek lâzımdır ki, bizde 25 sene yakın bir zamandan beri beyanname tetkikatı yapılmasına rağmen bu mevzu ilmî ve teknik bakımlardan gerektiği şekilde incelenmiş değildir . Bu mevzu üzerinde eski kazanç vergisi tatbikatına âit olmak üzere Hesap Uzmanı Gústav Müller tarafından yazılan -- " kazanç beyannamelelerinin tetkik usulüne dair talimatname " ile, benim " muamele ve istihlâk vergileri tetkikatına âit notlar " adındaki broşürümden başka hiç bir etüd yoktur .

Bu sebepten dolayı Hesap Uzmanlarının yetişmesinde güçlük çekilmekte , incelemelerde zamandan kaybedilmekte , tetkikat, tetkik elemanlarının şahsî bilgi ve görüşlerine göre yapıldığı cihetle , vergi revizyonunda muayyen esaslara dayanan teknik ve rasyonel bir çalışmaya varılamamaktadır .

Bu eski çalışma tarzının bilhassa yeni vergi rejimimizde devam ettirilemeyeceği aşikâr olduğu cihetle, bir " vergi inceleme rehberi " nin hazırlanması , hepimiz için hayati bir ehemmiyet arz etmektedir . Bu için vakit kaybetmeden ele alınmasını ve hazırlıklara başlanmasını zarurî bulmaktayız .

Bu münasebetle şu noktayı da belirtmek isteriz ki ,yapılacak iş ,kazanç vergisinde olduğu gibi, bir " tetkik talimatnamesi " hazırlamak değildir . İnceleme metod ve tekniğine taallûk eden bir eseri , mahiyeti ve şumulü ve vüs'ati itibarıyla bir talimatname şeklinde sokmağa imkân olmadığı gibi, buna lüzum da yoktur .

Nitekim yabancı memleketlerde de inceleme tekniği nizamname veya idarî talimatnamelerle halledilmiş değildir .

İnceleme rehberinin hazırlanması , kolay olmayacak ve uzunca bir zaman isteyecektir . Bu iş evvelâ ,Almanca, İngilizce, Fransızca lisanlarında inceleme tekniğine mütadair yazılmış belli başlı eserlerin faydalı görülen kısımlarının tefriki ve bu kısımların lisan bilen arkadaşlara tercüme ettirilmesile başlanabilir . Bu çalışmalar yapıldıktan sonra bizim vergi mevzuatımız ve mükelleflerimizin durumları göz önünde tutularak, ilmi komite tarafından çizilecek bir plân dairesinde rehberin kısım kısım yazılması işine geçilir.

Bu hükümde vergi inceleme raporlarının ehemmiyeti eski hali le kıyaslanamayacak derecede fazılasıdır. Bu itibarla inceleme raporlarının şekli üzerinde yeniden durulması lüzumu hasıl olmuştur.

Maliye Bakanlığı

Müşavir Hesap Uzmanı

Ali Alaybek

Bu hükümde vergi inceleme raporlarının ehemmiyeti eski hali le kıyaslanamayacak derecede fazılasıdır. Bu itibarla inceleme raporlarının şekli üzerinde yeniden durulması lüzumu hasıl olmuştur.

İnceleme raporlarının şekli :

Raporların kısa ve muntazam cümleler kullanarak sade bir üslup ile yazılmasına ve hiçbir tereddüde mahal vermeyecek surette açık ve anlaşılır olmasına, fazla tavsilattan kaçınılmasına riayet olunacağı yönetmelikte yer almış ancak tenkid edilen hususların etrafı ve objektif bir şekilde tahlil ve münakaşa edilmesi istenmiştir. Ayrıca yönetmeliğin 56 ncı maddesi raporların şeklini de tesbit etmiştir.

İnceleme raporlarının şekli ve muhtevaları hakkında iki görüşleri sürülebilir. Birisi raporların tafsilatlı olması tetkik mahiyetlerini ve tetkik ameliyelerini göstermesi ikincisi ise kısa olması ve mümkün olduğu kadar tafsilat ve teferruatı arı olmasıdır.

Tafsilatlı rapor şu esaslara istinad ettirilebilir :

a - İnceleme raporu Hesap Uzmanının çalışmasını aksettiren bir vesikadır. Bu itibarla çalışmanın bütün safhalarının raporda görülmesi Hesap Uzmanını dikkatli ve etraflı tetkik yapmaya sevk eder. Uzmanın, raporda belirmesine ve bunun üzerinden takip ve kontrol edilmesine imkân verir.

b - Raporlar tarh ve tahakkuk muamelelerine bağlı ve bu muamelelerin meşnedini teşkil etmeleri dolayısıyla bütün müşahedeleri genişle-

İNCELEME RAPORLARI

I - İnceleme raporlarının umumi izahı

* 1 - İnceleme raporlarının mahiyeti :

Hesap Uzmanları yönetmeliğinde denildiği gibi "vergi inceleme raporu selâhiyetli tedkik elemanları tarafından mükelleflerin ödedikleri vergilerin doğruluğunu araştırmak maksadile yapılan tedkiklerin neticelerini gösteren resmi bir vesikadır".

Vergi tedkikatı beyanname üzerinden alınan vergilerde bahis mevzuu olduğuna göre inceleme raporları da beyanname tedkikatının neticelerini gösterir. Bu neticeler ya beyannamedeki matrahın aynen ka bulünü ifade eder veyahut tenkidini gösterir ki bu da ikmalen veya re'sen tarhiyata sebep ve idarî muameleye mesned olur.

Yeni Vergi Usul Kanununun 131 nci maddesinde de inceleme raporları hakkında şu hüküm vardır. "Mükellefin hesap ve vergi durumu ile ilgili olmak üzere düzenlenecek raporların birer örneği inceleme sonunda vergi dairelerince mükellefe verilir. Re'sen vergi tarh edilmesini icap ettiren haller varsa rapor örneklerinin, işin takdir komisyonuna tevdiinden evvel mükellefe verilmesi mecburidir"

Bu hükümle vergi inceleme raporlarının ehemmiyeti eski haliyle kıyaslanamayacak derecede fazlalaşmıştır. Bu itibarla inceleme raporlarının şekli üzerinde yeniden durulması lüzumu hasıl olmuştur.

* 2 - İnceleme raporlarının şekli :

Raporların kısa ve muntazam cümleler kullanarak sade bir üslup ile yazılmasına ve hiçbir tereddüde mahal vermeyecek surette açık ve anlaşılır olmasına, fazla tavsilâttan kaçınılmasına riayet olunacağı yönetmelikte yer almış ancak tenkid edilen hadiselerin etraflı ve objektif bir şekilde tahlil ve münakağa edilmesi istenmiştir. Ayrıca yönetmeliğin 56 nci maddesi raporların şeklini de tesbit etmiştir.

İnceleme raporlarının şekil ve muhtevaları hakkında iki görüş ileri sürülebilir. Birisi raporların tafsilâtlı olması tedkikin sebeplerini ve tedkik ameliyelerini göstermesi ikincisi ise kısa olması ve mümkün olduğu kadar tafsilât ve teferruattan âri olmasıdır.

Tafsilâtlı rapor şu esaslara istinad ettirilebilir :

a - İnceleme raporu Hesap Uzmanının çalışmalarını aksettiren bir vesikadır. Bu itibarla çalışmanın bütün safhalarının raporda görülmesi Hesap Uzmanını dikkatli ve etraflı tetkik yapmaya sevkeder. Mesainin, raporda belirmesine ve bunun üzerinden takip ve kontrol edilmesine imkân verir.

b - Raporlar tarh ve tahakkuk muamelelerine bağlı ve bunların mesnedini teşkil etmeleri dolayısıyla bütün müşahedeleri genişle-

mesine ihtiva etmeleri bu muamelelerin daha büyük bir emniyetle yürütülmesini, müesseseler hakkında daha geniş bilgi sahibi olmasını temin eder.

c - Tafsilâtli rapor aynı müessesede sonradan ve müteakip yıllarda yapılacak tetkikler için de kıymetli bir malûmat me'hazı vazifesini görür.

Raporların kısa olması görüşüne gelince ;

Bunu kabul ve müdafaa edenlerin mütalâaları şöylece hülâsa edilebilir :

a - Tedkik raporu sadece resmî muameleye esas teşkil eden bir vesikadan ibarettir. Bu sebeple bu vesikada yalnız ve yalnız o muamele ile ilgili veya o muameleye müessir malûmatın hukuki ve objektif bakımdan tedkik ve tahlili görülmelidir. (x)

Bu itibarla tedkik raporunda Hesap Uzmanının çalışmasının seyir, hacim ve mahiyetini aramak ve bunun üzerinden mesaisini takip ve kontrole kalkışmak asla varid olamaz. Kaldiki Hesap Uzmanının çalışması hakkında inceleme raporu mahiyeti itibarile kat'î bir fikir de vermeğe müsait değildir.

b - Tafsilâtli raporların tarih ve tahakkuk muamelâtının da ha bilgili olarak ve emniyetle yürütüleceği hakkındaki mütalâaya da iştirak etmek mümkün değildir. Raporları muamele mevkiine koyacak vergi dairesi memurları doğrudan doğruya matrah ve vergiye taallük etmeyen tafsilâtla hiç bir suretle alâkalı bulunmadıkları için vergi tatbikatı bakımından neticesiz olan uzun bir takım tahlil, mukayese, mütalâa ve hesaplarla uğraşarak vakitlerini ve enerjilerini israf etmeleri istihdaf edilen gayenin tersine olarak muamelâtta vuzuhsuzluk ve emniyetsizlik yaratabilir.

c - İlerdeki vergi tetkikleri bakımından tafsilâtli raporların faydalı olacağı hususuna gelince, bunu da izam etmemek lâzımdır. Çünkü bu günkü tetkik usullerine göre, tetkikat yapılırken eyvelki seneler ile olan irtibat da tesis edilmekte ve bilhassa arşivler dolayısıyla toplanacak olan malûmata istinad olunmaktadır.

Şunu da göz önünde tutmak lâzım gelir ki tafsilâtli rapor usulü kırtası muamelelere ve külliyetli kâğıt ve malzeme sarfına ve daktilo işlerinin artmasına sebebiyet vermesi bakımından da mahzurludur.

* 3 - Çalışma notları :

Modern tetkik tekniğinde (Almanyada olduğu gibi Devlet organları tarafından yapılan vergi tedkikleri dahil) takip edilen -- usul, raporların kısa ve vazih olması sadece tenkid olunan hususların etraflı bir surette işlenerek bunun dışında kalan noktaların hiç belirtilmemesi veya bunlara kısaca temasla iktifa olunması --

(x) Alman Maliye Bakanlığının işletme mürakipleri ve vergi tetkik raporları hakkındaki umumi tebliğinde bu husus etraflı bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca "Buch = und Betriebsprüfung" kitaplarında da bu esaslar izah olunmuştur.

esaslarına dayanmaktadır. İleride de kaydedileceği üzere tetkikatın tafsilâtlı dökümanını Hesap Uzmanının tetkik sırasında muayyen metodlara müsteniden tutacağı "çalışma notları" teşkil etmektedir.

Bizde uzunca bir tecrübe ve tatbik devresi geçirmiş olan hesap tetkik işi, itiraf etmek lâzım gelirken "çalışma notu" sistemi ne göre gelişmemiştir. Bunun bir çok sebepleri yanında usulün lâyıkile bilinmemesi ve Uzmanların bunu görmemiş ve buna alışmamış olmaları da zikredilebilir.

"emleketimizde vergi tetkik usulüne verilmek istenilen ve ancak "çalışma notu" sisteminin kabulü ve tatbiki ile tahakkuk edecektir.

Fakat bu sistemin umumi bir çalışma metodu olarak bütün icaplarla tatbik edilmesi kısa bir zamanın işi olmadığı gibi müsbet bir şekilde yürütülebilmesi bazı şartların mevcudiyetine bu me yanda Gelir Vergisinin fiilen tatbikine geçilmiş olmasına ve bilhassa da yeni vergi usulumuzu esas tutarak bir "vergi tetkik rehberi"nin hazırlanmasına vâbestedir.

II - Tekliflerimiz

1 - İnceleme raporları :

İnceleme raporları hakkındaki mütalâamız yönetmelikte tesbit edilmiş olan esasların aynen muhafaza edilmesidir. Ancak bugün tatbik edilen şekle şu ilâvelerin yapılması mümkün görülmektedir.

- a - Başlık kısmına ,
 - Müessesede tedkikata başlanılan tarih,
- b - Metin kısmına ,
 - Etraflı surette izah edilecek olan tenkitli noktalar dışında ,
 - 1 - Kayıt nizamına müteallik müşahedeler
 - 2 - Çalıştırılan işçi ve müstahdem miktarı
 - 3 - Satılan emteanın miktar ve kıymeti
 - 4 - Sınai müesseselerde işlenen iptidai maddenin miktar ve kıymeti .

2 - Arsiv notları :

Yukarıda kaydedildiği üzere tedkik raporlarının birer suretinin mükelleflere verilmesi prensibi Vergi Usul Kanunu ile kabul edilmiş bulunmaktadır. Gerek bu sebep gerek vergi tedkikatının yeni vergi rejimimizde iktisap ettiği mahiyet dolayısıyla Hesap Uzmanlarının inceleme raporlarının tanziminde şu cihetlere bilhassa dikkat etmeleri icap edecektir.

- a - Raporlarda hata yapılmaması,
b - Üçüncü şahıslara ait olup mahrem kalması icap eden hususatin raporlara hiç bir suretle derc olunmaması ,
c - Mükellefin şahsî durumu veya işletmesi hakkındaki (bir muameleye mesned olmayacak) intiba ve hususi mütalâalara - yer verilmemesi,

Vaziyet böyle olunca yani raporlarda münhasıran kanuni bir muamelenin ifasına mesned olabilecek malûmat bulunabileceği ne göre tedkikat sırasında elde edilen gerek üçüncü şahıslara - ait malûmatın gerek mükellefe taallûk eden hususi mütalâa ve in tibaların ayrı bir yoldan değerlendirilmesine zaruret hasıl olmaktadır.

Bu malûmat bilindiği gibi yine usul kanununa göre tesis edilmekte olan istihbarat arşivlerinin gizli dosyalarına intikal ettirilecektir. Bunun için de sözü geçen malûmatın "arşiv notu" - halinde tesbit edilmesi ve tetkik raporundan ayrı olarak büroya tevdi edilmesi lâzımgelir. Bu arşiv notları bir başlık ve bir me tin kısmını ihtiva etmek üzere tertiplenecektir. İstihbarat arşivi talimatı gereğince müessesenin satışlarına ait çıkarılacak lig telerde bu meyanda yer almaktadır.

③ - İnceleme vesikası :

Vergi Usul Kanununun 130 ncu maddesinde inceleme sonunda bunun yapıldığını gösteren bir vesika nezdinde inceleme yapılana verileceği hükme bağlanmıştır. Bu hsusta kullanılacak formüller - nümunesi yazımıza eklenmiştir.

Grup Başkanı

(3)

Hesap Uzmanlarının Organizasyonu ve Çalışma Tarzı Hakkında Not.

I - Umumi nitelikler

- 1 - Memleketinde beyanname tutkik işinin kısa tarihçesi,
- 2 - Hesap Uzmanlarının bugünkü durumu ve mevcut kaldığı serbesti,
- 3 - Vergi tatbikatında Hesap Uzmanlarının rolü.

II - Organizasyon

Hesap Uzmanlarının Organizasyonu ve Çalışma Tarzı Hakkında Not.

- 1 - Statü ve iş
- 2 - Hesap Uzmanının şahsiyeti ve mesleki durumu,
- 3 - Turne meselesi,
- 4 - Serbest Hesap Uzmanları meselesi.

III - Çalışma Tarzı

- 1 - Çalışmanın planlaştırılması,
- 2 - Modern müzakere usulünün tatbiki,
- 3 - İntihararar arşivi meselesi,
- 4 - Teşvik rehberi,
- 5 - İlmî gelişmeler.

Hesap Uzmanları ve Vergi Tecrübelileri
Hakkında Genel Not
**Hesap Uzmanlarının organizasyonu ve çalışma
tarzı hakkında Not.**

Bilindiği üzere Verginin devletimizde im-
sal ve tatbiki ile devletin vergi tetkik işi ehemmiyetli meseledir.
Bununla, beyan esasına dayanan bugünkü vergi sisteminin yerleş-
tirilmesi için devletin bu işi ciddi bir şekilde ele al-
ması ve bu kuvvün gelişmesini ehemmiyetli surette teşvik etmesi
gerekir. Bu sebeple devletin bu işle şevk çarelerini araştırarak
bir kararlar hâlinde çalışması lazımdır.

I - Umumi mütalâalar

- 1 - Devletimizde beyanname tetkik işinin kısa tarihçesi,
- 2 - Hesap Uzmanlarının bugünkü durumu ve maruz kaldığı sarsıntı,
- 3 - Vergi tatbikatında Hesap Uzmanlarının rolü.

II - Organizasyon

- 1 - Statü ve iç organizasyon,
- 2 - Hesap Uzmanının şahsiyeti ve maddî durumu,
- 3 - Turne meselesi,
- 4 - Serbest Hesap Uzmanları meselesi.

III - Çalışma tarzı

1) Devletimizde beyanname tetkik işinin kısa tarihçesi

- 1 - Çalışmanın plânlaştırılması,
- 2 - Modern mürakabe usulünün tatbiki,
- 3 - İstihbarat arşivi meselesi,
- 4 - Tetkik rehberi,
- 5 - İlmî çalışmalar.

Bu işin devletin bu işi ciddi bir şekilde ele alması ve bu kuvvün gelişmesini ehemmiyetli surette teşvik etmesi
gerekir. Bu sebeple devletin bu işle şevk çarelerini araştırarak
bir kararlar hâlinde çalışması lazımdır.

Memleketimizde vergi uzmanlarının çalıştırılması da
bir çok sebeplerden dolayı devletin kâfi gelmektedir.

Beyanname tetkik işinin geliştirilmesi için kısa ve öz niteli-
de olan bu iş ciddi surette ele alınmalı ve bilindiği gibi 1945
yılında, bugünkü Hesap Uzmanları Kurulunun tesis edilmiştir.

2) Hesap Uzmanlarının bugünkü durumu ve çalışma
tarzı hakkında Not.

1945 yılında Hesap Uzmanları Kurulunun kurulması sırasında, çalış-
malarında fayda bulunmayan veya mahzur görülenler tasfiye edilmiş, bu
suretle, kalenler, bugünkü Kurulunun mevcut teşkilatıdır.

Bu tarihten itibaren yapılan istihbaratlar da devletin, devletin
bir surette genişletilmiştir. İstihbaratların her türlü tesirden anında
olarak ve çok büyük bir ciddiyet ve hassasiyetle yapılmış olması da

Hesap Uzmanları ve Vergi Tetkikleri
Hakkında Umumi Not

Bilindiği gibi, bilhassa Celir Vergisinin memleketimizde k
bul ve tatbiki ile birlikte vergi tetkik işi ehemmiyet kesbetmişti
Filhakika, beyan esasına dayanan bugünkü vergi sistemimizin yerleş
mesi ve kendisinden beklenen faydaları sağlaması, herşeyden evvel
vergi tetkik işinin mükemmel bir surette yürütülmesine bağlıdır. B
itibarla, esas vazifesi vergi tetkikatı plan ve bu maksatla teşkil
edilmiş bulunan Hesap Uzmanları Kurulu davasını ciddiyetle ele al
mak ve bu kurulun çalışmasını ehemmiyetli surette aksattığına kana
olduğumuz sebep ve amilleri izale etmek çarelerini araştırmak acil
bir zaruret halini almıştır.

İşte bu notumuzda, bu önemli mevzu temas edecek ve durumu
olduğu gibi belirtmeğe çalıştıktan sonra bu husustaki kanaat ve mü
talaalarımızı sırasile ve kısaca arzedeceğiz.

I - Umumi mütalâalar

1) Memleketimizde beyanname tetkik işinin kısa tarihçesi:

Memleketimizde beyanname tetkikatı, 1926 yılında Kazanç Ve
gisinin mer'iyete girmesile başlamış, 1927 yılında Muamele Vergisi
nin tatbikatı ile daha geniş bir mahiyet almıştır.

İlk defa tetkikat, hariçten aynı zamanda başka işleri bulu
nan serbest muhasiplere yevmiye verilmek suretile yaptırılmış, bun
müsmir olmadığı görülerek ücretli Hesap Mütchassısları bu işle vaz
felendirilmiştir.

Maalesef ücretli Hesap Mütchassıslarının çalıştırılması da
bir çok sebeplerden maksadı temine kafi gelmemiştir.

Beyanname tetkik işinin geçirdiği bu kısa ve çeşitli safha
lardan sonra bu iş ciddi surette ele alınmış ve bilindiği gibi 194
yılında, bugünkü Hesap Uzmanları Kurulu tesis edilmiştir.

2) Hesap Uzmanlarının bugünkü durumu ve maruz
kaldığı sarsıntı:

1945 yılında Hesap Uzmanları Kurulu teessüs ederken, çalış
masında fayda bulunmayan veya mahzur görülenler tasfiye edilmiş, t
suretle, kalanlar, bugünkü Kurulun nüvesini teşkil etmiştir.

Mezkur tarihten itibaren açılan imtihanlarla kadro, devâli
bir surette genişletilmiştir. İmtihanların her türlü tesirden azad
olarak ve çok büyük bir ciddiyet ve hassasiyetle yapılmış olması n

ticisinde Kurul, çok değerli gençler kazanmıştır.

Esasen, Hesap Uzmanlarının seviyeli bir sınıf haline getirilmesi ve maddi bakımdan terfi edilmeleri, bu hey'ete büyük bir rağbet gösterilmesini intac etmiş, çok sayıda yapılan müracaatlar karşısında en iyilerini seçmek imkanı hasıl olmuştur.

Hesap Uzmanları Kurulu, kısa bir tarihe malik olmasına rağmen kanaatimizce, büyük bir başarı göstermiştir.

Buna bir misal olarak Hesap Uzmanlarının Gelir Vergisi hazırlık çalışmaları münasebetiyle, yaptıkları memleket ölçüsündeki nispet mesaileri gösterilebilir. Filhakika, bu çalışma devresinde Uzmanlar, kendilerine tevdi edilen mühim vazifeleri büyük gayretler sarfetmek suretile başarmışlardır.

Mühim bir kısmını gençler teşkil eden bu Uzmanlar konferanslar vermişler, Vilâyetlerde kurslar idare etmişler, bundan başka radyolarda mesleki mevzular üzerinde konuşmalar yapmak, danışma bürolarında halka izahat vermek, Gelirler Genel Müdürlüğüne neşredilmiş bulunan broşürleri ve izahnameleri hazırlamak suretile yeni vergi sistemimizin memlekette anlaşılmasında, yerleşmesinde ve yürütmesinde anıl olmuşlardır. Bu esnada beyanname tetkikatı da durmamış, intizamla ve tabii eski vergi sistemimizin verdiği imkanlar dahilinde yürümüştür.

Hesap Uzmanları geçen yıla kadar vazifelerine karşı son derece bağlı olarak şevk ile ve büyük bir aşk ve iman ile hizmet etmişlerdir.

Son duruma gelince; geçen sene âni olarak bölge merkezinin, Uzmanların çalıştıkları mahallere nakledilmek suretile alınmış olan bir karar, büyük bir sarsıntı yapmıştır. Bunu takiben, evvelce çok yerinde olarak, ilk ve son baharda ve ihtiyaca göre tertip edilen turne esasının da hiç bir tetkik hesaba istinat ettirilmeksizin tertip edilerek, 6 şar aylık yaz ve kış mesaisi şekline ifrağ edilmesi Kurul Başkanlığınca tertip ve ilgililere tebliğ edilmiş bulunan turne programında, müddeti uzatmak ve tarihini öne almak suretile tadiller yapılması, Uzmanların en sıcak mevsimde ve derhal turneye çıkmaya mecbur edilmeleri, bu mesleğe bağlı olanları büyük bir endişeye sevk etmiştir.

İşbu kararın bir tesaduf eseri olarak geçen yılın Haziran ayı içinde alınmış olması yüzünden mecburen 4 aya inhisar ettirilmiş olmasına rağmen bu turne çok randımanlı geçmiştir. Bunun başlıca sebebi, bilhassa Temmuz ve Ağustos aylarında Adana, Mersin, Hatay ve İzmir gibi şehirlerde çalışmanın güçlüğü, diğer taraftan ihtiyaç olmadığı halde turne müddetinin uzatılmış olması dolayısıyla yapılan zaman israfıdır. Bu turnede gruplar oradan oraya nakledilmiş ve bu durum Hazineye mühim meblağlara mal olmuştur.

Bu kararın doğurduğu neticelerden biri de, İstanbul'un tam dört ay Uzmansız bırakılmış olmasıdır. Halbuki, kemmiyet ve keyfiyet bakımından beyannamelerin mütakasif bulunduğu İstanbulun uzun müddet tetkiksiz bırakılması çok mahzurlu olmuştur.

Ötedenberi Kurulu mânen sarsan turne ve yevmiye meseleleri-
nin halledilememesi, Hesap Uzmanları Kurulunun çalışmasına henüz bir
istikrar verilmemesi, Başkanların sık sık değişmeleri ile yeni yeni
kararların alınması ve bilhassa geçen yıl içinde alınan kararlardan
doğan psikolojik tesirlerin hâlâ izale edilememiş olması dolayısıyla
bugün Kurulda ciddi bir endişe hâkim bulunmaktadır. Son zamanlarda
bazı tecrübeli arkadaşların Kuruldan ayrılmalarını, daha ziyade yu-
karıda arz olunan sebeblere atfetmek yerinde olacaktır.

Kanaatimizce, bu ayrılımlarda bir duraklama olması, durumun
inkışafına intizar edilmekte bulunmasından ve merkezden zaman zaman
bazı ümitli haberlerin teraşşüh etmesinden ileri gelmektedir.

Bu konuda âcil tedbirler alınmadığı takdirde mesleklerine -
büyük bir taassup ve iman ile bağlı bulunan bu değerli gençlerin yü-
cude getirdikleri Hesap Uzmanları topluluğunda, tedrici bir inhilalin
vukuunun kuvvetle muhtemel bulunduğunu derin bir istirapla ve bütün
açıklığı ile şurada belirtmeği vazife telekki ederim.

3) Vergi tatbikatında Hesap Uzmanlarının rolü:

Bilindiği gibi, memleketimizde büyük bir vergi reformu yapılmakta ve bu maksatla adil, verimli ve mütekâmil bir vergi sisteminin kurulması gayesile Gelir Vergisinin kabul ve tatbikine geçilmiş bulunmaktadır. Bugünkü vergi sistemimiz beyan esasına dayanmakta olduğundan onbinlerce mükellef, muhtelif vergilere âit olmak üzere tanzim ettikleri beyannameleri alakalı vergi dairelerine tevdi etmektedirler.

Tatbikatta, beyannameye dayanan vergilendirme usulünün muvaffak olabilmesi, Hesap Uzmanları Kurulunun kuvvetlenmesine ve inkışaf etmesine bağlıdır. Yeni vergi sistemimizde Hesap Uzmanları, bir taraftan vergi tetkikatı yaparken, diğer taraftan bu verginin anlaşılması, yerleşmesi ve iyi yürütülebilmesi imkanlarını sağlamak üzere mükellefleri tenvir ve irşad edeceklerdir. Bu arada hiç şüphesiz vergi mevzuları üzerinde etüdler yapmak suretile memleketimizde vergi anlayışımızın yerleşmesine ve vergi tatbikatının müsbet bir istikamet almasına da hizmet edeceklerdir.

Binaenaleyh ilk adımda hasılat bakımından memnuniyet verici netice alınmadığı görülen ve fakat ileride yapılacak tadiller ve alınacak yeni tedbirlerle mutlak surette hayırlı neticeler vereceği şüphesiz bulunan bu vergi inkılabında en mühim ve aktif rol yine Hesap Uzmanlarına terettüp etmektedir.

II - Organizasyon

Beş sene evvel kurulan ve günden güne vazifesi ağırlaşmakta bulunan Hesap Uzmanları Kurulunun, kendisinden beklenen hizmeti yapabilmesi hiç şüphesiz bazı şartların mevcudiyetine ve tahakkukuna bağlıdır.

1) Statü ve iç organizasyon :

Hesap Uzmanlarının bir yönetmeliği mevcut olup bazı tadiller görmüştür. Buna rağmen yeniden ve esaslı bazı değişiklikler yapılması da mevzuubahistir. Fakat kanaatimizce bu meselenin esasından halledilmesinde, ve üzerine çok önemli bir vazife almış olan Hesap Uzmanları teşekkülünün kendi bünyesine uygun ve müstakar bir statüye sahip kılınmasında zaruret vardır.

Hesap Uzmanları Kurulunun esas itibarıyla, Devlet ile halk arasında tarafsız olması lazımgelen bir teşekkül olarak mütalaa edilmesi lazımgelir. Hesap Uzmanının, müstakar bir statüye sahip olmadıkça, her türlü tesirlerden uzak ve yarınından emin bir halde çalışması ciddi güç olur.

Bu itibarla, ilk yapılacak şey, bünye mahiyetimizin objektif tezahürlerine göre kaidelenecek bir statünün vücuda getirilmesidir.

Statü yapılırken, Kurul, fonksiyonu ve gayesi yani ifa ettiği hizmet, işin genişliği ve ehemmiyeti, Uzmanların miktarı ilâh gibi hususlar göz önünde bulundurulmak suretile hususi organizasyona tabi tutulmalıdır.

Yüzerce selâhiyetli tetkik elemanından müteşekkil geniş bir hey'et olan Hesap Uzmanları Kurulu, yine hey'et halindeki iç organlar marifetile çalıştırılabilir. Bu organizasyon tamamen merkezi ve şahsi esaslara müstenit tek Reis, tek Grup Başkanı halinde olamaz.

Hesap Uzmanlarının faaliyetlerine istikamet verilmesi, çalışmaların planlaştırılması, mesainin takip ve mürakabesi tek şahıs yerine mesleki tecrübe ve teknik bilgi sahibi olan Uzmanlardan müteşekkil organlar marifetile ancak müsbet bir şekilde yürütülebilir.

İstanbul grubunda, bu maksatla tevzi, okuma ve danışma hey'etleri kurulmuş ve iyi neticeler alınmıştır.

(*) 2) Hesap Uzmanının şahsiyeti ve maddî durumu :

Gerek memleketimizde, gerek yabancı memleketlerde, vergi tatbikatı sahasında yapılan tecrübeler göstermiştir ki, vergi tetkik işinin müsbet şekilde yürütülmesi, bu sahada çalışan tetkik elemanlarının,

- 1- Zerrece şüphe götürmeyecek bir karaktere sahip olmaları,
- 2- Vergicilik ve muhasebe sahalalarında tam bir ihtisasa malik bulunmaları,
- 3- İfa ettikleri vazifenin mes'uliyet ve nezaketile mütenasip bir mevki ve şahsiyet sahibi olmalarına bağlıdır.

Bu vasıfları hâiz Hesap Uzmanları mevcut olmadıkça vergi tatbikatından müsbet bir netice elde edilemez. İşte Hesap Uzmanları Kurulu tesis edilirken bu esaslardan hareket edilmiş, eskiden çalışmakta olan mütehassıslar, esaslı bir tasfiyeye tabi tutularak Hesap Uzmanlarının alınması ve yetiştirilmesi mazbut esaslara bağlanmış ve çalışma metodları tamamen değiştirilmiştir. Bu suretle Kurulun faaliyete geçtiği tarihten beri geçen kısa devre içerisinde beklenilenden daha müsbet ve tatmin edici neticeler alınmış, Hesap Uzmanları karakterleri ve bilgilerile bir varlık olarak kendilerini göstermeğe başlamışlardır.

Bu durumun muhafaza edilmesi, her şeyden evvel, maddî bakımdan Hesap Uzmanlarının asgari bir refah seviyesinden aşağıya düşmemeleri sağlanabilir. Hakikat şudurki, işinin ve mesleğinin icap ettirdiği bir yaşama standardına malik olmayan Hesap Uzmanının zamanla mesleğe karşı olan alakası ve bağlılığı zail olabilir

Burada şu noktaya belirtmek icabederki, Hesap Uzmanları'nın çalışmaları, diğer Devlet memurlarının hizmetleriyle mukayese edilemez. Ancak, uzun ve zahmetli bir yetişme devresi sonunda ihtisas elde eden Hesap Uzmanı, bütün memuriyet ve meslek hayatında, umumiyetle ticaret ve sanayi erbabının yazihane, mağaza ve imalât-hanelerinde tek başına ve doğrudan doğruya menfaate taalluk eden hesap ve para işleri içinde geçer.

İşte bu sebebledir ki, 1945 yılında Hesap Uzmanları Kurulu tesis edilirken, bunların terfihi imkanları araştırılmış ve bunun için de iki noktaî nazar ileri sürülmüştür.

Biri, Uzmanlara maaşları dışında kıdem ve derecelerine göre ihtisas zammı veya tazminat namı altında maktu bir para ödenmesi, diğeri yevmiye verilmesi..

Birinci noktaî nazar, o günkü şartların müsait görülmemesi yüzünden kabul edilmemiş, aynı maksat ikinci noktaî nazara göre yani yevmiye usulü ile temin edilmek istenilmiştir. Binaenaleyh, şunu tekrar etmek icabederki, Hesap Uzmanlarına yevmiye verilmesi yukarıda belirttiğimiz sebebler dolayısıyla doğrudan doğruya bunları terfi etmek maksadına matuftur. Diğer bir ifade ile yevmiyeli çalışma bir gaye olmayıp bir vasıtadan ibarettir.

Hesap Uzmanlarına yevmiye ile temin edilen geçim seviyesinin, her hangi bir mülahaza ile aşağıya düşürülmesi, bu teşkilatı sureti kat'iyede ve kısa bir zamanda ihilale uğratar.

Son olarak şu noktayı da belirtelim ki, Hesap Uzmanlarına şu veya bu şekilde verilen munzam ücret Devlet masrafları içerisinde en produktif mahiyette olan bir masraftır.

Magleşef turne müddetinin uzatılması, Ankara turnesinin iki aya iblağ edilmesi, bazen bu ikisinin aynı yılda ve bir birini takiben yaptırılması, Hesap Uzmanlarına maddi bakımdan da çok güç bir duruma düşürmüştür.

3) Turne meselesi :

Hesap Uzmanları, hiç bir zaman tamamen geçginci bir hey'et olamaz. Dünyanın hiç bir yerinde böyle bir teşkilat yoktur. Zaten yorucu ve yıpratıcı olan bu meslek, diyar diyar dolaşmak suretile ifa edilemez.

Hesap Uzmanı, mümkün mertebe muayyen bir yerde devamlı olarak çalışırsa bu takdirde muhiti ve mükellefleri tanımak imkanlarına sahip olur. Mahallî hususiyetleri ve mükellefleri tanımayan bir Hesap Uzmanının çalışması noksan kalmaya mahkumdur. Kaldiki, yüksek tahsil görmüş, ihtisasını yapmış, yüksek seviyeli bir memurun, mühim, yorucu ve yıpratıcı bir meslek olan Hesap Uzmanlığı ile yıllarca oradan oraya dolaştırılması asla caiz değildir. Unutmamalıdır ki Hesap Uzmanının da içtimai bağılıkları, vazifeleri vardır.

Her sene 6 ayını âilesinden, muhitinden uzakta geçiren bir kimsenin bu hayata tahammül etmesi tasavvur olunamaz. Bu vaziyet, tabiatı eşyaya da mugayirdir.

Bundan dolayıdır ki, seyyar hey'et halinde çalışanlar, ya mesleklerinden ayrılmakta veya sabit bir vazifeye geçmektedirler. Hesap Uzmanlarının meslekten ayrılmaları ise, asla tecviz edilmemesi lâzımgelen ve buna karşı büyük bir hassasiyet gösterilmesi - icabeden bir meseledir. Bir Hesap Uzmanının ne büyük emek ve masraflar ile ve ne kadar uzun bir müddet içinde yetiştiği malumdur.

İdareye alınmalarına gelince, buna da asla iltifat etmemek lâzımgelir. Hesap Uzmanları idareci değildirler. Nasilki bir idareci Hesap Uzmanı değildir. Kaldıki, bir avuç Hesap Uzmanı hiç bir zaman idaredeki muazzam boşluğu dolduramaz. Buradan eleman alınması, henüz kadrolarını doldurmak ihtiyacında bulunan Kurulu felce uğratır.

Hesap Uzmanlarını bugünkü şartlara göre, muayyen yerlerde ve muayyen gruplar halinde devamlı bir çalışmaya tabi tutmanın mümkün olamayacağını zannediyorum. Çünkü bu takdirde mütaka usulünü ihdas etmek icap edecektir ki böyle bir düşünce, Hesap Uzmanlarını tazminat verilemeyeceğine göre, yevmiyelerinden mahrum etmeye kadar götürür. Bu ise müesseseyi temelinden yıkar.

Bu vesile ile şunu bilhassa belirtmek yerinde olur ki, ne pahasına olursa olsun, Hesap Uzmanlarının yaşama seviyelerinin düşmesine mâni olunmalıdır. Meslekte ihtisas yapmış ve sağlam karakterini isbat etmiş münevver bir insana, bu zahmetli ve yıpratıcı iş tevdi edilirken bunun zaruret içinde kıvranmasına müsaade edilmemelidir.

Esasen bu mülâhazalardır ki, bu teşekkülün kendisinden beklenen hizmeti yapabilmesi için her şeyden evvel Uzmanların terfihine gidilmiş, bunun temini için de yevmiye esası kabul edilmiştir. Turnenin sebebi ihdası budur.

Şu halde, bugünkü şartlar da, Hesap Uzmanlarını tamamen sabit bir durumda çalıştırmaya müsait bulunmadığına (çünkü bunu yapabilmek, Hesap Uzmanlarına maaşlarından başka tazminat veya ihtisas zammı namı altında ayrı bir ücret vermekle mümkündür) ve İstanbul haricinde de geniş mikyasta beyanname tetkikatı yapmak icap ettiğine göre çare nedir ?

Bu husustaki görüşümüz şudur :

1 - Gelir Vergisi ile ilk defa beyanname veren mükelleflerin ekseriyetini işletme hesabı esasına göre defter tutan ikinci sınıf tüccarla serbest meslek erbabı ve gayrimenkul irad sahipleri gibi mükellefler teşkil eder. Bunların tetkiki ise, derin bir muhasebe bilgisine asla ihtiyaç göstermez. Binaenaleyh, mühim olmayan, işletme ve muhasebe bilgisini icap ettirmeyen beyannamelerin tetkiki, bir usule raptedilmek ve bazı tedbirler alınmak şartıyla, mahalli memurlara ve bilhassa kontrol memurlarına tevdi edilebilir. Nitekim, geçen yıllarda dahi, bir çok vilâyetlerde bazı tetkiklerin mahalli elemanlar tarafından yapılmakta olduğu görülmüştür.

Böylece mükelleflerin mühim bir kısmı, Hesap Uzmanlarının tetkik sahasının dışında kalınca, bir taraftan Hesap Uzmanları, mesailerini mühim beyannameler üzerinde teksif etmek imkanlarını bulacaklar, diğer taraftan uzun müddet gezginci olmaktan kurtulacaklardır.

2 - İstanbuldan başka bir kaç mühim merkezde, bilfarz İzmir, Adana, Bursa gibi şehirlerde bürolar tesis ederek buralarda üçer, dörder Uzman vazifelendirilebilir. Bunlar, bir taraftan acele ve ihbarlı işleri intaç ederken, diğer taraftan normal beyanname tetkikatı da yapacaklardır. Her sene yapacakları kısa müddetli turnelerin haricinde burada çalışacakları için zamanla muhiti ve mükellefleri tanıyacaklar ve bu suretle buldukları yerin vergi tetkikatı için isabetli çalışma planları tanzim etmek imkanlarına sahip olacaklardır.

Bu iki esas kabul edilince, turneye çıkılmak suretiyle tetkiki icabedecek beyannameler,

- a) Mühim ve muayyen merkezlerin haricinde kalanlar,
- b) Mühim ve muayyen merkezlerde olup da orada vazife gören arkadaşlar tarafından tetkik edilememiş olarlardan ibaret kalacaktır.

Bunların mühim bir kısmı da esasen mahallî elemanların tetkikine arz edilmiş olacaklarına göre hiç şüphesiz Uzmanlarca incelenmesi icabedecek beyannameler mühim bir yokun teşkil etmeyecektir. (Tabii mütalaamız, beyannamelerin tamamının tetkiki mümkün olamayacağı ve böyle bir usulün dünyanın hiç bir yerinde tatbik edilmemekte bulunduğu esasına dayanmaktadır.)

Bütün bu esaslar kabul edilince, Uzmanların uzun bir müddet seyyar bir halde dolaştırılmasına lüzum kalmayacak ve dava da halledilmiş olacaktır.

Bu durum karşısında turnenin şu esaslar dairesinde tanzim edilmesi muvafık olur :

Turneler, iki defada ve iyi bir randıman alınması düşüncesiyle, ilk ve sonbaharda tertiplenmelidir.

İlkbaharda: İstanbulda ilkbahar turnesine çıkmayan ikinci kısma dahil arkadaşlarla birlikte; yukarıda adları yazılı merkezlerde vazife gören arkadaşlar, programa alınmış olan diğer vilayetlere giderek oradaki mühim beyannameleri inceleyeceklerdir.

Bu suretle İstanbul hiç bir zaman Uzmansız bırakılmayacak ve turne aksamadan tatbik edilecektir.

Acele hallerde, program dışında, gereken yerlere Uzman gönderilecektir; ancak bunların gittikleri yerlerde geçirecekleri zaman turneye mahsup edilmelidir.

Ankara turnesi : Ankara turnesinin ikişer ay müddetle devam ettirilmesi muvafıktır. Filhakika, bir ay için gelen Hesap Uzmanının esaslı bir vazife görmesi varid olamaz. Ancak, Ankara turnesi ile diğer turnenin aynı yıla tesadüf ettirilmesi câiz değildir.

Açıkça belirtmek icap ederki, böyle bir hal arkadaşları maddî bakımdan çok güç bir duruma sokmakta, bunun sarsıntıları uzun müddet devam etmektedir. Bu ise, Hesap Uzmanlarının terfih edilmeleri maksadı ile gayri kabili teliftir. Bu itibarla, iki ay

müddetle Ankarada vasifelenendirilmiş bulunan Uzmanların o yıl için umumi turneye tabi tutulmalarını imkânları araştırılmalıdır.

4) Serbest Hesap Uzmanları meselesi :

Maliyemiz, ne kadar büyük gayretler sarfederse etsin, vergi tetkik işini başarmakta daima büyük müşküllerle karşılaşacaktır.

Yeni vergi sistemi ile Gelir Vergisi mükelleflerinin - adedi mühim sayılara baliğ olmuştur. Ötümüzdeki yıllarda yapılacak yeni tadillerle, bu mükelleflerin adedi daha da artacaktır.

Bu durum karşısında beyanname tetkik işi Maliyenin sırtında çok ağır bir yük olarak kalacaktır. Binaenaleyh, bütün ileri memleketlerde olduğu gibi, Bakanlığın tetkik elemanlarının yanında serbest Hesap Uzmanları teşkilatının kurulmasına imkân veril melidir.

Organize edilmiş ve meslekî bir disipline tâbi tutulmuş serbest Uzmanlar, Maliyenin masrafsız olarak çalışan yardımcıları olacaktır.

Serbest Uzmanların sağlayacakları diğer fâideler de ayrıca zikre değer. Böyle bir müessese iktisadî münasebetlerde itimadî tesis edecek, iktisadî hayata aydınlık getirecek, bilhassa büyük işletmelere rehber olacaktır.

(Bu mevzu taallük eden bir etüd hâlen Tetkik Hey'etindedir).

III - Çalışma tarzı

1) Çalışmanın plânlaştırılması :

Hesap Uzmanları Kurulunun Gelirler Genel Müdürlüğü ile sıkı iş birliği yapmasında faide ve zaruret vardır. Ancak, bu zaruret, Hesap Uzmanları Kurulunun yüksek seviyeli ileri ve müstakil - bir müessese olarak yaşamasına mâni olmamalıdır. Kompleksten azade kaldığı takdirde bu teşekkül, ferahlıkla bir çalışma ve işbirliği imkânını bulur. Aksi takdirde fonksiyonunu yapamayacağı tabiidir.

Hesap Uzmanlarının çalışması, objektif ve ilmi esaslara göre tanzim edilmelidir. Mesaimiz ancak kendi tekniğimize göre tertiplenerek yukarıda bilmünasebe arzettiğimiz gibi Kurulun iç - organları tarafından ihzar ve Bakanlığa arz olunacak plânlara istinat ettiği takdirde müsmir olabilir. Bu mesaiye,

- a) Çalışma plânının tanzimi,
 - b) Turnelerin tertibi,
 - c) Faaliyet raporlarının tanzimi,
 - d) İlmî mesainin yapılması,
 - e) Büro muamelelerinin tesbiti,
 - f) İç veya meslekî mürakabenin tesisi,
 - g) İmtihanların yapılması,
- gibi işler dahil olur ve bir metod dahilinde bir düzene bağlanarak yürütülür.

Bilhassa Gelir Vergisi rejimine geçildiği şu sıralarda tetkik mevzuunda vehim ve şüphelikten arı olarak demokratik bir zihniyetle, yani mükellef hukukunun masuniyetini sağlamak, mükellefleri formalist müdahaleye iz'acalarla rahatsız etmemek, bilâkis gelir vergisinin ruhuna, manasına ve teknik icaplarına uygun bir surette anlayış ve tesamühle hareket etmek zarureti vardır.

Memleketimizde modern vergi sisteminin yerleşmesi ve bunun dayandığı zihniyetin hâkim olabilmesi için, mükellef psikolojisi üzerinde sadece menfi tesir yapan, vergi mukavemetini şiddetlendiren sert ve katı hareketlerden, yersiz müdahale ve kontrollardan - sureti kat'iyede tevokki etmek lazımdır.

Kazanç vergisi rejiminde senelerce tatbik edilmiş olan bu usuller, müsbet netice vermek şöyle dursun, memleketimizde vergi - hukuka ve vergi anarşisi yaratmıştır.

Binaenaleyh bu eskimiş ve iflâs etmiş olan usulleri bırakarak, vehim ve şüphelik yerine, vergi tatbikatında telkin, tenvir, yardım, kısaca mükellefle "işbirliği" zihniyetini ikame etmekte zaruret vardır. Müessir tedbirleri sadece kanunun tarifi dairesinde, suiniyetle vergi kaçırmış olan mükellefler hakkında tatbik edilen ağır cezalarda aramak lazımdır.

Maalesef son zamanlarda, her hangi bir ilmî tetkik ve tahlil mahsulü olmayan bazı şüpheli görüş ve şahsî kanaatlerden hareketle tetkikat sahasında yapılan işler bu görüş ve zihniyetin sarıldığını göstermektedir.

* 2) Modern vergi mürakabe usulü :

Bilindiği gibi, vergi tetkikatında iki usul câridir :

- a) Şeklî revizyon usulü,
- b) Maddî revizyon usulü.

Şimdiye kadar tatbik edilen daha ziyade şeklî revizyon usulü idi. Buna iki sebep gösterilebilir :

Birincisi, Gelir Vergisine tekaddüm eden Kazanç Vergimizde karşılıklı tetkik imkanları mevcut değildi. Beyannameli mükelleflerin münasebette buldukları kimselerin kahih bir ekseriyeti, irad karinesine göre teklif edilmekte idiler. Binaenaleyh bunlar ya defter tutmamakta veya tuttukları defterleri ibraz etmemekte idiler. Bu itibarla tetkikat ancak müessesenin gösterdiği defter kayıtları ve vesikaları üzerinde cereyan ederdiki, takdir buyurulacağı üzere, böyle bir tetkik maksadı temine asla kâfi gelmemekte idi.

İkincisi de, menbaından malûmat alma işi organize edilememiş, hatta hatıra dahi gelmemiş idi.

Bugünkü duruma gelince, gelir vergisi ile ticaret ve sanat erbabının mühim bir kısmı defter tutmak ve beyanname vermek mecburiyetindedir. Bu vaziyet karşısında vergi tetkik işi büyük bir önem arz etmektedir.

Bundan böyle vergi tetkikatında maddî tetkik usulünü tatbik etmek imkân dahiline gelmiştir. Bu usul ise menbânda malumat alma ve toplama esasına istinat eder.

Binaenaleyh, şimdiye kadar hesaplara bakma ve evrakı müsbi- te ile karşılaştırma şeklinde tecelli eden münferit beyanname tet- kik usulünü tamamen bir tarafa bırakarak derhal vergi mürakabe sis- temine geçmekliğimiz lazımgelir. Bundan maksat da toplu olarak mürakabe yani emtea ve hizmet hareketlerini umumî surette takip ve tesbit etmektir. Bugün ancak bu çerçeve içinde modern ve verimli - bir vergi mürakabesinden bahsedilebilir. Bu dava da, aşağıda arzolu- nacağı üzere, (arşiv) meselesine dayanır.

3) İstihbarat arşivi meselesi :

Yukarıda kısaca temas olunduğu üzere tam bir tetkik ancak müessesenin ticarî, malî ve teknik hususiyetleri üzerinde durmak , bilanço tahlillerini yapmak, defter kayıtlarını mevcut vesikalar ve hariçten toplanacak malumatla karşılaştırmak suretile yapılır.

Bir vergi tetkiki yapılırken, bu tetkikle alâkalı hariçî - malûmatın her defasında ayrıca toplanması, bir takım maddî imkân - sızlıklar arzeder. Bir çok müesseselerin kayıt sistemi, mükellefler hakkında isim üzerinden malumat almağa müsait değildir. Bundan baş ka bütün tetkik elemanlarının günlerce ve ayrı ayrı olarak aynı - müesseselerden malumat istemeleri icap edecektirki bu hal, mükel - lefleri bizar edeceği gibi, vergi tetkik işini de külfetli, gezgin ci ve içinden çıkılmaz bir hale sokacaktır.

Binaenaleyh, vergi tetkik işinde büyük bir önem arzeden ve hatta bu hizmetin belkemiğini teşkil eden menbâda malumat alma işi, ancak umumî bir tarzda organize edilmek suretile tatbik olunabilir. Bu işin umumî bir tarzda organize edilmesi, istihbarat arşivi şek- linde bir kayıt ve teşkil bürosunun vücade getirilmesi ile kabil - olur. (Bu mevzua dair rapor ve talimatname taslağı halen Tetkik -- Hey'etindedir).

4) Tetkik rehberi :

Hesap Uzmanları, gerek mesleke intisapları sırasında geçir- dikleri sıkı imtihanlar gerekse muavinlik sırasında tabii tutuldukları stajlar dolayısıyla iyi bir formasyon sağlamaktadırlar. Fakat tetkik tekniği ilmi metodlar dairesinde tesbit edilmiş değildir. - Gerçi bu mevzuda da bazı etüdler, tetkikatin nasıl yapılacağı hak- kında çalışmalar yapılmıştır. Fakat umumî surette tetkik tekniğini ilmi ve umumî bakımlardan çerçeveleyen ve tetkikata istikamet ver- mek vazifesini görecek olan bir rehber mevcut değildir.

Filhakika bunun yapılması uzun zaman isteyen gayetle güç - bir iştir. Yabancı memleketlerde bu mevzuda bir çok eserler hazır- lanmış, rehberler yapılmış ve tetkik usulleri hakkında esaslar tes- bit edilmiştir.

Bizde de bu mevzuun en mühim bir iş olarak ele alınmasında ve rehberin bir an evvel hazırlanmasında kat'î zaruret vardır.

Ancak bu suretledeki tetkikatta yeknesaklık sağlanacak, enerji ve zaman israfına meydan verilmeyecek, tetkiklerin ilmi esaslara göre ve pratik usuller dairesinde yapılması mümkün olacaktır.

Tetkik işine başlayan bir Hesap Uzmanının eline, maalesef böyle bir rehber verilmediği için, her uzman kendine mahsus bir kim yollardan gitmek suretile tetkikat yapmağa çalışmaktadır.

Bizi, tetkik sahasında, amprik ve karışık usullerden kurtarıp rasyonel çalışmaya götüreceğ olan vasıta tetkik rehberidir.

5) İlmî çalışmalar :

Hesap Uzmanlarının mesaisinde ilmî çalışmalara bilhassa yer verilmelidir. Zira ilimle alakasını kaybeden yüksek seviyeli memurlar zamanla rutinier memur olurlar ve kendilerinden beklenen hizmeti layikile ve temamen ifa edemezler. Aralarda en ziyade

Dar ve geri usullerden kurtularak vergiciliğimizin misli ve ileri bir yolda inkişafı tatbikatta yer alan elemanların vergi ilmine vakıf ve yabancı memleketlerin mevzuat ve tatbikatı hakkında fikir sahibi olmalarına bağlıdır. Bundan başka ilimle iştigal eden veya alakası olan seviyeli memurların umumiyetle karakterlerinin de daha kuvvetli olduğu malumdur. dilecek verginin miktarı üzerinde de mesir olacağı anlaşılmaktadır.

Bu sebeplerden dolayı 200-250 kişilik yüksek tahsilli y. hususî bir formasyon yapmış münevver bir memur topluluğunun ilmî çalışmaları alakasını kesmemesi icabeder. ipline tabi olma -

Bunun için her şeyden evvel hususî bir komisyon tarafından seçilecek, yabancı vergi kanun metinlerinin, bazı mühim serhlerin ve vergi ilmine ve revizyon tekniğine ait eserlerin tercüme edilmesi ve böylece bir vergi kütüphanesi kurulması lazımdır. Bu yerinde ve bilfiil göstermelerini teklif ederim.

Bu teklifin kabul edilmesi halinde ; aradan uzun zaman geçtikten sonra, alelusul yapılacak beyanname tetkikatı ile meydana çıkarılacak bir çok usul hataları ve metrah farkları dolayısıyla yapılması iktiza edecek olan yüzlerce hatta binlerce muameleye (hata düzeltmeleri, ikmalen veya re'sen tarhiyat gibi) mahal kalacaktır.

Bu teklifin, mükellefleri defter tutmağa alıştırmak ve Gelir Vergisine alıştırmak gibi esas derece psikolojik bir tesiri de olacaktır.

Arz ettiğim teklifin kabul ve tatbiki halinde vergi ihtilaf ları azaltılmış idarenin işi hafifletilmiş, beyanname tetkikatı, yani Hesap Uzmanlarının çalışmaları geniş ölçüde kolaylaştırılmış olacaktır.

Yukarıda esaslarını arz ettiğim teklifin şu suretle organize edilmesi mümkün olur :

İstanbul, 133/25

30/1/1950

(9)

(Mükellefleri tenvir)

Hesap Uzmanları Kurulu Başkanlığına

Gelir vergisi hazırlık çalışmaları ile ilgili olmak üzere ve kanaatimizce şimdiye kadar alınan tedbirlerin en müsbet ve müessirini teşkil edecek olan şu teklifi arz ederiz :

Gelir Vergisi tatbikatına geçildiği şu sıralarda en ziyade tenvire ve yardıma muhtaç olan zümreyi, Gelir Vergisi dolayısıyla defter tutmağa mecbur olan sanat ve ticaret erbabı teşkil etmektedir. Gerçekten Danışma bürolarına vaki müracaatlarda da tesbit edildiği veçhile, yeniden defter tutacak mükelleflerin pek çoğunun bu bakımdan tereddüde düştükleri görülmekte, bunların Gelir Vergisinin ilk tatbikat yıllarında bu yüzden bir çok hatalar yapacakları ve bu hataların tarh edilecek verginin miktarı üzerinde de müessir olacağı anlaşılmaktadır.

İşte bu mükelleflerin defter ve kayıt tutma bakımından hataya düşmelerini önlemek, bunları hiç bir disipline tâbi olmayan bir takım vergi müşaviri, serbest Hesap Mütahhasısının yanlış tavsiyelerine müftekir bırakmamak ve bu yüzden fuzuli masraf ihtiyar etmelerine mani olmak maksadile ; Hesap Uzmanlarının yeni defter tutmağa başlamış olan mükelleflerin iş yerlerine giderek kendilerine kanuni ödevlerin ne suretle yerine getirileceğini yerinde ve bilfiil göstermelerini teklif ederim.

Bu teklifin kabul edilmesi halinde ; aradan uzun zaman geçtikten sonra, alelusul yapılacak beyanname tetkikatile meydana çıkarılacak bir çok usul hataları ve matrah farkları dolayısıyla yapılması iktiza edecek olan yüzlerce hatta binlerce muameleye (hata düzeltmeleri, ikmalen veya ré'sen tarhiyat gibi) mahal kalmayacaktır.

Bu tedbirin, mükellefleri defter tutmağa alıştırmak ve Gelir Vergisine ısındırmak gibi son derece psikolojik bir tesiri de olacaktır.

Arz ettiğim teklifin kabul ve tatbiki halinde vergi ihtilâfları azaltılmış idarenin işi hafifletilmiş, beyanname tetkikati, yani Hesap Uzmanlarının çalışmaları geniş ölçüde kolaylaştırılmış olacaktır.

Yukarıda esaslarını kısaca arzettiğimiz teklifin şu suretle organize edilmesi mümkün olur :

1 - Gazetelerle ve radyolarla yapılacak ilânlar vasıtasile, defter ve hesap durumlarını tetkik ettirmek ve bu hususta izahat almak isteyen mükelleflerin Hesap Uzmanları bürolarına müracaatları temin olunacaktır.

Bu ilânlarda yapılacak işin sadece yardım olduğu , vergi tetkikatı ile hiç bir ilgisi bulunmadığı ve bu yüzden mükelleflerin her hangi idarî muameleye maruz bırakılmayacakları açıkça belirtilecektir.

2 - Mükelleflerin yazı ile hatta telefonle vakî müracaatları sıraya konularak, kendilerinin iş yerlerine, bu husus için ayrılabacak tecrübeli Hesap Uzmanları gönderilecek ve bunlar tarafından mükelleflere ne suretle defter tutacakları, kayıtlarını nasıl yapacakları pratik olarak gösterilecek, bu hususta gereken izahat verilecektir.

3 - Bu işte çalışacak arkadaşlar, izahat verdikleri müesseselerin isimlerini ve hangi tarihte izahat verildiğini gösteren birer not tanzim ederek bunları mükellef dosyalarına konulmak üzere istihbarat arşivine tevdi edeceklerdir.

Gelir vergisinin tatbikatı üzerinde en müsbet tesiri yapacak olan bu tedbirin, İstanbul, Ankara ve İzmirde şimdiden, diğer yerlerde ise turnelerin yapıldığı sırada ve hatta icabı halinde turneden evvel tatbik edilmesinin muvafık olacağını arz ederim.

Saygılarımla.

Müşavir Hesap Uzmanı
Ali Alaybek

İstanbul, 133/26 30/1/1950
Mükelleflerin vergi mükellefleriyle ilgili olarak İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından yapılan çalışmaların tetkik ettirmek üzere izahat
alınarak İstanbul Mükelleflerinin Hesap Uzmanları Bürolarına müracaatla-
rı tesli olmaktadır.

Bu mükelleflerde yapılacak işin sadece yardım olduğu ; vergi tek-
nikleri ile hiç bir ilgisi bulunmadığı ve bu yüzden mükelleflerin
herhangi idari muameleye maruz bırakılmayacaklarına aşakda belir-
tilmektedir. Hesap Uzmanları Kurulu Başkanlığına

Mükelleflerin yazı ile hatta telefonla ya da müracaatla-
rı sıraya sokularak, kendilerinin iş yerlerine, bu hususa için ay-
rılacak ücretli Hesap Uzmanları gönderilecek ve bunlar tarafında
dan Gelir vergisi hazırlık çalışmaları ile ilgili olmak üzere
ve kanaatimizce şimdiye kadar alınan tedbirlerin en müsbet ve
müessirini teşkil edecek olan şu teklifi arz ederiz :

Gelir Vergisi tatbikatına geçildiği şu sıralarda en ziyade
tenvire ve yardıma muhtaç olan zümreyi, Gelir Vergisi dolayısı-
le defter tutmağa mecbur olan sanat ve ticaret erbabı teşkil et-
mektedir. Gerçekten Danışma bürolarına vaki müracaatlarda da -
tesbit edildiği veçhile, yeniden defter tutacak mükelleflerin -
pek çoğunun bu bakımdan tereddüde düştükleri görülmekte, bunla-
rın Gelir Vergisinin ilk tatbikat yıllarında bu yüzden bir çok
hatalar yapacakları ve bu hataların tarh edilecek verginin mik-
tarı üzerinde de müessir olacağı anlaşılmaktadır.

İşte bu mükelleflerin defter ve kayıt tutma bakımından ha-
taya düşmelerini önlemek, bunları hiç bir disipline tâbi olma-
yan bir takım vergi müşaviri, serbest Hesap Müttehassısının yan-
lıg tavsiyelerine müftekir bırakmamak ve bu yüzden fuzuli mas-
raf ihtiyar etmelerine mani olmak maksadile ; Hesap Uzmanlarının
yeni defter tutmağa bağlamış olan mükelleflerin iş yerlerine gi-
derek kendilerine kanuni ödevlerin ne suretle yerine getirilece-
ğini yerinde ve bilfiil göstermelerini teklif ederim.

Bu teklifin kabul edilmesi halinde ; aradan uzun zaman geç-
tikten sonra, alelusul yapılacak beyanname tetkikatiyle meydana
çıkartılacak bir çok usul hataları ve matrah farkları dolayısıyla
yapılması iktiza edecek olan yüzlerce hatta binlerce muameleye
(hata düzeltmeleri, ikmalen veya re'sen tarhiyat gibi) mahal kal-
mayacaktır.

Bu tedbirin, mükellefleri defter tutmağa alıştırmak ve Gelir
Vergisine ısındırmak gibi son derece psikolojik bir tesiri de -
olacaktır.

Arz ettiğim teklifin kabul ve tatbiki halinde vergi ihtilâf-
ları azaltılmış idarenin işi hafifletilmiş, beyanname tetkikati,
yani Hesap Uzmanlarının çalışmaları geniş ölçüde kolaylaştırılmış
olacaktır.

Yukarıda esaslarını kısaca arzettiğimiz teklifin şu suretle
organize edilmesi mümkün olur :

1 - Gazetelerle ve radyolarla yapılacak ilânlar vasıtasıyla, defter ve hesap durumlarını tetkik ettirmek ve bu hususta izahat almak isteyen mükelleflerin Hesap Uzmanları bürolarına müracaatları temin olunacaktır.

Bu ilânlarda yapılacak işin sadece yardım olduğu, vergi tevkifatı ile hiç bir ilgisi bulunmadığı ve bu yüzden mükelleflerin her hangi idarî muameleye maruz bırakılmayacakları açıkça belirtilecektir.

2 - Mükelleflerin yazı ile hatta telefonle vakî müracaatları sıraya konularak, kendilerinin iş yerlerine, bu husus için ay rılacak tecrübeli Hesap Uzmanları gönderilecek ve bunlar tarafından mükelleflere ne suretle defter tutacakları, kayıtlarını nasıl yapacakları pratik olarak gösterilecek, bu hususta gereken izahat verilecektir.

3 - Bu işte çalışacak arkadaşlar, izahat verdikleri müesseselerin isimlerini ve hangi tarihte izahat verildiğini gösteren birer not tanzim ederek bunları mükellef dosyalarına konulmak üzere istihbarat arşivine tevdi edeceklerdir.

Gelir vergisinin tatbikata üzerinde en müsbet tesiri yapacak olan bu tedbirin, İstanbul, Ankara ve İzmirde şimdiden, diğer yerlerde ise turnelerin yapıldığı sırada ve hatta icabı halinde turneden evvel tatbik edilmesinin muvafık olacağını arz ederim.

Saygılarımla.

Müşavir Hesap Uzmanı
Ali Alaybek

Bahis mevzuu tefrik işinin ehemmiyet ve önemini şu noktalarla özetleyelim :

a) İki imtihanla mesleğe alınan kalifiye bir mesur için bir yabancı bir memlekete gitmek ve orada çalışmalar yapmak için ehemmiyet taşır. Bunun, gerek hey'et içindeki sorular, gerek oradaki ilerlemesi bakımından her Hazine Müşavirinin en bilgin olduğu zamanda sarfına dikkat edilmesi ve bu işin kabul edilmesinin durumları üzerinde şimdiden dikkatli bir tahavütlü husule ve kendilerini en ziyade meşgul eden bir mevzuu ehemmiyetini -

b) İhtikarî ruh halini içinde bulunan ve iki imtihanda başarılı olmak suretiyle hey'ete alınmış olan bir Hesap Uzmanının kendi memleketine gitmek bakımından, kifayetsiz ve arkadaşlarından düşük seviyede telekki etmesi ve bunun kendi kendine bir bittahi bakılması. Bu vaziyet karşısında yabancı memleketlere gönderilmeyen bir Uzmanın, hey'et içinde ikinci derecede bir ücret aldığı hissine kapılmasını ve böyle bir kompleks içinde vaziyet ve kariyerine bağlılığının sayılamasını ihtimal dahilinde tasavvur eder. Hatta bu yüzden bazı arkadaşlarının meslekten ayrılmasından dahi endişe edilebilir.

Böyle bir neticenin husulüne mani olmak, hiç değilse tesiri azaltmak için bazı prensip meseleleri hakkında önceden karar verilmesi zaruri bulmaktayız. Bize, bunlar üç noktada toplanmaktadır :

34

(5)

Yabancı memleketlere gönderilecek Hesap Uzmanlarının seçilmesi, gönderilecekleri memleketler ve bu yerlerde yapacakları çalışmalar

1 - Tefrik işinin ehemmiyet ve nezaketi

Yabancı memleketlere Hesap Uzmanlarının gönderilmesi meselesinin ideal hal sureti, her Uzmanın promosyon sırasına göre bu imkandan istifade ettirilmesi şeklinde olabilirdi. Buna, hey'etimizin mevcudu 150 den fazla olması, hey'et içinde nispeten yaşlı arkadaşların bulunması ve diğer bazı sebebler yüzünden imkan bulunmadığı - meydandadır. Hal böyle olunca, şimdilik Uzmanlar arasından muayyen bir mikdarının ayrılarak yabancı memleketlere gönderilmesinden başka bir çare kalmamaktadır.

İçlerinde çok değerli elemanların bulunduğu muhakkak olan Hesap Uzmanlarından görgü ve bilgilerini arttırmak üzere, 10 kişilik bir kontenjanın şimdiden garp memleketlerine gönderilmesi ve bunun - ilerisi için usul ittihaz edilmesinin, gerek Maliyemiz gerek memleket için ne derecede faydalı olacağı izahtan varestedir. Bu münasebetle, halen 158 kişilik olan ve önümüzde bir o kadar artması muhtemel bulunan geniş bir topluluk içinden 10 kişinin tefrik edilmesi -- gibi, ciddi ve nazik bir mesele ile karşı karşıya kaldığımızı da bu - racıkta belirtmek isteriz.

Bahis mevzuu tefrik işinin ehemmiyet ve nezaketini şu noktalarda görmekteyiz :

a) İki imtihanla mesleke alınan kalifiye bir memur için bir yıl müddetle yabancı bir memlekete gitmek ve orada çalışmalar yapmak hayatı bir ehemmiyet taşır. Bunun, gerek hey'et içindeki mevki, gerek kariyerdeki ilerlemesi bakımlarından her Hesap Uzmanının en büyük arzusu olduğunda zerrece şüphe edilemez. Bu usulün kabul edilmesi arkadaşların durumları üzerinde şimdiden derin bir tahavvül husule - getirmiş ve kendilerini en ziyade meşgul eden bir mevzu mahiyetini - almıştır.

b) Yukarıki ruh haleti içinde bulunan ve iki imtihanda muvaffak olmak suretile hey'ete alınmış olan bir Hesap Uzmanının kendisini, yabancı memlekete gitme bakımından, kifayetsiz ve arkadaşlarına nazaran düşük seviyede telekki etmesi ve bunnu kendi kendine - itiraf etmesi bittabi beklenemez. Bu vaziyet karşısında yabancı memlekete gönderilmeyen bir Uzmanın, hey'et içinde ikinci derecede bir mevkie düştüğü hissine kapılmasını ve böyle bir kompleks içinde vazifesine ve kariyerine bağlılığının sayıflamasını ihtimal dahilinde görmek lazımdır. Hatta bu yüzden bazı arkadaşların meslekten ayrılmaya kadar gitmelerinden dahi endişe edilebilir.

Böyle bir neticenin husulüne mâni olmak, hiç değilse tesiri - ni azaltmak için bazı prensip meseleleri hakkında önceden karar verilmesini zaruri bulmaktayız. Bizce, bunlar üç noktada toplanmaktadır :

- a) Tefrik işini, şahsî takdir dışında tamamen objektif esaslara müstenit bir usule raptetmek,
- b) Bu usulün herkes tarafından açıkça bilinmesini sağlamak maksadile bir talimatname hazırlamak,
- c) Lisan bilgisini esas ölçü olarak ön plana almamak.

Bu hususlar hakkındaki mütalâa ve tekliflerimizi aşağıda sıra ile arz edeceğiz .

2 - Tefrik Ölçüleri

Tefrik işinin objektif bir usule bağlanması hususunda şu esasların tatbikini teklif ederiz :

1- Gidecekler meyanına Hesap Uzmanlığında 2 seneyi (Muavinlikle beraber 5 seneyi) doldurmuş olanlar alınmalıdır.

2- Gidecekler (derece) esasına göre ayrılmalı, dereceler de şu notlara göre tayin edilmelidir :

- a - Yüksek mektep mezuniyet notu ,
- b - Hey'ete giriş imtihanı notu ,
- c - Yeterlik imtihanı notu ,
- d - Yeterlik imtihanı mevzularına âit en yüksek not,
- e - Lisan notu .

Yüksek mektep mezuniyet notu, (orta), (iyi), (pek iyi) derecelerinin mesela şu şekilde numaralandırılması suretile tesbit edilebilir :

Orta	7,5
iyi	8,5
Pek iyi	9,5

Hey'ete giriş ve yeterlik imtihanı notları, bizim imtihanlarımızın vasatileridir. Yeterlik imtihanı mevzularına âit en yüksek nottan maksat, bu imtihanda her hangi bir mevzuda alınan en yüksek numaradır. Meselâ bir Uzmanın ehliyet imtihanı notları şöyledir :

I - Muhasebe ve revizyon	10
II - Vergi kanunları tatbikatı.	7
III - Hukuk	6

Bu vaziyette hesaba katılacak olan not muhasebenin 10 numarasıdır. Bu esasî teklif etmekten maksadımız, bir yandan tefrik ölçülerini - taaddüt ettirmek suretile daha objektif bir neticeye varmak, öbür yandan da meslekle ilgili mevzulardan her hangi birinde hususî bir istîdat ve kabiliyet gösteren bir mütehassısa, bu bakımdan ilerleme imkânı sağlamaktır.

Lisan notu hususî bir imtihan yapılmak suretile tesbit edilecektir. Devlet lisan imtihanı vermiş olanlar bu imtihana girmeden lisana âit azamî notu alacaklardır. Bu imtihanda ilk defa muvaffak - olamayanlar ertesi yıl bir defa daha imtihana girebileceklerdir.

Bütün notlar âzamî 10 numara esasına göre hesaplanacak. Hususî lisan imtihanının notu (5) den aşağı olamayacaktır.

3 - Uzmanlara verilecek (derece) ler, 5 nevi not yekûnunun (yani mezuniyet notu, giriş imtihanı notu, yeterlik notu, yeterlik imtihanı azamî notu ve lisan notu yekununun) 5 şe bölünmesi suretile tesbit edilecek ve yabancı memleketlere gönderilecek Uzmanlar, ayrıca kıdem ve promosyon devreleri nazarı itibare alınmadan, derece sırasına göre ayrılacaklardır.

4 - Uzmanlığa 1945 yılından evvel intisap etmiş olan arkadaşlar içinde de, mahdud miktarda da olsa, yabancı memleketlere gönderilecek evsaffa arkadaşlar bulunduğu muhakkaktır. Fakat eskiden imtihan esası carî olmadığı için bunlar hakkında not usulünün tatbiki - bittabi mümkün olamaz. Bu itibarla, bu arkadaşların Kurulumuz dâhi - linde teşkil edilecek bir hey'et tarafından seçilmelerini zarurî buluruz. Bu hey'et sözü edilen arkadaşların meslekte gösterdikleri muvaffakiyeti, yaşlarını ve lisan durumlarını göz önünde tutmak suretile karar verecektir. Bu istisnai usulle seçilecek olan ve miktarı esasen bir kaç kişiden ibaret bulunan bu arkadaşlardan ilk yıl için sadece bir veya ikisinin harice gönderilmesini uygun buluruz.

5 - Yabancı memlekete gitmek isteyen Uzmanlar, dereceleri tayin edilmek ve lisan imtihanları yapılmak üzere, muayyen bir müddet içinde Başkanlığa müracaatla isimlerini kaydettireceklerdir.

6 - Yukarıda ana hatlarını çizdiğimiz usul bir talimatname ile tesoit edilecektir.

* 3 - Lisan meselesi

Şahsen yabancı lisan bilgisine yüksek tahsil kadar ehemmiyet verdiğim için, değil modern bir maliyecinin hatta her münevver - türkün İngilizce, Almanca, Fransızca veya İtalyanca lisanlarından birine esaslı surette tasarruf etmesini memleketimizin bugünün medeni - yet seviyesine ulaşması bakımından temel şartlardan biri addederim. Bu iman iledir ki, Hesap Uzmanları Hey'etinin kuruluşundan beri, aldığım vazifeler dolayısıyla, arkadaşlarımla lisan öğrenmeleri veya lisan bilgilerini arttırmaları yolunda durmadan gayret sarf ettim. Bu cümleden olmak üzere, bir aralık İstanbulda kurs halinde lisan dersi alma usulünü de tecrübe ettik.

Böyle olmakla beraber evvelce belirttiğim gibi, yabancı memleketlere gönderilecek arkadaşların tefrikinde lisan bilgisinin yegane ölçü veyahut esas ölçü olarak alınmasına taraftar değilim. Beni böyle bir görüşe sevk eden amiller şunlardır :

a) Muavinlerle birlikte 158 kişiden tereküp eden hey'etimizde Devlet lisan imtihanı vermiş olanların miktarı 29 dur. Buna nikbin bir tahmin ile 6 kişi daha ilave ederse, yabancı bir dile bihakkın vakıf olanların miktarı 35 eder. Bu miktarın 158 ze nisbeti % 22 den ibarettir. Demek oluyor ki, hey'etimizde 5 Uzmandan ancak biri yabancı bir dili iyice bilmektedir. Verdiğimiz büyük ehemmiyete rağmen lisan bakımından şimdiye kadar tutabildiğimiz seviye maalesef bu derece düşüktür. Müşahedelerime göre, Hesap Uzmanları gibi aynı klasik tahsili ve formasyonu yapmış olan diğer meslek erbabında da vaziyet bundan farklı değildir. Bunun başlıca sebebi, ecnebi mekteplerle Galatasaray hariç, diğer liselerimizde, katlanılan muazzam külfet ve zahmet-

lere rağmen, ilmi ve pratik bakımlardan değerlendirilebilecek bir kifayette lisan öğretilmemekte olmasıdır.

Bundan maada, yabancı dil öğrenmenin birazda hususî bir kabiliyet ve istidat işi olduğunu ve bilhassa Hesap Uzmanlığı gibi zamanın büyük bir kısmını bel'eden yorucu bir hizmette sonradan lisan öğrenmenin büsbütün güçleştğini de kabul etmek lazımdır.

b) Yukarıda belirttiğimiz üzere, Hesap Uzmanlarının büyük çoğunluğunun yabancı lisan bilgisi zayıf ve kifayetsizdir. Şurasını da esefle kaydedelimki, Uzmanların en liyakatli, meşleğe en bağlı ve ilerisi için en vaadli olanları daha ziyade bu zümreye dahil bulunmaktadırlar.

Son defa yaptığımız giriş imtihanında da müşahede ettiğimiz üzere, en fazla muvaffakiyet göstermiş olan namzetler lisan bakımından çok zayıf durumda bulunmuşlardır. İmdi, bu vaziyet muvacehesinde, lisan durumu esas tutulursa, gerek imtihanlarda elde ettikleri dereceler, gerek hey'etimizdeki çalışmaları ile temayüz etmiş ve ön planda yer almış olan değerli arkadaşları (éliminer) ederek, bunların yerine aynı çapta olmayan fakat lisan bakımından vaziyetleri daha müsait bulunanları yabancı memleketlere göndermek gibi mantıksız bir durum hasıl olabilir. Bunun, evvelçe de işaret ettiğimiz üzere, arkadaşlar üzerinde yaratacağı kötü ruhi tesirlerden sarfinazar, hey'etimiz için de kazançlı sayılamayacağı bedihidir.

c) Fikrimizce, Hesap Uzmanlarının yabancı memleketlere gönderilmeleri, doğrudan doğruya bir servîs veya işle ilgili olarak muayyen bir tetkik yapmaktan ziyade, garp âleminin malî sahada tatbik ettiği sistem ve metodlar hakkında umumî görüş ve malûmat sahibi olmak ve sureti umumiyede görgülerini arttırmak maksadını istihdaf eder. Hey'etimiz içinde ileri derecelerde gelen arkadaşların bu vesile ile bir taraftan lisan bilgilerini tekemmül ettirmiş, diğer taraftan da garp âleminin metodlarını ve tekniğini görmüş ve kısmen incelmış olarak memlekete dönmeleri ile bu gaye tahakkuk etmiş sayılabilir. Bu arkadaşların asıl muvaffakiyrtini yabancı memleketlerde yapacakları ilmi araştırma ve tetkiklerden ziyade, memlekete döndükten sonraki çalışmalarında ve eserlerinde aramak realiteye daha uygun düşer.

İşte bizi yabancı memleketlere gönderilecek Uzmanların tefrikinde lisan bilgisinin miyar olarak alınmaması hususundaki görüşe sevk eden amiller bunlardır. Şunu derhal ilave edelimki, bu görüşle, lisanın hiç kale alınmamasını bittabi kasetmiyoruz. Yabancı memleketle gidecek bir Uzmanın o memleketin lisanını anlayacak ve tercüme edecek bir durumda olmasını biz de zarurî görürüz. Bunun içindirki, yazımızın yukarıki kısmında bu Uzmanların (Devlet lisan imtihanı vermiş olanlar müstesna) yabancı dil bakımından hususî bir imtihana tabi tutulmalarını teklif ettik.

Bu hususta ilerisi için daha hazırlıklı olmak maksadile şimdiden bazı tedbir derpiş edilmesinde, bu meyanda bilhassa Muavinler için lisan kursları tesisinde fayda mülahaza ederiz.

4 - Gidilecek memleketler

Uzmanların tetkikatta bulunmak üzere şu memleketlere gönderilmelerini muvafık buluruz :

- 1 - Birleşik Amerika Devletleri
- 2 - Kanada
- 3 - İngiltere
- 4 - Almanya
- 5 - Avusturya
- 6 - Fransa
- 7 - Belçika
- 8 - İsviçre
- 9 - İtalya
- 10 - Holanda ve İskandinav memleketleri.

Kanada hem İngilizce hem de Fransızca konuşulan, geniş ve ileri bir ziraat ekonomisi yanında modern bir endüstriye sahip olan, malî sahada bilhassa gelir ve muamele vergilerinin tatbikatında ön safta gelen ve (Chartered Accauntend) teşkilatı en ziyade inkişaf etmiş bulunan yerlerden biri olarak Uzmanların azamî istifade edebilecekleri bir memlekettir.

Almanya, bilindiği gibi bilhassa vergi hukuku ve vergi tatbikatında (Maliye teşkilatı, Mali kaza, Maliye Müşavirliği mevzuları ilah.) avrupanın başında gelmektedir. Vergicilikte Alman metodlarını tatbik eden, ayrıca mesela muamele vergisi mevzuunda toplu vergi sistemini ihdas ve ilk defa tatbik etmiş olan Avusturya da malî tetkikat bakımından hususî bir ehemmiyet arzeder.

Federatif bünyesi, vergi mevzuatının karışıklığı, buna mukabil vergi tatbikatının besateti bakımından İsviçreyi aynı derecede alaka çeken bir memleket saymamaktayız.

Malî sistemi ve vergi tatbikatı perişan bir manzara arzeden Fransa'ya gelince, son senelerde bu memlekette gelir ve muamele vergileri sahalarında çarpışan tezler, yapılan mütevali tadiller ve tatbikatın islahı hususunda, bhusus vergi kaçakçılığı ile mücadele mevzuunda ileri sürülen teklifler ve yapılan tecrübeler bakımından çok istifadeli tetkik imkanları arz etmektedir.

Bilindiği gibi, bütçe hukuku, Devlet muhasebesi, para politikası gibi mevzularda hem ilmi hem de ameli bakımlardan ön planda yer alan İtalya, vergi sistemi ve tatbikatı noktasından aynı derecede alaka çeken bir memleket değildir. Böyle olmakla beraber, hey'etimizde zaten İtalyanca bilen yalnız bir Uzman bulunduğuna göre, bu arkadaşın (derecesi) müsait bulunduğu takdirde, ki öyle olacağını zannetmekteyiz, İtalya'ya gönderilmesini uygun buluruz.

Şimdiye kadar yabancısı kaldığımız Holanda ve Skandinav (Danimarka, İsveç, Norveç) memleketleriyle de temasa gelmekliğimiz ve bunların vergi sistemleri ve tatbikatı üzerinde etüd ve tetkikler yapmamız çok faydalı olacaktır. Bu memleketlerde Almanca ve İngilizce taammüm etmiş olduğu için, bu lisanlara iyice vakıf olan arkadaşların buralarda tetkikler yapabileceklerini zannetmekteyiz. Yalnız, bütün bir yıl bu memleketlerden birinde kalacak yerde, Almanya veya İngiltereye gönderilen arkadaşlardan bazılarının sadece 3 aylık bir çalışma devresini bu memleketlerde yapacakları tetkiklere hasretmeleri kafi gelir kanaatindeyiz.

d) Çalışma mevzuları

Uzmanların yabancı memleketlerde yapacakları çalışmalar hakkındaki düşüncelerimizi şöyle hülasa edebiliriz :

Bu çalışmalar ,

1 - Gidilen memleketin iktisadî ve malî durumu hakkında umumî bir etüd,

2 - Vergi ve tatbikatı ile ilgili hususî bir tetkik,

şeklinde olmak üzere ayrı iki mevzu üzerinde toplanmalıdır.

Umumî etüd her gidilen memlekette ve her gidişte yapılacaktır. Bir memlekete bir kaç kişilik gruplar halinde giden Uzmanlar bu etüdü müştereken hazırlayacaklardır.

Umumî etüdün iktisadî kısmında gidilen memleketin takip ettiği iktisadî ve içtimai politikaya (bu meyanda millî gelir, millî gelirin dağılışı, ticaret ve tediye bilançoları, içtimai emniyet tedbirleri ilah. gibi mevzulara) temas olunacak, malî kısmında ise, son yılın bütçesi, vergi sistemi, vergi politikası, amme borçları ve para politikasının esasları tahlil ve münakaşa edilecektir.

Aynı memlekete sonradan giden arkadaşlar bu etüdlерinde daha ziyade o yılın durumunu inceleyecekler ve bilhessa iktisadî ve malî politikada vukua gelen tahavvüller ve gelişmeler üzerinde duracaklardır.

Yapılacak çalışmaların birincisi olarak böyle umumî bir etüdü teklif etmeliğimiz sebebi, herşeyden evvel Uzmanların gittikleri memleketin iktisadî-malî strüktürü ve politikası hakkında toplu ve umumî bir fikir sahibi olmalarını sağlamak ve bu çalışmalar dolayısıyla umumî mahiyette ilmi bir tetkik ve araştırma yapmağa sevk etmektir.

Vergi tatbikatı ile ilgili hususî tetkiklere gelince, bu hususta şimdilik hatırlamıza gelen mevzuları şöylece sıralayabiliriz :

- 1 - Gelir vergisi sistemi
- 2 - Kurumlar vergisi sistemi
- 3 - Muamele vergisi sistemi (lüks vergisi dahil)
- 4 - Damga resmî ve harçlar sistemi
- 5 - Münferit İstihlak vergileri ve inhisar sistemi
- 6 - Verasef vergisi sistemi
- 7 - Mahallî vergiler sistemi
- 8 - Fazla kazanç vergisi (tatbik edilen memleketlerde)
- 9 - Gelir vergisinde stopaj esasları ve tatbikatı
- 10 - Gelir vergisinde ticarî kazanç ve sureti tesbiti
- 11 - Menkul ve gayrimenkul sermaye iradlarının vergilendirilmesi
- 12 - Hizmet erbabının mükellefiyeti (sosyal mükellefiyetler dahil)
- 13 - Küçük sanatlar rejimi ve küçük sanat ve ticaret erbabının mükellefiyetleri
- 14 - Ziraat erbabının gelir vergisi mükellefiyeti

- 15 - Gelir ve kurumlar vergilerinin tatbikatında yabancı şahıs ve kurumların durumu
- 16 - Beynelmilel vergi hukuku (vergi anlaşmaları ve tatbikatı)
- 17 - Vergi tetkik ve mürakabesi
- 18 - Maliye Müşavirliği ve yeminli Hesap Uzmanları teşkilâtı ve faaliyeti
- 19 - Modern muhasebe sistemleri ve tatbikatı (muhasebe plânları ve tatbikatı)
- 20 - Muhasebe ve vergi tatbikatında değerlemeler ve amortismanlar
- 21 - Devlet muhasebesi ve tatbikatı
- 22 - Banka işletme organizasyonu ve banka muhasebesi
- 23 - Sigorta işletme organizasyonu ve muhasebesi
- 24 - Sınai muhasebe ve maliyet hesapları
- 25 - Ziraat muhasebesi, zirai kıymet değerlemeleri
- 26 - Mükelleflerin vergi bakımından ödevleri ve Maliye ile temasları (defter tutma, beyanlar ilah.)
- 27 - Maliye teşkilâtı, hususile vergi daireleri teşkilâtı ve çalışma tarzları (tarhiyat, tebligat, takdir usulleri dahil)
- 28 - Mali kaza teşkilât ve tatbikatı
- 29 - Vergi ceza hukuku
- 30 - Vergi tahsil sistemi.

Gerek umumî etüdün gerek hususî tetkiklerin metin olarak normal daktilo yazısı ile asgari 50, azami 100 sahifelik hacimde olmalarını, grup halinde gidilen yerlerde umumî etüdün müştereken hazırlanması halinde birden fazla her Uzman için yukarıki mikdarlara 25 sahife eklenmesini muvafık buluruz. Bu çalışmalar bittabi ilmi metodlar - dairesinde yapılacak, etüd ve tetkiklerde me'hazlar gösterilecek ve bunlara metin harici olarak istatistikler ve mevzula ilgili diğer vesikalar raptedilecektir.

Bahis mevzuu çalışmalara ehemmiyet verilmesini ve aynı zamanda hazırlanacak etüd ve tetkiklerden diğer arkadaşların ve ilgililerin de faydalanmalarını temin maksadile, bunların hey'etimiz içinde bir jüri tarafından tetkik edildikten sonra broşürler halinde nesredilmesinde büyük faydalar mütalaa ederiz. Yapılacak çalışmaların meçhul kalmasını önleyecek, seviyesini yükseltecek ve bilfiil kıymetlendirilmesini sağlayacak olan bu tedbirin istilzam edeceği cüz'i masraf, Hesap Uzmanlarının tetkik seyahatlerine tahsis edilecek yüzbinlerce lira ile kıyaslanırsa, fazla bulunmayacağı tabiidir.

Müşavir Hesap Uzmanı
Ali Afaybek

Ali Afaybek

(6)

Turne Meselesi ve Tetkik İşinin
Organizasyonu

Turne Meselesi ve Tetkik İşinin Organizasyonu

1 - Turne meselesinin ehemmiyeti :

Son zamanlarda, Hesap Uzmanları Hey'etinden, yetişmiş ve değerli arkadaşların ayrilmaları, üzerinde ehemmiyetle durulması ve sebeplerinin araştırılması icabeden acil bir mevzu olarak birinci - plana geçen bir mesele halini almıştır. Hey'ette sarsıntılar doğu - ran bu ayrilmaların sebepleri üzerine eğildiğimiz zaman, turne me - selesinin ve bu mevzudaki istikrarsızlığın en esaslı bir müessir ve amil olarak tezahür ettiğini müşahede etmekteyiz.

Turne müddetinin, her hangi bir araştırmaya istinat etmek - sizin, birdenbire uzatılması, mevsime uymayan zamanlarda turneye çı - kılması, turnenin ne zaman başlayacağını malum olmaması gibi sebeb - lerin heyette kararsızlık ve huzursuzluk yarattığı bir vakiadır.

Şunu bir hakikat olarak kabul etmek lâzımdırki, Hesap Uz - manlığı gezici bir iş şeklinde yapılacak bir hizmet değildir. Hesap Uzmanlarının esas vazifeleri, bilindiği gibi, hesap tetkikatını is - tilzam eden vergi beyannamelerinin revizyonudur. Dünyanın hiç bir - yerinde bu hizmet seyyar memur veya mütehassıslar vasıtasile ifa -- edilmez.

Hesap Uzmanlığı kapalı bir meslektir. Uzmanların bütün ha - yatı bu meslek içinde geçerki, bunun böyle olmasında lüzum ve zaru - ret de vardır. Uzmanların büyük zahmet ve fedakarlıklarla yetiştik - leri mesleklerinden alınarak, bilgisiz, hazırlıksız ve tecrübesiz - oldukları başka sahalara nakledilmeleri prensip itibarile tecviz edi - lemez. Vaziyet böyle olunca, Uzmanların hayatları boyunca bağlı ka - lacakları meslekleri içinde, emniyet ve istikrar aramalarını tabii - görmek lazımdır. Esasen kendilerine mevdu önemli hizmetin gerektiği gibi ifa edilebilmesi de bunu amirdir.

Hesap Uzmanlığı mesleğinde lüzumlu istikrarı sağlamak ve mesleğin icaplarına uygun bir şekilde hareket etmek için, sabit bir çalışma sisteminin tatbiki en müsbet tedbir olarak görülür. Fakat - yurdumuzun coğrafi durumu, iktisadi şartları ve mükelleflerin dağı - lış tarzları bunun tam ve mutlak olarak yerine getirilmesine müsaa - de etmez. Bu yoldan gidilirse, Hesap Uzmanlarını nüfusu az, iktisa - di faaliyeti zayıf ve beyannameli mükellefleri o nisbette mahdut -- olan illerimizde birer, ikişer dağıtmak icabederki, Uzmanların bu - suretle (mahallileştirilmesi) kısa zamanda seviyenin düşmesini mes - lek şuur ve moralinin zayıflamasını, hasılı binbir zahmet ve feda - karlıkla vucude getirilen Hesap Uzmanları Hey'etinin çökmesini ve - dolayısıyla yeni vergi rejimimizin tehlikeye girmesini intac edebi - lir.

Şu halde yapılacak şey Hesap Uzmanlığının icaplarıyla mem - leketimizin realitesini te'lif etmek, bunun için de beyanname tet - kiki işini ve bununla alakalı diğer hizmetleri ilmi ve objektif bir şekilde yeni baştan organize etmekten ibarettir.

2 - İşin organizasyonu :

Kazanç Vergisinden Gelir vergisi rejimine geçerken Türkiyede beyanname adedi birdenbire 7000 den 53.000 ne fırlamıştır. Eskiden 3200 den ibaret bulunan İstanbulun beyanname miktarı bu sene 25.000 ne çıkmıştır.

İleride, bir taraftan yeni vergi rejimimizin organik inkişafı, öbür yandan da gelir vergisindeki muaflikların daraltılması ve kaldırılması neticesinde bu miktarlar şüphesiz bir kaç misli artacaktır. Esasen giriştiğimiz vergi reformunun esas gayesi de budur.

Şimdi bu muazzam rakamları bir kere Hesap Uzmanlarının gerçek iş kabiliyeti ile mukayese edelim .

Hâlen tatbik etmekte olduğumuz tetkik usulünde bir Hesap Uzmanı, mezuniyet ve hastalık halleri nazara alınmak şartıyla bir yıl da ortalama 35 beyanname tetkik edebilmektedir. Bu hesaba göre 100 - Uzmanın umumi tetkik kapasitesi senede 3500 beyannameden ibarettir. Bugün 50.000 , bir kaç yıl sonra 100.000 ve daha fazla beyanname karşısında 3000 ila 5000 beyanname için bir tetkik kapasitesinin hiç bir mana ifade etmeyeceği izahtan varestedir.

Bu küçüktük nisbetler dahilinde yapılacak beyanname tetkik katile, memleketimizde vergi anlayışı, vergi ahlakı ve vergi emniyetinin tesisini ve bunlara müsteniden yeni vergi rejiminin yerleşmesi ve gelişmesini beklemek muhal olur. Şu halde bu mevzuda acil bazı tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Bu tedbirler şunlardan ibaret olabilir :

- a - Hesap Uzmanlarının kadrosunu genişletmek,
- b - Uzmanları sadece vergi tetkik ve mürakabesi ile ilgili mühim işlerde kullanmak,
- c - Beyannamelerin büyük kısmını, Hesap Uzmanlarının mürakabesi altında, mahalli kontrol teşkilatı marifetile tetkik etmek,
- d - Yeminli serbest Hesap Uzmanları Müessesesini kurmak.

Şimdi bu tedbirler hakkındaki düşüncelerimizi kısaca açıklamaya çalışacağız.

a - Mütâferrik işlerden sarfınazar, gelir, kurumlar ve muamele vergilerine ait beyannameleri tamamen karşılamak için bugünkü çalışma şekil ve temposuna göre, Hesap Uzmanlarının miktarını şimdiden 1000 , ileride bir kaç bine çıkarmak icabeder.

Filhakika, beyannamelerin muayyen bir nisbet dahilinde tetkiki ile iktifa olunabileceği görüşüne dayanılarak, kadronun bu derece genişletilmesine mahal bulunmadığı da ileri sürülebilir. Biz - bu görtüşe iştirak etmemekte ve beyannamelerin çoğunun tetkiksiz kalmasını, hem mükellefler arasında ikilik yaratması ve vergi mürakabesini tesadüfe bırakması, hem de yıllarca tetkik görmemeleri dolayısıyla mükellefleri vergi işlerinde atalete, kayıtsızlığa ve latübalığe sevk etmesi, kısaca vergi hukuku ve vergi nizam ve emniyeti bakımından son derece mahzurlu ve hatta tehlikeli buluruz. Bu itibarla, beyannamelerin, mesela Almanyada yapıldığı gibi, hepsinin --

tetkik edilmesini ideal telekki eder, bu gayeye vasıl oluncaya kadar hiç değılirse mühim bir kısmının behemehal revizyondan geçirilmesini - zaruri görürüz.

Mamafi, her ne şekilde hareket edilirse edilsin, beyanname tetkiki işi münhasıran Hesap Uzmanlarına mevdu bir vazife olarak kaldığı müddetçe Uzmanların kadrosunu geniş ölçüde tevsi etmekten - başka bir çare kalmamış olur.

Halbuki teşkilâtın bu derece genişletilmesi, Devlet için mucip olacağı muazzam masraftan sarfınazar, işlerinin icabı (hierar-chique) bir idare sistemine tâbi olmayan, diğer bir ifade ile kendi selahiyet ve mes'uliyetleri altında münferiden çalışmağa mecbur olan Uzmanların faaliyetteki emniyet, intizam ve vuzuhun muhtel olmasını ve bugünkü Uzman seviyesinin çok aşağılara düşmesini intac edebilir. (Bugünkü seviyenin imtihanlara girenlerden ancak % 20 si alınmak suretile tutulduğu unutulmamalıdır .)

Görülüyorki Hesap Uzmanları kadrosunu namütenahi genişletmeğe hiç bir surette imkan yoktur. Fakat şunu da itiraf etmek lazımdırki, bugünkü kadroda, üzerimize aldığımız misyonu tahakkuk ettirme bakımından muhakkak kifayetsizdir. Bu sebeplerden dolayı birbir arkasından açılacak imtihanlarla kadronun (muavinler hariç) ilk merhalede 200 ze, ondan sonra da 300 ze çıkarılmasını zaruri buluruz.

b - Hesap Uzmanları hiç bir zaman beyannamelerin hepsini hatta büyükçe bir kısmını dahi tetkik edecek durumda olamayacaklarına göre, bunların, biraz evvel belirttiğimiz üzere, sadece vergi tetkik ve murakabesi bakımından mühim olan işlerde çalıştırılmalarında fayda mülahaza ederiz. Bu işler doğrudan doğruya beyanname -- tetkiki ve dolayısıyla vergi tatbikatı ile ilgili çalışmalar olmak üzere iki grupta mütalaa edilebilir.

Uzmanların asıl faaliyetini teşkil edecek olan doğrudan - doğruya beyanname tetkikatına şu mevzuların alınması muvafık olur.

- 1 - İhbarlı ve aramalı tetkikler ,
- 2 - Aynı zamanda gelir ve muamele vergisine tâbi sanayi müesseseler,
- 3 - Kurumlar (kurumlar vergisi ve stopaj bakımlarından)
- 4 - İthalat tacirleri,
- 5 - İhracat tacirleri,
- 6 - İthalat ve gümrük komisyoncuları,
- 7 - Nakliye müesseseleri,
- 8 - Dahili toptancılar,
- 9 - Mahdut nisbette serbest meslek erbabı.

İkinci gruba dahil olan çalışmalara gelince, bunlara şu mevzular girebilir :

- 1 - İstihbarat arşivi için malûmat toplama,
- 2 - Gelir ve muamele vergilerinin tatbikatı ile ilgili çalışmalar (mesela gelir vergisinde ortalama kar hadlerinin teşbiti, muamele vergisinde iptidai madde tenzilatı ilah.gibi)
- 3 - Aşağıda izah edeceğimiz üzere, mahallî teşkilât tarafından yapılacak kontrolların murakabesi,

- 4 - Her vilâyetin vergi durumu hakkında monografik mahiyette tetkikler,
- 5 - Vergi mevzuat ve tatbikatı ile ilgili ilmî araştırmalar ve etüdler.

Lüzumsuz görülmesi muhtemel olan son mevzu hakkında şunu söylemek isterizki, Hesap Uzmanları yüksek bir seviyede tutulmak isteniyorsa, bunların, asıl vazifelerini sekteye uğratmaksızın, ilmî mahiyette çalışmalar yapmalarına imkan verilmelidir. Aksi takdirde, müteaddit imtihanlarla alınan ve ayrıca yabancı memleketlere gönderilen Uzmanların zamanla (routinier) memur halini almalarından korkulabilir.

Uzmanların yapacakları ilmî çalışmalar Maliye Bakanlığı için de çok faydalı olabilir.

İngiltere, Almanya, Birleşik Devletler gibi ileri garp memleketlerinde hükümet ve mahalli idareler serbest Hesap Uzmanlarının mali ve iktisadi mevzular hakkındaki etüdler yaptırmakta ve bunların bu husustaki tetkik ve mütalaalarından azamî derecede faydalanmaktadır. Bilhassa İngiliz Maliye Bakanlığı ve vergi idaresi mali mevzulara ait araştırma ve etüdler bakımından Hesap Uzmanları ile sıkı bir surette iş birliği yapmaktadır. Böylece vergi mevzuat ve tatbikatı hakkında Uzmanların fikir ve mütalaalarına her zaman müracaat edildiği gibi, Uzmanlar da, tamamen serbest bir organizim teşkil etmelerine rağmen, vergi tatbikatında tesbit ettikleri noksan, hatalı ve haksız muamelelerin giderilmesi, mevzuat ve tatbikatın islahı ve basitleştirilmesi hususunda hükümete re'sen teklif ve telkinlerde bulunmaktadırlar. (1)

c - Yukarıda izah ettiğimiz üzere Hesap Uzmanları beyannamelerin ancak muayyen bir mikdarını tetkik edeceklerdir. Hesap Uzmanları tarafından bakılmayan beyannameleri büsbütün tetkiksiz bırakmak için (bunun tehlikesine evvelce işaret etmiş idik) bunların mahalli kontrol memurları tarafından tetkik edilmelerini zaruri buluruz. Bu işin müsbet bir şekilde yürüyebilmesi için muayyen bir metod ve plan dahilinde ve Hesap Uzmanlarının murakabesi altında cereyan etmesi lazımdır. Bu husustaki düşüncelerimiz şunlardır :

1 - Bu işle iştigal etmek üzere Defterdarlıklarda kontrol memurları tefrik edilmeli, lüzum görülen yerlerde bunların kadroları takviye olunmalıdır.

2 - Kontrol memurlarına, turneler sırasında beyanname tetkikatı hakkında pratik kurslar verilmeli, bu suretle bunların bu iş için yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

3 - Kontrol memurları esas itibarile işletme hesabı tutan ikinci sınıf tüccarların gelir vergisi beyannameleri ile, gayrimenkul sermaye iradı beyannamelerini ve diğer müteferrik beyannameleri tetkik etmelidirler.

(1) Times'de intişar eden (Sir H.G. Howitt) in 1946 yılında Hesap Uzmanlarının faaliyeti hakkında verdiği beyanattan.

4 - Kontrol memurları tarafından tetkik edilen beyannameler turneler sırasında Hesap Uzmanları tarafından umumî bir revizyona tabi tutulur. Bunlar içinden bazıları (sondaj suretile ayrılanlar veya muhtelif sebeplerle dikkati çekenler) Uzmanlar tarafından, mükellef nezdine gidilmek suretile, yeni baştan tetkik edilir.

Umumî revizyonlar istihbarat arşivindeki malûmat ve ortalama kâr hadleri ve kontrol memurlarının raporları, bunlar önceden tipize edilmek şartile, göz önünde tutulmak suretile yapılır.

d - Beyanname tetkiki işi bugünün icaplarına göre organize edilirken, (yeminli hesap uzmanları ve murakipleri enstitüsü) davası üzerinde de ehemmiyetle durulması lazımdır. (1)

Memleketimizde yeni vergi rejiminin muvaffak olması için sözü geçen müessesenin bir an evvel kurulması esas şartlardan biridir.

İleri garp memleketlerinde olduğu gibi, bu müesseseye dahil serbest Hesap Uzmanları işletme ve hesap revizyonu sahasında bir ke-re faaliyete başladıktan sonra, Maliyenin tetkik elemanları bunlar tarafından bakılmış olan hesapların teferruatı üzerinde durmayacaklar, daha ziyade beyannameleri malî bakımdan tetkik ile iktifa edecekler, hatta bir çok hallerde yeminli Hesap Uzmanının tasdikini taşıyan hesap hülasesi, bilanço ve beyannameleri aynen kabul edeceklerdir. Böylelikle bahis mevzuu enstitü milli ekonomi sahasında emniyet ve istikrar sağlayan bir unsur olarak esas fonksiyonunu ifa ederken, öbür yandan da Devlet için hiç bir masraf ve külfeti mucip olmaz. Beyana müstenit vergilerin doğru olarak tarh ve tahakkukuna geniş ölçüde ve en müsbet bir şekilde yardım etmiş ve Maliyenin bu hususta üzerine aldığı yükü azami derecede hafifletmiş olacaktır.

3 - Turne müddeti :

Turne müddetini ilmi ve objektif bir surette tesbit edebilmek için muhtelif illerde (monografique) mahiyette etüdler yapmak lazımgelir. Daha evvel temas ettiğimiz üzere, Hesap Uzmanları tarafından yapılması gereken bu etüdlere, illerin coğrafi durumları, iktisadî hususiyetleri, mükellef adedi, mükelleflerin sınıfları, iş neveleri, matrah ve vergi miktarları gibi hususlar göz önünde tutularak, beyanname tetkiki bakımından durumları ve Hesap Uzmanı mesaisine olan ihtiyaçlarının derecesi tayin edilecektir.

Bu etüdler henüz mevcut olmadığı için, biz elimizdeki malzemeye ve sahip olduğumuz bazı malumata dayanarak turne müddetini hesaplamaya çalışacağız.

Bunun için, evveleminde, bir beyannamenin tetkiki için, muhtelif illere göre kaç (iş günü emseline), yani kaç günlük Hesap Uzmanı mesaisine ihtiyaç olduğunu araştırmak ve illeri bu emsallere göre gruplandırmamız lazımgelir.

İstanbulda 1.6.1951 tarihinden bu yana bir beyanname tetkikine ortalama 9,4 iş günü isabet etmektedir ki, bunu 10 emsali şeklinde kabul edebiliriz.

(1) Bu enstitü hakkında etraflı bir etüdümlü Mart 1951 tarihinde Maliye Bakanlığına sunulmuştur.

İzmir için bu rakam âzamî 4 olarak kabul edilebilir.

(İzmirde yapılan son turnelerde vasatî iş günleri 1950 de 2,3 , ondan sonra da daima 4 günden aşağı bulunmuştur.)

Şimdi bu silsileyi takip ederek ve illerin mükellef ve mat-rah durumları ve vergi tahakkukatını göz önünde tutarak, illerin -- grupmanını şu suretle yapabiliriz :

Grup	İller	Beher beyannameye düşen iş günü
I	İstanbul	10
II	İzmir, Ankara	4
III	Bursa, Seyhan, İçel, Hatay	3
IV	Balıkesir, Eskişehir, Antep Kocaeli, Manisa, Samsun - Zonguldak.	2,5
V	Antalya, Aydın, Bolu, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Isparta, Kastamonu , Kayseri, Kırklareli, Konya, Kütahya.	2
VI	Diğer 32 Vilâyet.	1

Şimdi yukarıki cedvellerde tesbit edilen emsallere göre İstanbul ile İstanbul dışı yerlerin iş hacimlerini şöylece hesaplayabiliriz .

Grup	İller	Mükellef adedi	Emsal	İş hacmi
I	İstanbul	22076	10	220760
II	Ankara, İzmir	10048	4	140192
III	4 Vilâyet	4699	3	14097
IV	7 Vilâyet	5437	2,5	13592
V	17 Vilâyet	6528	2	13056
VI	32 Vilâyet	3743	1	3743
Yekün.		52531		305440
		=====		=====

İş hacimlerini mukayese etmek suretile her bir grubun nisbetini şu suretle tayin edebiliriz :

Grup	İller	İş hacmi	Nisbet %
I	İstanbul	220760	72.3
II	Ankara, İzmir	40192	13.2
III	4 Vilâyet	14097	4.7
IV	7 Vilâyet	13592	4.4
V	17 Vilâyet	13056	4.2
VI	32 Vilâyet	3743	1.2
Yekün.		305440	100.-
		=====	=====

Görüldüğü gibi, diğer yerlerin cem'an 28 nisbetine mukabil İstanbulun nisbeti 72 dir. Bu nisbetleri müddete çevirmek suretile ifade etmek istersek, İstanbulun müddeti 9 diğer yerlerinki 3 ay eder.

İstanbul ile diğer iller arasında iş hacmi bakımından hasıl olan farklar tetkik noktasından daha fazla zaman alan müesseselerin, burada tekasüf etmiş olması, ihbarlı ve aramalı hadiselerin keza daha ziyade İstanbulda cereyan etmesi, Uzmanların turnelerde normal mesai gün ve saatleri dışında çalışarak İstanbulu nazaran daha fazla iş çıkarmaları gibi türlü sebeplerden ileri gelmektedir.

Şunu da göz önünde tutmak lâzımdır ki İstanbul dışı yerlerde, mükelleflerin büyük çoğunluğunu basit işletme hesabı tutan IV. inci sınıf tüccarlar teşkil etmektedir. Bahusus yukarıki tasnifimizde II-VI. ncı gruplara giren illerde mükelleflerin hemen hepsi bunlardan ibaret bulunmaktadır.

Bu mükelleflerin beyannameleri ile, gelir vergisine âit diğer müteferrik beyannamelerin mahalli kontrol memurları tarafından tetkik edilmesi ve Hesap Uzmanlarınca sonradan sadece umumî bir revizyon ve murakabeye tabi tutulmasındaki zarureti evvelce belirtmiştik. Bu usulün kabulü halinde Hesap Uzmanlarının İstanbul ile bir kaç büyük şehir dışındaki faaliyetlerinin yukarıki ölçülerin dahi dununa düşeceği kabul olunabilir.

Bu illerde tetkikat yapmış olan arkadaşların kanaati bu merkezde olduğu gibi ileride muhtelif illerde vergi durumunu tetkik bakımından yapılacak etüdlerin bu görüşümüzü teyid edeceğinde şüphe etmemekteyiz.

1952 yılının gelir vergisi tahakkukatı da bu husustaki kanaatimizi takviye edici mahiyettedir. Bu yılın Mart ayında Türkiyede yıllık beyanname üzerinden tahakkuk ettirilen gelir vergisinin tutarı 107 milyon lira olup bunun 62 milyonunu yani % 60 şını tek başına İstanbul temin etmiştir.

İstanbulda verilen beyanname miktarı Türkiyeye nazaran % 40 olmasına mukabil bu beyannameler üzerinden tahakkuk eden verginin % 60 şı tecavüz etmesi vergi tetkiki bakımından İstanbulun ehemmiyet ve hususiyetini belirtmeğe kafidir.

4 - Turne ile ilgili diğer meseleler :

Tetkik mıntakaları, turne zamanları ve turne ile ilgili diğer hususlar hakkında prensip itibarile İstanbul grubundaki arkadaşlarla birlikte tesbit ettiğimiz esaslara aynen iştirak etmekteyiz.

Burada sadece turne ile ilgili meselelerden bir kaçı üzerinde durmakta fayda mülahaza etmekteyiz.

Turnelerin programlaştırılmasında, turne zamanlarının hiç bir suretle ve hiç bir zaman yaz aylarına tesadüf ettirilmemesine dikkat olunmalıdır. Yurdumuzun iklim şartları ve diğer hususiyetleri, turnelerin sıcak yaz aylarında yapılmasına asla müsait bulunmaz. Turne bakımından en elverişli olan zamanlar ilk ve sonbahar mevsimleridir.

İlkbahar turnesinin gelir vergisi beyannamesi verildikten sonra yani Nisan ayında başlanılarak Haziran sonuna kadar devam ettirilmesi, sonbahar turnesinin ise Eylül, Ekim ve Kasım ayları olarak tesbit edilmesi muvafık olur.

Yaz aylarını şu sebeplerden dolayı turne mesaisine uygun bulmamaktayız :

Yukarıda yaptığımız tasniflerde açık olarak görüldüğü gibi, Hesap Uzmanlarının beyanname tetkikatı bakımından mesailerini esas itibarıyla İzmir, Ankara, Seyhan, İçel, Hatay ve Bursa gibi iktisadi faaliyetleri canlı olan mıntakalarda toplanacaktır. Bu yerlerde memleketimizin coğrafi durumu bakımından yaz aylarının çok sıcak olması çalışmalar üzerinde müessir olmakta, bunların verimini asgari hadde düşürmektedir.

Bundan başka bu aylar zarfında bu mıntakalara dahil büyük şehirlerdeki mükelleflerin kısmı azami yaylalara çıkmak veya sayfiyelere veya İstanbula gitmek suretile işlerinin başında bulunmamakta dırlar.

Bu vaziyet, meselâ Mersin, İskenderun gibi şehirlerimiz için olduğu kadar İzmir ve hatta Ankara için de variddir.

Kaldığı bütün bir sene beyanname tetkiki ve bununla ilgili mevzular üzerinde yorucu bir mesai yapmış olan Uzmanların, her yıl bir ay mezuniyet alarak istirahat etmelerini hem sıhhi bakımdan hem de çalışma randımanının düşmesine mahal bırakılmaması bakımından zaruri buluruz. Hesap Uzmanlarının yıllık mezuniyetlerini çalışma kabiliyetinin esasen düştüğü sıcak yaz aylarında (Temmuz, Ağustos aylarında) almaları ve bunu İstanbulda geçirmelerini muvafık görürüz. Hatta bu usulün ileri garp memleketlerinde yapıldığı gibi bütün Uzmanlara şamil olmak üzere mecburi mezuniyet şeklinde tatbik edilmesinde fayda mülâhaza ederiz.

Burada temas etmek istediğimiz ikinci bir mesele de, bazı şehirlerin devamlı inceleme yeri ittihazi meselesidir.

İptida bizim teklif ve formüle ettiğimiz ^{bu} mefhumun realiteye uymadığını itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Bu sebebden dolayı devamlı inceleme yeri usulünün terk edilerek sadece turne esasıyla iktifa edilmesinin daha uygun olacağına kani bulunmaktayız.

Hey'etimizin tarzı teşekkülünü ve Uzmanların çalışma şeklini ve karşılamak mecburiyetinde oldukları iş hacmini göz önünde tutacak olursak, yalnız Adana,, Mersin, Bursa gibi yerler değil hatta İzmir ve Ankarada dahi devamlı olarak Hesap Uzmanı bulundurulmasının lüzumlu ve zaruri olacağını kabul etmemekteyiz.

Maksat bir plân ve sistem dahilinde beyanname tetkiki yapılması olduğuna göre, bu iş için bazı yerlerde devamlı olarak Hesap Uzmanı bulundurulmasında bir zaruret olmadığı aşıkardır.

Filhakika bu gibi yerlerde de Hesap Uzmanı bulunmadığı zamanlarda ârizi olarak (ihbarlı hadiselerde olduğu gibi) tetkikler yapılması zarureti hasıl olabilir. Bu gibi hallerde bu işlerde çalıştırılmak üzere her yıl merkezin emrinde bulundurulacak olan Uzmanlardan istifade edilmesi mümkündür.

Nihayet şu meseleye de kısaca temas etmek isterizki; o da, turneleri de içine almak şartıyla Hesap Uzmanlarının çalışmalarına âit bütün hususlara şamil umumî bir planın tanzim edilmesi ve bu planın istinat edeceği esasların sabit kalmak suretile tatbik olunmasıdır.

Uzmanların her yıla âit çalışmaları, umumî esas plâna müsteniden yıllık mesai programları şeklinde, gelir ve kurumlar vergisi beyannameleri alındıktan sonra Haziran ayı içerisinde tanzim olunmalıdır.

Müşavir Hesap Uzmanı
Ali, Alaybek

Türne Mesajları ve Tetkik Teşisi
Organizasyonu

17

- I - Türne mesajlarının ehemiyetli ve Kesap Uzmanları
- II - Türne işinin organizasyonu hakkında mülahazalar
 - 1 - Kesap Uzmanlarının hizmetini genişletmek
 - 2 - Uzmanları sadece vergi tetkiki ile ilgili muhim işlerde kullanmak.
 - 3 - Uzmanların kesap mesajları ile ilgili muhim işlerin muamelesinde marifetle tesviye
 - 4 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 5 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 6 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 7 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 8 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 9 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 10 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 11 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 12 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 13 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 14 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 15 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 16 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 17 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 18 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 19 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 20 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 21 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 22 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 23 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 24 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 25 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 26 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 27 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 28 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 29 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 30 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 31 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 32 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 33 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 34 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 35 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 36 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 37 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 38 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 39 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 40 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 41 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 42 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 43 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 44 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 45 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 46 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 47 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 48 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 49 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 50 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 51 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 52 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 53 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 54 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 55 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 56 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 57 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 58 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 59 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 60 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 61 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 62 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 63 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 64 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 65 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 66 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 67 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 68 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 69 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 70 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 71 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 72 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 73 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 74 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 75 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 76 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 77 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 78 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 79 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 80 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 81 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 82 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 83 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 84 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 85 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 86 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 87 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 88 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 89 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 90 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 91 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 92 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 93 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 94 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 95 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 96 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 97 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 98 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 99 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
 - 100 - Kesap Uzmanlarının Türne Mesajlarının
- III - Türne mevzuunda (İstanbul Grubu)
 - 1 - Türne işi için hazırlanan
 - 2 - Türne programlarında istatistik ve teknik
 - 3 - Türnedeki tecrübeler
 - 4 - Türne mevzuatları
 - 5 - Ankara mesajları
 - 6 - Türne programının hazırlanması
 - 7 - İhbarlı işler
 - 8 - Merkez cari mevzuatı
- IV - 1952 yılından itibaren tatbikiyi temenni ettiği Türne program taslağı ve teknik izahı
 - 1 - Teklif edilen tetkik gücü arttırılması ile ilgili illere ve alt tetkik vasatları
 - a) İstanbulda
 - b) İzmir ve Ankara'da
 - c) Diğer illerde
 - 2 - Teklif edilen iş mevzuatının göre mevzuatın zaman itibarıyla tevafuk
 - a) Mevzuat mevzuatlarının dağılımı
 - b) Tekliflerindeki göre idari ve iş gücü
 - c) İstanbulda ve türnedeki çalışma müdahaleleri
 - 3 - Teklif ettiği Türne grubu ve müdahaleleri
 - a) Uzmanların gruplara tefriki
 - b) Her gruba tefrik edilen müdahaleler
 - c) Birinci gruba tahsis olunan müdahaleler ve bu grubun hususiyeti
 - d) Müdahalelere tahsis illere iş gücünün tevafuk

4 - Turne meselesi ve şifaları.
5 - Turne Meselesi ve Tetkik işinin şifaları ve yeni plana intibak.
Organizasyonu

V - Turne ile ilgili meseleler

- 1 - İntisap grupları.
- 2 - Ekipler mevzuu.
- 3 - İstanbulda ekip bulundurulması meselesi.

I - Turne meselesinin ehemmiyeti ve Hesap Uzmanlığı .

II - Turne işinin organizasyonu hakkında mülâhazalar.

- 1 - Hesap Uzmanlarının kadrosunu genişletmek
- 2 - Uzmanları sadece vergi tetkiki ile ilgili mühim işlerde kullanmak.
- 3 - Beyannamelerin büyük kısmını, Hesap Uzmanlarının mubakabesi altında mahalli kontrol teşkilatı marifetile tetkik etmek.
- 4 - Yeminli Hesap Uzmanları müessesesini kurmak.
- 5 - Tazminat meselesi.

III - Turne mevzuunda tahakkukunu arzuladığımız ana prensipler :

- 1 - Turne işi plâna bağlanmalıdır.
- 2 - Turne programlarında otomatiklik ve eşitlik.
- 3 - Turneden istisnalar.
- 4 - Turne mevsimleri.
- 5 - Ankara mesaisi.
- 6 - Turne programının hazırlanması.
- 7 - İhbarlı işler.
- 8 - Merkez emri meselesi.

IV - 1952 yılından itibaren tatbikini temenni ettiğimiz turne programı taslağı ve teknik izahı.

- 1 - Teklif edilen tetkik günü ortalamaları ile muhtelif illere ait tetkik vasatileri.
 - a) İstanbulda
 - b) İzmir ve Ankara'da
 - c) Diğer illerde .
- 2 - Teklif edilen iş normlarına göre mesainin zaman itibarile tevzii.
 - a) Mevcut beyannamelerin dağılışı.
 - b) Tekliflerimize göre lüzumlu iş günü ve iş gücümüz.
 - c) İstanbulda ve turnede çalışma müddetleri.
- 3 - Teklif ettiğimiz turne grubu ve mintakaları
 - a) Uzmanların gruplara tefriki
 - b) Her gruba tefrik edilen mintakalar
 - c) Birinci gruba tahsisolunan mintakalar ve bu grubun hususiyeti.
 - ç) Mintakalara dahil illere iş gücünün tevzii.

- 4 - Turne mevsim ve ayları.
- 5 - Uzmanların bugünkü turne durumları ve yeni plâna intibak.

V - Turne ile ilgili meseleler :

- 1 - İhtisas grupları.
 - 2 - Ekipler mevzuu.
 - 3 - İstanbulda ekip bulundurulması meselesi.
 - 4 - Karşılıklı incelemeler mevzuu.
 - 5 - Mezuniyet hastalık ve geçici ayrılmalar.
 - 6 - Tetkike tâbi beyannamelerin seçimi işi.
- bu meselelerin her birisi için ayrı ayrı komisyonlar kurulmuş ve her birine başkanlık yapılmıştır. Komisyonların raporları ve tavsiyeleri aşağıda açıklanmıştır.

Turne meselesinin çözümüne kadar önceki turne dönemi için alınan kararlar, turne müddetleri, turne ücretleri, turne masrafları, turne istinat etme şeklinin tayini, mevzuatı uygun olan uzmanların turneye gikilmesi, turnenin ne zaman başlayacağına ilişkin kararlar gibi meselelerin hey'ette kararsızlık ve kararsızlık içerisinde olduğu bir vakidir.

Bu meselelerin her birisi için ayrı ayrı komisyonlar kurulmuş ve her birine başkanlık yapılmıştır. Komisyonların raporları ve tavsiyeleri aşağıda açıklanmıştır.

Bu meselelerin her birisi için ayrı ayrı komisyonlar kurulmuş ve her birine başkanlık yapılmıştır. Komisyonların raporları ve tavsiyeleri aşağıda açıklanmıştır.

Bu meselelerin her birisi için ayrı ayrı komisyonlar kurulmuş ve her birine başkanlık yapılmıştır. Komisyonların raporları ve tavsiyeleri aşağıda açıklanmıştır.

Bu meselelerin her birisi için ayrı ayrı komisyonlar kurulmuş ve her birine başkanlık yapılmıştır. Komisyonların raporları ve tavsiyeleri aşağıda açıklanmıştır.

Turne Meselesi ve Tetkik İşinin

Organizasyonu

Yeni vergi beyannamesi adedi birdenbire 7000'den 12000'e artmıştır. 1930'dan 1932'ye kadar 1200'den ibaret bulunan istatistik beyannamesi miktarı bu sene 25.000'e çıkmıştır.

I - Turne meselesinin ehemmiyeti ve Hesap Uzmanlığı :

Bir çok vesilelerle evvelce de arz olunduğu üzere hey'etimiz henüz kuruluş halindedir. Altı yıllık çok kısa bir maziye sahip olan hey'et arzulan formu bulmuş diletiğimiz organizasyon seviyesine ulaşmış değildir. Hey'eti kurmak ve yükseltmek yolunda ele alınması gereken mevzulardan başlıcası hiç şüphesiz turne davası ve turnenin meslekin mahiyet ve bünyesiyle irtibatlı bir hale getirilmesidir.

Turne meselesinin bugüne kadar lâyık olduğu önemle ele alınmamış olması, turne müddetinin daha önce hazırlanmış araştırmalara istinat etmeksizin tayini, mevsime uymayan zamanlarda turneye çıkılması, turnenin ne zaman başlayacağına önceden malum olmaması gibi sebeplerin hey'ette kararsızlık ve huzursuzluk yaratmakta olduğu bir vaki'dir.

Önce şu hakikati kabul etmek lazımdır ki, Hesap Uzmanlığı gezici şekilde yapılacak bir hizmet değildir. Hesap Uzmanlarının esas vazifeleri, bilindiği gibi, hesap tetkikatını istilzam eden vergi beyannamelerinin revizyonudur. Dünyanın hiç bir yerinde bu hizmet seyyar memur veya mütehassıslar vasıtasıyla ifa edilmez.

Hesap Uzmanlığı kapalı bir meslektir. Uzmanların bütün hayatı bu meslek içinde geçerken, bunun böyle olmasında lüzum ve zaruret de vardır. Uzmanların büyük zahmet ve fedakarlıklarla yetiştirilerek mesleklerinden alınarak, bilgisiz, hazırlıksız ve tecrübesiz oldukları başka sahalara nakledilmeleri prensip itibarıyla tecvizi edilemez. Vaziyet böyle olunca, Uzmanların hayatları boyunca bağlı kalacakları meslekleri içinde, emniyet ve istikrar aramalarını tabii görmek lazımdır. Esasen kendilerine mevdu önemli hizmetin gerektiği gibi ifa edilebilmesi de bunu amirdir.

Hesap Uzmanlığı meslekinde lüzumlu istikrarı sağlamak ve meslekin icaplarına uygun bir şekilde hareket etmek için, sabit bir çalışma sisteminin tatbiki en müsbet tedbir olarak görülür. Fakat yurdumuzun coğrafi durumu, iktisadi şartları ve mükelleflerin dağılışı tarzları bunun tam ve mutlak olarak yerine getirilmesine müsaade etmez. Bu yoldan gidilirse, Hesap Uzmanlarını nüfusu az, iktisadi faaliyeti zayıf ve beyannameli mükellefleri o nisbette mahdut olan illerimize birer, ikiser dağıtmak icabederki, Uzmanların bu suretle (mahallileştirilmesi) kısa zamanda seviyenin düşmesini meslek şuur ve moralinin zayıflamasını, hasılı bin bir zahmet ve fedakarlıkla vucude getirilen Hesap Uzmanları Hey'etinin çökmesini ve dolayısıyla yeni vergi rejimimizin tehlikeye girmesini intac edebilir.

Şu halde yapılacak iş Hesap Uzmanlığının icaplarıyla mesleketimizin realitesini te'lif etmek, bunun için de beyanname tetkiki işini ve bununla alakalı diğer hizmetleri ilmi ve objektif bir şekilde yeni baştan organize etmekten ibarettir.

II - Turne işinin organizasyonu hakkında mülâhazalar :

Kazanç vergisinden gelir vergisi rejimine geçerken Türkiyede beyanname adedi birdenbire 7000 den 53.000 ne fırlamıştır. Eskiden 3200 den ibaret bulunan İstanbul beyanname miktarı bu sene -- 25.000 ne çıkmıştır.

İleride, bir taraftan yeni vergi rejimimizin organik inkişafı, öbür yandan da gelir vergisindeki muaflikların muhtemel daraltılması ve kaldırılması neticesinde bu miktarlar şüphesiz bir kaç misli artacaktır. Esasen giriştiğimiz vergi reformunun başlıca gayesi de budur .

Şimdi bu muazzam rakamları bir kere Hesap Uzmanlarının gerçek iş kudreti ile mukayese edelim.

Hâlen tatbik etmekte olduğumuz tetkik usulünde bir Hesap Uzmanı, mezuniyet ve hastalık halleri nazara alınmak şartıyla bir yılda ortalama 35 beyanname tetkik edebilmektedir. Bu hesaba göre 100 Uzmanın umumi tetkik kapasitesi senede 3500 beyannameden ibarettir. Bugün 50.000, bir kaç yıl sonra 100.000 ve daha fazla beyanname karşısında 3000 ila 5000 beyannamelik bir tetkik kapasitesinin hiç bir mana ifade etmeyeceği izahıtan varestedir.

Bu küçük nisbetler dahilinde yapılacak beyanname tetkikata, memleketimizde vergi anlayışı, vergi ahlakı ve vergi emniyetinin tesisini ve bunlara müsteniden yeni vergi rejiminin yerleşmesini ve gelişmesini beklemek muhal olur. Şu halde bu mevzuda acil bazı tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Bu tedbirler şunlardan ibaret olabilir :

- 1 - Hesap Uzmanlarının kadrosunu genişletmek,
- 2 - Uzmanları sadece vergi tetkik ve murakabesi ile ilgili mühim işlerde kullanmak,
- 3 - Beyannamelerin büyük kısmını, Hesap Uzmanlarının murakabesi altında, mahalli kontrol teşkilatı marifetile tetkik etmek,
- 4 - Yeminli serbest Hesap Uzmanları müessesesini kurmak.

Şimdi bu tedbirler hakkındaki düşüncelerimizi kısaca açıklamaya çalışacağız :

1 - Yukarıda da temas edildiği üzere mevcut Hesap Uzmanları kadrosunu için icapları nisbetinde genişletmek alınacak tedbirlerden ilkidir. Çünkü müteferrik işlerden sarfınazar gelir, kurumlar ve muamele vergilerine ait beyannamelerin tetkikini tatmin edici bir şekilde karşılamak için bugünkü çalışma şekil ve temposuna göre, Hesap Uzmanlarının kadrosunu genişletmek zaruri görülmektedir.

Mevcut beyannamelerin tamamının her yıl tetkik edilmesi muhakkak ki düşünülemez ve zaruri de değildir. Bunların yüzde muayyen bir kısmının tetkiki yoluna gidilse dahi mevcut kadro bu işi görmek için gayri kâfidir.

Mamafih, her ne şekilde hareket edilirse edilsin, beyanname tetkiki işi münhasıran Hesap Uzmanlarına mevdu bir vazife olarak kaldığı müddetçe Uzmanların kadrosunu geniş ölçüde tevsi etmekten başka bir çare kalmamış olur.

Halbuki teşkilâtın bu derece genişletilmesi, Devlet için mucip olacağı muazzam masraftan sarfınazar, işlerinin icabı (hierarchique) bir idare sistemine tabi olmayan, diğer bir ifade ile kendi selahiyet ve mes'uliyetleri altında münferiden çalışmaya mecbur olan Uzmanların faaliyetindeki emniyet, nizam ve vuzuhun muhtel olmasını ve bugünkü Uzman seviyesinin çok aşağılara düşmesini intac edebilir. (Bugünkü seviyenin imtihanlara girenlerden ancak % 20 si alınmak suretile tutulduğu unutulmamalıdır.)

Görüldüğü gibi Hesap Uzmanları kadrosunu namütenahi genişletmeğe hiç bir surette imkan yoktur. Fakat şunu da itiraf etmek lazımdır ki, bugünkü kadroda, üzerimize aldığımız görevi tahakkuk ettirme bakımından muhakkak kifayetsizdir. Bugünkü genişleme temposu muhafaza edilerek kadronun yavaş yavaş arttırılması temenniye şayandır.

2 - Hesap Uzmanları hiç bir zaman beyannamelerin hepsini hatta büyükçe bir kısmını dahi tetkik edecek durumda olamayacaklarına göre, bunların, biraz evvel belirttiğimiz üzere, sadece vergi tetkik ve murakabesi bakımından mühim olan işlerde çalıştırılmalarında fayda mülâhaza ederiz. Bu işler doğrudan doğruya beyanname tetkiki ve dolayısıyla vergi tatbikatı ile ilgili çalışmalar olmak üzere iki gruba mütalaa edilebilir.

Uzmanların asıl faaliyetini teşkil edecek olan doğrudan doğruya beyanname tetkikatına şu mevzuların alınması muvafık olur.

- a - Beyanname seçimlerinde hususiyetleri dolayısıyla önce tetkikine lüzum görülenler.
- b - Aynı zamanda gelir ve muamele vergisine tâbi sınıfların müesseseleri,
- c - Kurumlar (kurumlar vergisi ve stopaj bakımlarından)
- d - İthalat tacirleri,
- e - İhracat tacirleri,
- f - İthalat ve gümrük komisyoncuları,
- g - Nakliye müesseseleri,
- h - Dahilli toptancılar,
- i - Mahdut nisbette serbest meslek erbabı.

İkinci gruba dahil olan çalışmalara gelince, bunlara şu mevzular girebilir :

- a - Gelir ve muamele vergilerinin tatbikatı ile ilgili çalışmalar (mesela gelir vergisinde ortalama kar hadlerinin tespiti, muamele vergisinde iptidai madde tenzilatı ilah. gibi)

- b - Aşağıda izah edeceğimiz üzere, mahallî teşkilât tarafından yapılacak kontrollerin murakabesi,

(1) Times'de intihal (copy right) in 1920 yılında Hesap Uzmanlarının faaliyetleri hakkında verdiği beyanname.

- c - Her vilâyetin vergi durumu hakkında monografik mahiyette tetkikler ,
 d - Vergi mevzuat ve tatbikatı ile ilgili ilmi araştırmalar ve etüdler.

Lüzumsuz görülmesi muhtemel olan son mevzu hakkında sunu söylemek isterizki, Hesap Uzmanları yüksek bir seviyede tutulmak isteniyorsa, bunların, asıl vazifelerini sekteye uğratmaksızın, ilmi - mahiyette çalışmalar yapmalarına imkan verilmelidir. Aksi takdirde , müteaddit imtihanlarla alınan ve ayrıca yabancı memleketlere gönderilen Uzmanların zamanla (routinier) memur halini almalarından korkulabilir.

Uzmanların yapacakları ilmi çalışmalar Maliye Bakanlığı için de çok faydalı olabilir .

İngiltere, Almanya, Birleşik Devletler gibi ileri garp memleketlerinde Hükümet ve mahalli idareler serbest Hesap Uzmanlarına mali ve iktisadi mevzular hakkında etüdler yaptırmakta ve bunların bu husustaki tetkik ve mütalaalarından azami derecede faydalanmaktadır. Bilhassa İngiliz Maliye Bakanlığı ve vergi idaresi mali mevzulara ait araştırma ve etüdler bakımından Hesap Uzmanları ile sıkı bir surette iş birliği yapmaktadır. Böylece vergi mevzuat ve tatbikatı hakkında Uzmanların fikir ve mütalaalarına her zaman müracaat edildiği gibi , Uzmanlar da, tamamen serbest bir organizim teşkil etmelerine rağmen, vergi tatbikatında tesbit ettikleri noksan, hatalı ve haksız muamelelerin giderilmesi, mevzuat ve tatbikatın islahı ve basitleştirilmesi hususunda Hükumete re'sen teklif ve telkinlerde bulunmaktadır.(1)

3 - Yukarıda izah ettiğimiz üzere Hesap Uzmanları beyannamelerin ancak muayyen bir miktarını tetkik edeceklerdir. Hesap Uzmanları tarafından bakılmayan beyannamelerin mühim bir kısmını tetkiksiz bırakmamak için bunların mahalli kontrol memurları tarafından tetkik edilmelerini zaruri buluruz. Bu işin müsbet bir şekilde yürüyebilmesi için muayyen bir metod ve plan dahilinde ve Hesap Uzmanlarının murakabesi altında cereyan etmesi lazımdır. Bu husustaki düşüncelerimiz şunlardır :

a - Bu işle istigal etmek üzere Defterdarlıklarda kontrol memurları tefrik edilmeli, lüzum görülen yerlerde bunların kadroları takviye olunmalıdır.

b - Kontrol memurlarına, turneler sırasınca beyanname tetkikatı hakkında pratik kurslar verilmeli, bu suretle bunların bu iş için yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

c - Kontrol memurları esas itibarile işletme hesabi tutan ikinci sınıf tüccarların gelir vergisi beyannameleri ile, gayrimenkul sermaye iradi beyannamelerini ve diğer müteferrik beyannameleri tetkik etmelidirler.

(1) Times'de intişar eden (Sir H.G. Howitt) in 1946 yılında Hesap Uzmanlarının faaliyeti hakkında verdiği beyanattan.

3 - Kontrol memurları tarafından tetkik edilen beyannameler turneler sırasında Hesap Uzmanları tarafından umumî bir revizyona tabî tutulur. Bunlar içinden bazıları (sondaj suretile ayrılanlar veya muhtelif sebeplerle dikkati çekenler) Uzmanlar tarafından, mükellef nezdine gidilmek suretile, yeni baştan tetkik edilir.

Umumî revizyonlar istihbarat arşivindeki malumat ve ortalama kâr hadleri ve kontrol memurlarının raporları, bunlar önceden tipleştirilerek, göz önünde tutulmak suretile yapılır.

4 - Beyanname tetkiki işi bugünün icaplarına göre organize edilirken, (yeminli Hesap Uzmanları ve Kurakipleri Enstitüsü) davası üzerinde de ehemmiyetle durulması lazımdır.

Memleketimizde yeni vergi rejiminin muvaffak olması için sözü geçen müessesenin bir an evvel kurulması esas şartlardan biridir.

İleri garp memleketlerinde olduğu gibi, bu müesseseye dahil serbest Hesap Uzmanları işletme ve hesap revizyonu sahasında bir ke-re faaliyete bağladıktan sonra, Maliyenin tetkik elemanları bunlar tarafından bakılmış olan hesapların teferruatı üzerinde durmayacaklar, daha ziyade beyannameleri mali bakımdan tetkik ile iktifa edecekler, hatta bir çok hallerde yeminli Hesap Uzmanının tasdikini taşıyan hesap hülasası, bilanço ve beyannameleri aynen kabul edeceklerdir. Böylelikle bahis mevzuu enstitü Milli ekonomi sahasında emniyet ve istikrar sağlayan bir unsur olarak esas fonksiyonunu ifa ederken, öbür yandan da Devlet için hiç bir masraf ve külfeti mucip olmaksızın beyana müstenit vergilerin doğru olarak tarh ve tahakkukuna geniş ölçüde ve en müsbet bir şekilde yardım etmiş ve Maliyenin bu hususta üzerine aldığı yükü azami derecede hafifletmiş olacaklardır.

5 - Tasminat meselesi : Turne meselesi incelenirken Hesap Uzmanlarına tasminat verilmesi keyfiyetine de temas etmek isteriz. Gerçekten turne mevzuu tasminat meselesi ile sıkı bir irtibat halinde bulunmaktadır. Bilindiği üzere 1945 yılında Hesap Uzmanları Kurulunda yeni bir sınıfla yeniden tesis edilirken, meslek mensuplarının terfihi imkânları araştırılmış ve başka bir hal şeklinin tatbiki bakımından mevzuatın imkansızlığı karşısında yevmiye ile tatmin cihetine gidilmiştir. Bunun neticesi olarak da yevmiyeyi temin maksadıyla muayyen müddetlerle turneye çıkmak zarureti ortaya çıkmıştır. Şu halde diyebiliriz ki, Hesap Uzmanları için turneye çıkmak keyfiyeti, mesleki zaruretlerden ziyade sun'î bir şekilde yevmiye verebilmek için ihdas edilmiştir.

Bu suretle ortaya çıkan yevmiye mefhumu zamanla tabii ve normal bir hal almış ve Kurul mensupları hayat seviyelerini aylık ve yevmiye toplamından ibaret bulunan istihkaklarına göre ayarlamışlardır. Hayat seviyesi bu esasa göre tesis edilince, turne sırasında büyük müşküller ile karşılaşmaktadır. Çünkü bugün hiç bir elemanın aylık ve yevmiye olarak eline geçen paradan bir kısmını önceden ayırıp turneye çıktığı sırada harcamak üzere saklamasına imkan yoktur. Bu durumda da turneye çıkılınca masraflar birden yükselmekte hayat seviyesi değişmekte, eleman müşkül vaziyetler ile karşılaşmaktadır. Gittikçe azalan iştirak kabiliyeti de nazarı itibare alınırca turneden şikayeti mucip olan başlıca sebepler anlaşılabilir olur.

Kanaatimizce önemle ele alınıp üzerinde durulması gereken bir mevzu elemanın güçsüz hayat seviyesini sabit tutabilmektir. Nattırdan çıkarmamak lazımdır ki, bugün memleketimizde serbest piyasanın elemanlara vaki teklifleri, her elemanın eline geçen aylık ve yevmiye toplamının çok fevkindedir. Serbest piyasanın bu isteklerine mukabele yapabilmek için Uzmanların hayat seviyelerinin yeni baştan gözden geçirilmesi ve kendilerine daha geniş maddi imkanlar sağlanması çok yerinde olacaktır. Bu yolla serbest hayata vaki Uzman akınının ehemmiyetli miktarda önleneyeği kanaatini taşımaktayız.

Hesap Uzmanlarının hayat seviyesi nasıl yükseltilebilir ? Kanaatimizce bunun salim yolu, Uzmanların halen almakta oldukları aylık ve yevmiye toplamını bir müktesep vaziyet olarak kabul etmektir.

Şu halde bugün verilen maaş ve yevmiye toplamı hareket mebedei olarak kabul edilip, elemanlara istikrarlı bir hayat seviyesi hazırlayacak miktarda tazminat verilmelidir. Turne sırasında ise tabiatile ayrıca yevmiye ve sair zaruri masraflar ödenecektir.

Bu mevzuda esasen Bakanlıkta çalışmalar olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Yukarıdaki mütalaalarımızla Bakanlığın bu görüşlerine iştirak eylediğimizi teyit eyler bir an önce bu yola gidilmesinin büyük ehemmiyet ve zaruretini belirtmek isteriz.

III - Turne mevzuunda tahakkukunu arzuladığımız ana prensipler :

Turne plânının tatbikinde bazı prensiplerin hâkim olması lüzumlu görülmektedir. Bu prensipler kısaca aşağıda sıralanmıştır.

1 - Turne işi bir plâna bağlanmalıdır :

Beyanname tetkiki işi, tetkik edilecek beyanname ve tetkik elemanlarının miktarı göz önünde bulundurulmak suretile, memleket ihtiyaçlarına uygun bir şekilde bir plana bağlanmalıdır. Bu suretle her yıl nerelerde ne miktar beyanname tetkik edileceği sabit esaslar altında malum bulunacaktır.

Yine bu plâna istinaden hangi tetkik bölgelerinin ne miktar Hesap Uzmanına ihtiyaç göstereceği de evvelden tesbit edilmiş olacaktır.

Evvelce böyle bir plânın mevcut olmayışı, beyanname tetkiki işinde memleket ihtiyaçlarının karşılanmasına mani olmuş, Hesap Uzmanları Hey'etinin turne programlarının istikrarsız bir hal almasına sebebiyet vermiştir.

Tesbit edilecek olan tetkik plânının ve turne programlarının vukua gelebilecek idari değişikliklerden, imkan nisbetinde, müteessir olmaması ve bu plânın müstakar bir şekilde tarbik edilmesine itina olunması da esaslı bir prensip olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi halde yapılacak planların hiç bir umumî fayda temin etmeyeceği muhakkaktır.

Diğer taraftan, hazırlanacak turne programlarının Hesap Uzmanlarıncâ önceden bilinmesi de bir zarurettir. Sürpriz şeklinde belirlenen turne programlarının Hesap Uzmanları üzerinde yarattığı huzursuzluğun kabili ihmal olmadığı bilhassa zikre gayan görülmektedir.

2 - Turne programlarında otomatiklik ve eşitlik :

Hesap Uzmanlarının yapacakları turnelerde, elemanlar arasında da turne zamanı ve turne yeri bakımından eşitlik temin edilmelidir. Çeşitli coğrafi, iktisadi ve içtimai şartları ihtiva eden memleket - köşelerine giden Hesap Uzmanları, katlandıkları mahrumiyetin bütün - hey'et azasına müsavî surette taksim ve tevzi edilmesini istemekte - haklıdırlar. Turne programlarının otomatik şekilde işleyen bir plan altında tanzimi bu eşitliği temin edebilecektir.

Bu suretle her Hesap Uzmanı imkân nisbetinde, bütün mantaklara sıra ile gideceğini önceden bilmiş olacaktır.

Otomatik işleyen bir plâna istinat etmek üzere tanzim edilecek turne programında bütün Hesap Uzmanlarının müsavî sürelerle turne yapmaları da temin edilmiş bulunacaktır.

3 - Turneden istisnalar :

Yukarıda, bütün Hesap Uzmanlarının müsavî süre ile turne yapmaları esasî kabul edilmişdi. Ancak bazı Hesap Uzmanlarının turne yapmalarının işin mahiyeti ve bu Hesap Uzmanlarının şahsî durumları itibarile lüzumsuz ve müşkül bir mahiyet aldığı da müşahade olunmaktadır.

Filhakika turneler esas itibarile beyanname tetkiki maksadile yapılmakta ve bir çok ahvalde gayet müşkül yaşama ve seyahat şartlarını icap ettiren bölgelere gidilmektedir.

Vazifeleri beyanname tetkikinden ziyade, çeşitli etüdlere ve idarî vazifelere inhisar eden ve mesleğin ileri kademelerinde bulunmaları itibarile yaşları ve şahsiyetleri bakımından müşkül yaşama -- şartlarına intibakları zor olsa Müşavir Hesap Uzmanlarının turneden istisna edilmeleri bu sebebler muvacehesinde zarurî bulunmaktadır.

Bu istisna Müşavir Hesap Uzmanlarının yıllık turne plânlarının tanziminde bu plâna katılmamaları keyfiyetini ifade eder. Şüphe yokturki Müşavir Hesap Uzmanları lüzum görülen hallerde devamlı oturma mahiyetinde olmamak üzere, ailece teessüs edilen yerler dışında faaliyette bulunabilirler. Bu gibi geçici seyahatler, imtihanlar için - Ankeraya gitmeler Müşavir Uzmanların turneleri mahiyetinde addolunabilir.

Gönül arzu ederki, önümüzdeki yıllarda turne plânlarının müsaadesi nisbetinde Müşavir Uzmanlar için tanınan bu istisnalar kademe kademe Baş Hesap Uzmanlarına ve birinci sınıf Hesap Uzmanlarına teşmil edilebilsin. Hatta daha aşağı kademelere indirilebilsin, belli bir dereceye ulaşan veya hey'ette veya Maliye teşkilâtında muayyen yıllar hizmet edenler turnelerden kısmın olsun istisna edilebilsin. Bu istisnalar , her yıl elemanlardan daha az müddetle turne yapmakla temin olunabileceği gibi , iki veya üç yılda bir turneye çıkmak suretile de sağlanabilir . Bu tekliften maksadımız , kapalı bir meslek olduğunu yukarıda etraflı bir şekilde arz ettiğimiz Uzmanlık görevi - nin, yukarı derecelerinde istikrar ve cazibe vucude getirmeğe matuf -

Her yıl turne planının hazırlanmasına esas olacak malumat en geç Mayıs ayı sonlarına kadar vergi dairelerinden temin edilebilir. Bu takdirde bir sonraki yılın turne planını her yıl Haziran ayı da hazırlamaya başlamak mümkündür. Bu hazırlıklar turnede bulunan gruplardan alınan bilgilerle de takviye edilerek her yıl sonuna kadar turne planını kat'î şekilde hazırlamak mümkün olacaktır. Turne mevsimi ilkbaharda yani Nisan ayı başında başlayacağına göre, gidecekleri yerler, her elemana yıl başında tebliğ edilmiş olabilecektir.

Bütün bu hususlarda Başkanlık, tesis edilmiş olan turne kartlarından ve turne takip cedvellerinden istifade edecektir. (Böyle bir cedvel örneği bu raporumuza eklenmiştir.)

7 - İhbarlı işler :

Turneye çıkacak Hesap Uzmanlarının ellerinde ihbarlı veya sair devamlı işlerin mevcut bulunması halinde, kabul ettiğimiz esas prensip, bu işlerin başka bir elemana devredilmemesidir. Ancak devrinde mahzur mülahaza edilmeyen işlerin devri tensip olunmalıdır.

Elinde ihbarlı iş bulunan Hesap Uzmanı, işi ikmal edinceye kadar bulunduğu yerde mesaisine devam edecek, programda kendisi için o yıl derpiş edilmiş olan turneye bilâhara başlayacak ve bunu noksanız olarak ikmal edecektir. Turnede kendisine turne müddetini aşan sürede işler verilen elemanlar keza bu işi tamamlayıncaya kadar buldukları turne yerinde kalacak, diğer elemanlara nisbetle fazla müddetle turnede kalanların bu fazla süreleri ertesi yıl turnelerinden mahsup edilecektir. Bu suretle turnede fazla geçen müddetler, ertesi yıla ait iş hacminden bir parçanın izalesine matuf bulunmadığına göre, mahsup keyfiyetinin ertesi yıla ait planı bozacağı düşünülebilir. Fakat turne tekniğine ait bölümde izah olunduğu şekilde iş hami ölçüleri daima bu kadar bir marjı ihtiva ettiğinden esas planın zarar görebileceği düşünülmemelidir.

8 - Merkez emri meselesi :

Merkez emrinde müteferrik işleri karşılamak üzere bir ekip bulundurulması zaruridir. Aşağıda arz olunan teknik planın esaslarını bozmadan merkez emrine bir ekip ayrılması şöylece mümkün olabilecektir. Bütün elemanlar otuz altışar kişilik üç grup teşkil etmektedirler. Her yıl kur'a ile her gruptan üç kişi yani cem'an 9 kişi merkez emrine ayrılır. Bunlar lüzum görülen yerlere sevk edilerek çalıştırılırlar. Bir yılda merkez emri ekibine dahil olan elemanlar ertesi yılda turne grubuna katılır ve merkez emri için yapılan seçime girmezler. Tabiatile bu ekibe dahil olanlar normal turne vazifelerini kendi bölgelerinde göreceklerdir. Bu bölgeden ayrılmak müteferrik iş zuhuru haline münhasırdır.

tur. Takdir buyurulurki, istikbali emniyetten mahrum, istikrarsız bir meslek, hususile huzur ve emniyet isteyen ileri yaştaki elemanlar -- için büyük bir cazibe taşımaktan uzaktır.

4 - Turne mevsimleri :

Bir taraftan tetkik elemanlarını hiç bir zaruret mevcut değil iken gayri müsait şartlar altında çalışmaya icbar etmemek diğer taraftan da bilhassa kıymetli iş kollarını semeresiz bir mesai içinde yıpratmamak ve israf etmemek için turne mevsimlerinin memleketin iklim icaplarına ve coğrafi durumuna uygun olarak tayini lazımdır.

Aynı zarureti müzumlu kılan sebeplerden bir diğeri de, mesela yaz aylarında bazı bölgelerde faaliyetin tamamen durması ve hatta mükelleflerle temas imkanlarının da kalmamış olmasıdır.

Filhakika kışları veya yazları şiddetli olan mintakalardaki mesai, buralarda daha müsait mevsimlerde yapılacak bir mesaiye nisbetle çok düşük ve semeresiz bir seviyede kalmaktadır. Mersin, Adana ve Antalya gibi illerimizde, mükelleflerin yaylalara veya İstanbula gitmiş olmaları dolayısıyla, bir çok ahvalde tetkik muhatabı olan mükelleflerle irtibat temin edilemeyiş bir vâkiadır. Bütün bu sebepler ve mülahazalarla turnelerin her bölgeye en uygun zamanlarda tertip edilmesi muvafık görülmüştür.

Memleketin coğrafi şartları itibarile en uygun turne mevsimleri ise ilk ve sonbahar olarak tesbit edilmiş ve Nisan ve Eylül aylarının turnelerin başlangıç tarihi olarak tesbiti icap edeceği neticesine varılmıştır.

Tabiatile bu arz ettiğimiz kaide umumî bir ana prensip mahiyetinde telekki edilmelidir, bunun istisnalarını tesbit etmek mümkündür. Hususile doğu ve güney doğu illerine yaz aylarında gitmek zaruridir. Fakat esasen bu son arz ettiğimiz iller iş hacmi düşük olan bölgelerdir. Her yıl tetkike tabi tutulacak olan batı ve güney Anadolu illerine yukarıda arz olunduğu şekilde ilk ve sonbahar mevsimlerinde gitmek zarureti vardır.

5 - Ankara mesaisi :

Ankara mesaisi, tanzim edilmiş olan plânda da derpis edildiği üzere 2 aylık müddetle ve sıra ile ifa edilecektir. Program dışındaki basıl olacak iş ihtiyaçlarını karşılamak üzere Ankarada bulunan Uzmanlardan istifade edilebilecektir.

Ankara mesaisinin tahmil ettiği ağır mükellefiyet göz önünde tutularak, aynı yıl içinde Ankara nöbeti ile turne birleştirilmeyecektir. Ancak 2 aylık Ankara nöbetinden sonra bir ay da uygun görülecek olan ve Ankaraya civar bulunan bir turne bölgesinde çalışacaktır.

6 - Turne programının hazırlanması :

Sabit tetkik ve turne plânına istinaden Hesap Uzmanlarının otomatik şekilde turne mintakalarına tevzii işi Grup Başkanlarından alınacak faaliyet raporlarına, bunların mütalaa ve temennilerine istinaden Kurul Başkanlığı tarafından yapılmalıdır.

IV - 1952 yılından itibaren tatbikini temenni ettiğimiz
Turne Programı taslağı teknik izahı :

Turne programının ilmi ve objektif bir surette tesbit edilebilmesi için önce muhtelif illerde monografik mahiyette etütler yapmak lâzım gelir. Daha evvel temas ettiğimiz üzere Mesaj Uzmanları tarafından yapılması gereken bu etütlerde, illerin coğrafi ve iktisadi durumları, mükellef adedi, mükelleflerin iş nev'ileri, matrah ve vergi miktarları, Uzmanlarca tetkikine lüzum gösterilen beyanname adedi gibi hususların ele alınarak işlenmesi ve sonunda mustakar bir plân hazırlanması gerekecektir.

Bu etütler henüz mevcut olmadığı için elimizdeki malzeme ve sship olduğumuz bazı malûmata dayanarak, iş günü tutarı ile, ortalama tetkik müddeti ve faal eleman adedini bunlara dayanarak İstanbul'da ve diğer il ve ilçelerde mesaj müddetini hesaplamaya çalışacağız.

Mesaj itibarıyla buradaki izahlarımız, Bakanlıkların yazılarında sorulan her mevzuu cevaplandırmaktadır. Bu itibarla belli bir suretle açıkça cevap verilmiş olan hallerde dahi bu esastaki teknik izahların tümü içinde cevaplandırıldığı kabul edilmelidir.

I - Teklif edilen tetkik günü ortalamaları ile muhtelif illere ait tetkik vasatileri :

a- İstanbulda : Niçin güphesiz İstanbul İli Malî ehemmiyeti itibarıyla en başta gelmektedir. Filhakkı 1950 malî yılında İstanbul tek başına gelir vergisi matrahının % 50 sini, Kurumlar Vergisi matrahının % 40 nı, mükellef adedi itibarıyla Gelirde % 41 ; Kurumlar- da % 52 sini teşkil etmektedir.

1951 Malî yılı itibarıyla ise bu nisbetler yükselmiş ve Ülkemizdeki yıllar için daha da inkisaf etmek temayülünde bulunmaktadır. Ayrıca, Bakanlık yazılarına bağlı cetvellerde zikredilmeyen Muamele, Veraset Vergilerine ait beyannameler ile sair müteferrik tetkikler, Bakanlıkca hazırlanmasına lüzum gösterilecek etütler de nazara alındığı taktirde, İstanbul tamamen bu plâna alınmak lâzım gelecektir. Bu hususu temin etmek için de, İstanbulda tetkik edilecek beyanname adedinin mesajı beyanname adedine nisbetle yüksek tutulması, bu suretle mümkün olduğu kadar fazla sayıda beyanname tetkiki yoluna gidilmesi muvafık olacağı kanaatindeyiz. Şu mülahazalarımız muvacehesinde İstanbul için bu nisbet % 11 olarak hesaplanmış, bu suretle yılda 2400 beyannamenin tetkiki teklif edilmiştir.

Diğer taraftan İstanbula ait tetkik günü vasatilerinin de diğer illere nisbetle daha yüksek tutulmasında zaruret vardır. Çünkü İstanbuldaki müesseselerin iş hacminin genişliği, ekserisinin aynı zamanda çeşitli vergilere tâbi bulunması, mukabil inceleme için sarfi gereken zamanın fazlalığı, ve çalışma iskanları bakımından şehrin müsait olmayan durumu, bir beyannamenin tetkiki için gerekli gün adedinin (10) olarak tesbitini zaruri kılmıştır. Gerçekten, bu gün elimizde mevcut bulunan 1951 yılına ait çalışma sonuçları da, tahminlerimizi fiilen teyit etmektedir.

55 - 56 il - Ankara	10.000
57 - 58 il	10.000
59 - 60 il	7.750

(20 ilin müddetini göstermektedir.)

Yıl	Adedi	İl	Adedi	İl
1952	1000	Seyhan	1748	İğel
1951	1010	Kahya	488	Kelimehiz
1950	500	Kocaeli	750	Haniş

B - İzmir, Ankara : İstanbuldan sonra gerek beyanname adedi gerekse metrah miktarı itibarıyla ehemmiyetli durumda İzmir ve Ankara illeri gelmektedir . Vilâyetin İzmir tek beyanname itibarıyla gelir vergisinde % 10 kurullardan % 11 nisbetleriyle Türkiye mit 1930 mali yılı metrah yekûnunun gelir vergisinde % 11, kurullar vergisinde % 8 ni tesin etmiştir .

Ankara ise, beyanname adedi itibarıyla gelir vergisinde % 8 kurullar vergisinde % 6 nisbetleriyle 1930 yılı metrah yekûnunun gelir vergisinde % 8,7 aini kurullar vergisinde % 10,7 aini tesin etmiştir .

Bu illerin gerek iş hacmi gerekse ihtisafî ve mali durumları nazarı itibare alınmış ve iş gücüne göre bu illerde bulunanlar bu iki ilinde mevcut beyannamelerin % 6 nin tetkik edilebileceği kanaatine varılmıştır .

1931 yılı gelir ve kurullar vergileri tetkikatından alınan fiilli noticolarla tecrübe ve tabainlerini kullanarak bu illerde bir beyannamein ortalama baş iş gününde tetkik edilebileceğini hesaplanıp bulunmaktayız .

c - Diğer illerde : Yukarıda iki bölgede izah olunan iş vilâyet dışında kalan illerde mevcut beyannamelerde geçen tetkikata ihtiyac gösterenlerin daha az olduğu nazarı itibare alınarak muhtelif vilâyetlerdeki tetkik nisbetleri % 3, % 5 olarak tesbit edilmiş ve 3 kadar ilinin de iş hacimlerinin diğer illere nazaran nisbi ehemmiyetleri gayet düşük görülerek (Madise üzerine gidilecek yerler) olarak kabul edilmiştir .

Aşağıda müfredatı gösterilecek bu muhtelif vilâyetlerdeki iş günleri vacatileri de bir taraftan mevcut beyannamelerin halihazır diğer taraftan turne meselelerinde uzmanların o şahısların bu mahiyette çalışmaya müsait olma sebebiyle daha tekefif çalışabilecekleri de hesaba katılarak geçirilen turne tecrübelerine göre beyannamelerin tetkiki için (4) ve (5) iş günü ortalamları kabul edilmiştir .

Muhtelif illerin bu durumlarını gösteren bir harita rapora eklenecektir .

B - Tetkik edilen iş normlarına göre mesainin zaman itibarıyla tevafii :

a - Mevcut beyannamelerin dağılımı :

Bakanlıktan gönderilen listeye göre Türkiye'de mevcut gelir ve kurullar vergisi beyannameleri şu şekilde dağılmıştır .

	<u>Çalışma yeri</u>	<u>Beyanname adedi</u>
a - İstanbul	aa - İstanbul	22.070.-
	ab - İzmir - Ankara	10.048
	ac - 22 İl	10.064
	ad - 22 İl	3.743

(22 ilin müfredatı şöyledir :)

<u>İl</u>	<u>Adedi</u>	<u>İl</u>	<u>Adedi</u>	<u>İl</u>	<u>Adedi</u>
Muş	1603	Seyhan	1753	İçel	668
Balıkesir	1219	Hatay	654	Kahramanmaraş	690
G. Antep	846	Kocaeli	715	Manisa	375

İl	Adet	İl	Adet	İl	Adet
Samsun	343	Zonguldak	474	Antalya	403
Aydın	611	Solu	262	Çanakkale	364
Denizli	428	Diyarbakır	294	İsparta	132
Kastamonu	259	Kayseri	469	Kırklareli	396
Konya	222	Hatay	210	Malatya	260
Sivas	252	Tekirdağ	339	Tokat	211
Trabzon	404				

(Diğer 22 ilin nüfusedatı da şöyledir:)

İl	Adet	İl	Adet	İl	Adet
Afyon	259	Ankara	290	Erzurum	334
Giresun	190	Edirne	230	Burdur	141
Bilecik	209	Çankırı	119	Görs	129
Kars	177	Erzurum	138	Niğde	105
Ordu	186	Urfa	152	Yozgat	147
Elazığ	122	Hardin	111	Kuşla	123
Rize	83	Sinop	96	Van	58
Çoruh	88	Çankırı	45	Kırşehir	70
Ağrı	31	Singli	15	Bitlis	25
Hakkâri	3	Şag	2	Siirt	25
Tunceli	14	Erzincan	20		

b - Tekliflerimize göre lüzumlu iş günü ve iş günü :

Çalışma varı	Tetkik edilecek beyan	Tetkik edilecek beyan	Tetkik edilecek beyan	Vasatı tetkik günü	Lüzumlu iş günü
İstanbul	22078	11	2428	10	24280
Ankara, İzmir	10048	8	803	8	4015
22 İl	16864	8	902	8	3936
22 İl	3743	5	187	3	567
Yekûn	42633		4417		32802

32802 iş günü ihtiyacına mukabil 111 kişilik kurulmuşun iş müşavir uzman herig 108 tetkik elemanından ibaret bulunduğunu ve resmî tatiller herig bir yılda 300 iş günü gâlisilabileceği nazarı itibare alınırca ,

$108 \times 300 = 32400$ günlük iş gününe sahip bulunduğunu görürler. Bu halde kurulumun mevcut beyannamelerinin ancak $\$ 3 - \$ 10$ nu arastandaki bir kısmını tetkik edebileceği durumdadır. Bu nisbatın yükseltilmesi için düşündüklerimizi raporun bundan evvelki bölümlerinde arzettiğimiz bulmuyoruz.

c - İstanbulda ve Turnada çalışma müddetleri :

Yukarıda yapılan hesaplara göre İstanbulda tetkik edilebilecek 2428 beyanname için lüzumlu 24280 iş günü, 32802 günlük iş hacmi yekûnunun $\$ 74$ nü teşkil ederki bunun zaman olarak ifade edilebilir. Bu halde 108 Uzman 9 ay İstanbulda 9 ay diğer şehirlerde yeni turnada çalışacaktır. Bununla beraber bu esasa istinat etmektedir. Yukarıda izah olunduğu üzere, mesuniyetler Uzmanların İstanbulda buldukları zamanlarda istisna edileceğinden 9 aylık müddeti daha da azalarak kabul etmek uygun olacaktır.

3 - Teklif ettiğimiz turne kümeleri ve kısımlar :

a- Uzmanların kümelere ayrılması :

Mevcut 108 Uzmanın 36 gar kişilik 3 kümeye ayrılması ve bu üç kümenin aşağıda izah olunan kısımlarda sıra ile bir sene turne yapması ve bu suretle plânın 3 senede bir devretmesi esası kabul edilmiştir .

b- Her kümeye tefrik edilen kısımlar :

Muhtelif Vilâyetlerin ihtiva ettikleri beyanname adetleri ile bu beyannamelerden tetkik edilecek olanların incelenmesi için lüzumlu iş gününe tekabül eden Uzman ihtiyacı, Vilâyetlerin münakale ve coğrafi durumları, iklim itibarile gelişmeye eh elverişli mevsimleri ve fuzulî seyahatlarla zaman ve para sarfına meydan verilmemesi hususları göz önünde tutularak memleketin muhtelif illeri bölgeler halinde toplanmıştır . Her bölge, bu bölge için tahsis olunan inceleme grubu tarafından tetkik edilecektir .

Üç kısım ile bu kısımlara dahil bölgeleri gösterir harita ve Uzman adetlerini havi cetvel ilişik olarak sunulmuştur.

c - I.ci kısım dahil Bölgeler ve bu kısmın hususiyeti :

Ekli cetvel ve haritaların tetkiki ile de görüleceği ve hile I.inci kısım Ankara ve civarını ihtiva etmektedir.

Plânımızda 6 Uzmanın sıra ile ikişer ay müddetle Ankarada kalması esası muhafaza edilmiş bulunmaktadır . Bu suretle yılda 36 Uzman turne mevasirinin ikişer ayını Ankarada ifa edecek mütebaki birer aylarını, Ankara civarındaki bölgelerin birinde ya Ankaradan evvel veya sonra turne yaparak tamamlayacaklardır .

Birinci kısım haricindeki II ve III kısımlara üçer ay müddetle kaç grup halinde kaç Uzman gideceği ekli cetvelde görülmektedir .

ç - İş gücünün bölgelere dahil illere tevzii :

Plânımızda her bölgeye her sene bir grubun gitmesi esası kabul edilmiştir. Ancak her ile her sene gidilmeyecek ve o ilin ehemmiyet derecesine göre icabında her sene, iki senede bir, üç senede bir gidilecektir . Bu duruma göre her bölge içinde iş gücünü muhtelif seneler itibarile illere tevzi etmek icap etmektedir .

Aşağıda kısım ve bölgelere dahil iller üçe ayrılarak her sene, iki senede bir, üç senede bir gidilecek iller gösterilmiştir. Her yılda gidilecek bölge dahilindeki illere Uzman tahsis muayyen normlara göre grup Başkanlarıca yapılacaktır .

Kısım	Bölge	Her sene gidilecek	2 senede bir gidilecek	3 senede bir gidilecek
1	1	Ankara		
	2	Kayseri		1-Yozgat 2-Niğde 3-Kırşehir
	3	Zonguldak		1-Kastamonu (Çankırı) 2(Sinop (Çorum

İçine **Bölge** **Her sene gidilecek** **3 senede bir** **3 senede bir**

1 Başkale
2 Kocaeli
3 Kenpa
4 İsmir
5 Bursa
6 Çanakkale
7 Tokirdeğ
8 Kırklarvelli
9 Adirno

111 1 raporun Seyhan
2 detval Hatay
3 Antep
4 İgel
5 Balikesir
6 Kutahya
7 Manisa
8 Samsun

1961 tarihindeki raporun devamında nezdinde
Aydin Denialli
Antalya 1-Afyon
2-Burdur
3-İsparta

1960 Zamanından itibaren 1961 1- Trabzon
1961 Mart, Nisan aylarında 2-4, 5 2- Hatay
1961 Mart, Nisan aylarında 3-6 - 8 ay 3- Ordu
1961 Ağustos-Eylül 3 ay 4- Samsun
1962 Ocak-Mayıs 5- Kars

1962 Haziran-Eylül 6-9 ay 6- Bire
1962 Ekim-Aralık 7-12 ay 7- Çoruh
1963 Ocak-Mart 8-12 ay 8- Erzurum
1963 Nisan-Eylül 9-12 ay 9- Erzurum
1963 Ekim-Aralık 10-12 ay 10- Erzurum
1964 Ocak-Mart 11-12 ay 11- Diyarbakır
1964 Nisan-Eylül 12-12 ay 12- Urfa
1964 Ekim-Aralık 13-12 ay 13- Hardin
1965 Ocak-Mart 14-12 ay 14- Meras
1965 Nisan-Eylül 15-12 ay 15- Malatya
1965 Ekim-Aralık 16-12 ay 16- Elazığ

NOT: İçine senelere tevzinde hasil olan kenirlerin tama
iblagı zaruri olmaktadır.
Yukardaki izahsız bir misalle açıklanmıştır:

Not: Birinci kısım dahil 2. no 1 bölge Kayseri
Yozgat, Niğde ve Kocaeli illerinden oluşmaktadır. 1. no 1 kısım
Niğde, Yozgat, Kocaeli olarak bu illere Ankara'dan gelen 6 kişilik
bir grup bir ay muddetle gidecektir. Bu bölgeye dahil illerden Kay-
seri her sene diğerleri 3 senede bir gidilecek yerler olduğuna gö-
re mekür grup ikiye bölünecek bir ekip Kayseride, diğer ekip ise
adı geçen 3 ilden birinde birikiş olan 3 yıllık boyanmaları
incalayacaktır.

İşte bu grubun takvimi şekli bu illerin iş hacmine göre grup başkanı yapacaktır.

Kayseride normalerine göre her sene 116 günlük iş hacmi vardır. Bu ise 4 Uzmanın bir aylık mesaisine tekabül eder. Buna mukabil Niğde de her sene 24 iş gününe ihtiyaç vardır. Bu senede bir gidileceğine göre $3 \times 24 = 72$ iş günü mesai yapılacaktır. Bu ise takriben 2 Uzmanın bir aylık mesaisine tekabül eder. 4 kaldı grup 4 U. Kayseri, ikisi Niğde olarak bölünecektir.

4 - Turne ayları cetveli ile turne yerlerinde bulunan uzmanları gösterir cetvel :

Bu raporunuzu grupların turne durumunu aylar itibarıyla gösterir bir cetvel eklemiştir. Bu cetvelin tanziminde, bölgelerin iklim şartları seyahat laka oları göz önünde bulundurulmuştur.

Ayrıca raporunuza, gerek İstanbulda gerekse diğer bölgelerde belli bir zamanda bulunan Uzman miktarını gösterir bir cetvel de eklemiştir.

5 - Uzmanların bu günkü turne durumları ve yeni plâna intikalleri :

1951 tetkik devresi zarfında mesainin İstanbulda tekefifi sebebiyle Uzmanların turne durumları tehaliif etmiş ve aşağıda sıralanan kademeler hasil olmuştur.

- a- 1950 Kasımından itibaren hiç turne yapmayanlar
- b- 1951 Mart, Nisan aylarında 2-3, 6 ay turne yapanlar
- c- 1951 Mart-Agustos 4, 5 - 6 ay turne yapanlar
- g- 1951 Ağustos-Aralık 6 ay turne yapanlar
- d- 1952 Ocak-Mayıs " " " " "

Ayrıca bu grupların her birinde ikiser ay Ankara nöbetine çağırılanlar olmuş ve bu suretle bir taraftan 20 ay hiç turne yapmayanlara mukabil diğer taraftan 1/3/1951 - 22/2/1952 devresi içinde beş ay turne ve illâveten 3 ay Ankara mesaisi yapan Uzmanlar mevcut bulunmuştur.

Bu plânın tatbiki halinde 1951 turne tatbikatından hasil olan bu turne durumdaki adaletsizliğin de tashihinin kabil olabileceğini düşünmekteyiz.

Öyleki, Yeni plâna göre her ay turneye çıkacak uzmanları yukarıdaki sıraya göre evvela (a) ve (b) bölümlerine durumu uygun Uzmanlardan seçmek bu intikal devresini sütekip Uzmanları Ankara sırasına göre 3 X 36 şeklinde üç kümeye tefrik ederek plâna intibak ettirmek kabil olacaktır.

4 - Karşılık incelemelezi meselesi

Uzun tecrübelerden sonra incelemeleziin karşılıklı tetkik haline getirilmesi prensibi yerleşmiş bulunmaktadır. Yeni yeni reformların tatbikati bu senede daha da geniş hareket etmeye başlamıştır. Bu itibarla gerek İstanbulda ve gerekse diğer illerde yapılacak tespit tetkikleri muakkak karşılıklı incelemelezi halinde devam

V - Turne ile ilgili diğer mesaleler :

1 - İhtisas grupları :

Tetkiklerin esaslı ve derin bir şekilde icrası için ihtisas gruplarının teşkili prensip itibarile terviç edilmekte ise de, yapılan bir iki deneme sonunda bunun şimdilik esaslı surette tahakkunun mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Zira mevcut tetkik elemanlarının azlığı ve bilhassa turnelerde çeşitli iş mevzularının mahdut bir kaç Uzmanın tetkikine inhisar etmesi zarureti böyle bir ihtisaslaşmaya mani olmaktadır. bilvesile temaa ayladığınız vechile, mesleki mesaleler için çok ağır olan Hesap Uzmanları için, esasen mevzuatın temuruna bakarak, yı Ancak İstanbuldaki çalışmalar sırasında, bazı Hesap Uzmanlarının mesailerinin muayyen mevzular üzerinde temerküz ve teksif edilmesine itina olunması maksada kifayet edecek mahiyette mütalaa olunmaktadır. Ancak şunu kabul etmek lazımdır ki, İstanbuldaki iş hacminin genişliği ve tenevvüü de böyle bir ihtisaslaşmaya imkân bırakmamaktadır. Bu itibarla şimdilik böyle bir ihtisaslaşmaya müteveccih gayretlerde bulunulması yolundaki arzusunun realize edilmesini İstanbul grubunun iş imkanlarına terk etmek zarureti vardır.

2 - Dâimî ekipler mevzuu :

Kurulun devamlı bazı gruplar ve ekipler halinde taazzuvu - prensibini esas itibarile terviç etmemekteyiz. Bununla beraber turne sırasında, iller veya il grupmanları itibarile bu geçici hale mahsus olmak üzere ekipler vucude getirilmesi faydalı ve zaruridir. Bu geçici gruplarda, grup sefinin, diğer elemanlardan ayrı bir çok vazifeleri doğmaktadır. Bunlar beyanname dağıtma, raporları okuma idari makamlarla temasta bulunma, bazı umumî muhabereleri idare etme vazifeleridir. Bu çeşitli görevler üstünde Grup Başkanı, gruptaki umumî çalışma havasını tesis, sevk ve idare etme durumundadır. Şu halde bütün bu işleri görmek bu vazifelerin gerektirdiği mes'uliyetlere muhatap olmak mevkiinde olan Grup Başkanına bu mes'uliyetlere muvazi bazı yetkiler tanımak da zaruridir. Grup Başkanının, grubu teşkil eden elemanların en kıdemlisi olacağı tabiidir. Bir grup dahilindeki tali grupların tefriki ve vazifelendirilmesi de grup başkanının selahiyeti dahilinde olmak gerekir.

3 - İstanbulda ekip bulundurulması meselesi :

Yukarıda arz ettiğimiz prensipler ve bunların izahlarından istidlâl buyurulacağı vechile, geçici turne grupları münavebe ile muhtelif illere dağıldıkça, İstanbulda dâima bir mikdar eleman kalması mümkün olabilecektir. İstanbulun tamamen boşaltılması asla tecviz edilemez. Gerek iş hacmi gerekse işin yüksek kalitesi, ihbarlı ve acele tetkiki gerektiren hadiseler zuhur etmesi ihtimali, diğer illerde yapılmakta olan incelemelerin karşılık tetkiklerinin yapılmasını sağlamak, İstanbulda devamlı olarak eleman bulundurulmasını zaruri kılar.

4 - Karşılık incelemeleri mevzuu :

Uzun tecrübelerden sonra incelemelerin karşılıklı tetkik haline getirilmesi prensibi yerleşmiş bulunmaktadır. Yeni vergi reformunun tatbikatı bu sahada daha da geniş hareket etmeyi zaruri kılmaktadır. Bu itibarla gerek İstanbulda ve gerekse diğer illerde yapılacak hesap tetkikleri muhakkak karşılıklı incelemeler halinde devam ----

edecektir. Esasen İstanbulda yapmakta olduğunuz mesai, diğer iller için geniş makyasta mukabil inceleme mevzuu hazırlanmaktadır. Tetkiklerin bundan böyle de karşılıklı halde devam etmesini tabii, zaruri ve faydalı buluruz. Bu ihtiyaç hâlen resmi muhabere yoluyla temin edilmektedir. İleride bunun arşivlerden alınacak fişler ve cedvellerle daha organize bir hale getirilmesi hazırlanacak tetkik yönetmeliğinde bu mevzuun da ele alınıp işlenmesi arzulanır.

5 - Mezuniyet, hastalık ve sair gecici ayrılmalar :

Yukarıda bilvesile temas eylediğimiz veçhile, meslekî mesaisi çok ağır olan Hesap Uzmanları için, esasen mevzuatın memurlara tanıdığı yıllık mezuniyet alma imkânını sınırlamak bahis mevzuu olamaz. Bu itibarla her Uzmana yılda bir aylık dinlenme ve yeniden kuvvet bulma imkanları sağlanmalıdır.

Şüphesiz mezuniyet zamanları turneye çıkma sırasına rastlatılmayacaktır. Eğer turne zamanı ile mezuniyet müddeti tedahül edecek olursa, iznin turne müddetini aşan kısmı muhakkak surette tamamlattırılmalıdır.

Uzmanın hasta olması halinde de keza, mezuniyet halinde olduğu gibi turne süresini aşan müddetler tamamlattırılmalıdır. Uzun - devam eden ağır hastalık halleri için Kurul Başkanının şahsî görüşlerine dayanan bazı istisnalar tanımak zaruri olur. Elemanın yakınlarının hasta olması, evlenme, doğum, ölüm hallerinde turnede dahi olsa Uzmanlara kısa sürelerle bazı mezuniyetler verilebilir. Bunlar da sonradan turne süresini doldurmak üzere tamamlattırılacaktır.

Yabancı memleketlere gönderilenler ile askere gidecek olanlar, turne planlarının tanziminde nazarı itibare alınmayacaklardır. Bu suretle bu elemanlar askerden veya yabancı memleketten döndükten sonraki ilk yıl turne planına ithal edileceklerdir. Arz olunan bu iki halde eleman turne planına ithal edilmediği halde turneye çıkmış gibi muamele görecektir. Yani eleman çıkması icabeden bölgeye gitmiş gibi hareket edilecek askerden veya yabancı memleketten döndükten sonra - bir sonraki bölgeye sevk edilecektir.

6 - Tetkike tâbi beyannamelerin seçimi is-i :

Turne mevzuu ile irtibatlı diğer bir mesele de tetkike tâbi beyannamelerin seçilmesi işidir. Filhakika beyannamelerin seçilmesi işini tamamen şahsî takdirlerden kurtarmak, muayyen objektif esaslara bağlamak ve bu mevzuada bir talimat hazırlamak zaruri görülmektedir.

Bayanname seçimlerinde esas olarak ele alınmak üzere, mükellefler tarafından düzenlenen kar ve zarar cedvellerinin belli tiplere irca edilmesi de faydalıdır. Diğer taraftan yine bu seçimlerde kullanılmak üzere, yukarıda bahsedildiği şekilde Hesap Uzmanlarınca turne yerlerinde monografik tetkikler yapmak zarureti vardır.

İşte bütün bu mevzuların halledilmesi için, bugünden çalışmalara başlamak (tetkike tâbi beyannameler) (tip kar ve zarar cedvelleri ve bilançolar) (monografik tetkikler) mevzularında birer talimat hazırlamak yerinde olur kanaatindeyiz.

İstanbul: 14.5.1954

T.C.
Maliye Vekâleti
Hesap Uzmanları Kurulu
Sayı: 5-5

8

Hesap Uzmanları Kurulu Başkanlığına

ANKARA

6.5.954 günlü ve 18-3 sayılı tamim yazıları cevabıdır.

"Vergi İnceleme Kılavuzu" hazırlanmak üzere yapılacak çalışmalar hakkındaki görüşlerimi aşağıda sual sırasile cevapla-
dığımı arz eylerim.

Müşavir Hesap Uzmanı
Ali Alaybek

1 - Rehberin adlandırılması bakımından bahis mevzuu olan terimlerin arasında "Vergi İnceleme Kılavuzu" tabirini tercihe şayan bulmaktayım. Bu tabir kısa ve öz türkçe olduktan başka, umumi bir mana taşımakta, maksadı en iyi ifade etmekte ve nihayet (vergi incelemesi) tabiri Usul Kanunumuzda da kullanıldığı cihetle, Maliye terminolojisine de girmiş bulunmaktadır.

2 - "Vergi İnceleme Kılavuzu" nun muhteviyatı hakkında hazırladığımız muvakkat mahiyette bir plan (fihrist) ilişik olarak sunulmuştur. Bu fihrist, kılavuzun gayesi ve şumul sahası hakkında bir fikir verecek tarzda hazırlanmıştır.

3 - Fihristin tetkikinden, kılavuzun tertip ve tasnifi de anlatılacaktır. Kılavuzun maddi şekline gelince, bu bakımdan, vucude getirilecek eserin normal bir kitap eb'adında ve ciltli olarak tab ettirilmesini muvafık buluruz.

4 - Kılavuzun esaslarını "Danışma Hey'etinin" hazırlamasını arz ve teklif ederim. Bu husus için danışma hey'etinin, vergi tabikası ve tetkik tekniği konusu ile ünsiyeti olan ve bu mevzuada fikir dermeyer edecek durumda bulunan Uzmanlardan terkip edilmesiy uygun olur. Mamafi diğer arkadaşların da, tetkiklerde rastladıkları ve kılavuza alınmasında fayda gördükleri hususları D.H. ine bildirmeli ve bu hususta hey'ete izahat vermeleri de mümkün olacaktır.

5 - D.H. kılavuzun esas planını hazırladıktan sonra, gerekli ilmi etüdleri ve tatbikata ait araştırma ve incelemeleri yap-

mak, yaptırmak ve vucude getirilecek eserin kaleme alınması işiyle meşgul olmak üzere, Kurul Başkanlığınca üç Uzmandan müteşekkil bir komite teklif edecek, bu komite kılavuza ait çalışmalarla tavzif edilecektir.

Komite bu çalışmalarında, muayyen mevzularda tecrübe ve ihtisası olan arkadaşlarla, icabında monografik tetkikler yapacak ve gerekli malzemeyi toplayacak arkadaşların yardımlarından da faydalanabilmelidir.

Komite çalışmaları sonunda hazırlanacak eser D.H. nin tetkikinden geçecek ve Bakanlığa sunulacaktır.

6 - Bu soru yukarıda (4) ve (5) numaralı maddelerde cevaplandırılmıştır.

7 - Bu sorunun cevabı ekli fihristin tetkikinde bulunacaktır.

8 - Kılavuz mâna ve mahiyet itibarile kanun maddelerinin dışında tanzim edilmekle beraber şekil bakımından bazı hususlarda bizzat kanun maddelerine bağlanacaktır. Fakat bu maddeler değişikliğe maruz olmayan veyahut cüz'î nisbette maruz olan hükümlerden ibaret bulunacaktır. Bu itibarla bunlarda yapılacak şekle müteallik tadiller rehberin esasî üzerinde müessir olmayacaktır.

9 - Kılavuzun kaleme alınması ile tavzif edilecek arkadaşlara müstemiren bu işle meşgul olmak üzere bir seneye yakın bir müddet verilmelidir. Bu sırada yardımcı çalışmalar yapacak olan arkadaşların da bu çalışmalarını zamanında ikmal etmeleri lazımdır.

10 - Arkadaşların mütalâaları D.H.ine havale edilmeli ve mezkur hey'et tarafından tasnif edilmelidir.

11 - Kütüphanede mevcut bulunan veya arkadaşların şahıslarına âit olan kitap ve dergiler temin edildikten başka, yabancı memleketlerde bulunan arkadaşlara yazılmak suretile onların da bu çalışmalara faydalı olacak yayınları temin etmeleri sağlanmalıdır.

12 - D.H. kılavuzun esaslarını, planını ve şeklini tayin edeceği cihetle, bu mevzuda tebellür ve hey'ete intikal eden fikirler de kendiliğinden nazarı itibare alınmış bulunacaktır.

13 - (4) üncü maddede cevaplandırıldığı üzere bütün arkadaşların rehber alınmasında faide görecekları hususları D.H.ine bildirmeleri için tamimde bulunulması muvafık olur.

14 - Esaslı tetkik ve çalışmalar sonunda hazırlanacak olan "Vergi İnceleme Kılavuzu" nun vergi sisteminde ve tetkik rejiminde esaslı ve bünyevî değişiklikler olmadığı müddetçe tadil edilmesine lüzum hasıl olmayacaktır. Kanunlardaki madde tadilleri,

Evvelce de belirttiğimiz üzere, kılavuzda değişiklik yapılmasını icap ettirmeyecektir. Bu itibarla, mesela 10 sene müddetle değişiklik yapılmadan ve yenilenmeden kılavuzdan tatbikatta istifade edilmesi mümkün olacaktır.

15 - Bu sorunun cevabı yukarıki cevabda mündemiçtir.

NOT : Sanayi kollarına âit teknolojik ve ekonomik etüd ve monografiler kılavuza dahil bulunmazlar, Bunların kılavuz çalışmaları dışında fakat yine bir plan ve metod dahilinde ve fazla teferruatlı olmaksızın, Uzman arkadaşlara pey-der pey yaptırılması ve teksir ettirilerek dağıtılması , ileride de bir revizyondan geçirildikten sonra bir araya getirilerek tab ettirilmesi muvafık olur.

VERGİ İNCELEME KILAVUZU

Birinci kısım : Umumî esaslar

I - Revizyon ve vergi incelemesi

- 1 - Revizyonun târifi
- 2 - Kontrol ve revizyon
- 3 - Muhtelif revizyon şekilleri
- 4 - Progressif ve retrograd inceleme metodları
- 5 - Vergi incelemesi

II - Vergi incelemesinin hukukî mesnetleri

- 1 - Usul Kanununun 124 üncü maddesi
- 2 - Vergi incelemesinin şumulü
- 3 - İncelemeğe tabi olanların vazifeleri
- 4 - Bilgi toplama
- 5 - İstihbarat arşivi
- 6 - İncelemeğe selahiyetli olanların vazife ve mes'uliyetleri
- 7 - İnceleme yeri
- 8 - Çalışma zamanı
- 9 - İnceleme ve mürura zamanı.

III - İnceleme hazırlığı

- 1 - İnceleme plânları (Türkiyeye âit yıllık umumî inceleme planı, mahallî planlar, plan dışı çalışmalar)
- 2 - Beyanname seçimi
- 3 - İş tevzii
- 4 - Mükellef dosyası üzerinde çalışma
- 5 - İstihbarat arşivi ile temas
- 6 - Mevzu hakkında umumî, teknik ve ihşâî bilgi edinme

IV - İncelemenin icrası

- 1 - Beyanname, bilânçe ve merbutları üzerinde inceleme
- 2 - Mükellefle (teşebbüs sahibi) ile temas
- 3 - İşyerini görme
- 4 - İşletmenin ve muhasebenin organizasyonu hakkında izahat alma.
- 5 - Defterlerin intizamı hakkında formel inceleme.
- 6 - Vesikaların tetkiki.

- 7 - Beyanname ve bilanço rakamları ile defter rakamlarının karşılaştırılması
- 8 - İncelemenin "inceleme notlarına" müsteniden yürütülmesi.

V - İncelemenin derinleştirilmesi ve arama

- 1 - İncelemenin derinleştirilmesini icap ettiren sebepler.
- 2 - İncelemenin üçüncü şahıslara teşmili
- 3 - Arama
- 4 - Arama kararı
- 5 - Aramanın icrası
- 6 - Defter ve vesikaların muhafazası ve iadeler.

VI - İncelemenin hitamı

- 1 - İnceleme zabıtları
- 2 - Mükellefle inceleme neticesi hakkında konuşma
- 3 - İnceleme raporu
- 4 - İnceleme raporunun tevdi
- 5 - İstihbarat fişlerinin doldurulması.

İkinci kısım : Gelir vergisi ^{nde defter} incelemesi

I - Ticari kazancın incelenmesi

- 1 - Ticari kazanç mefhumu
- 2 - Sermaye mukayesesi prensibi
- 3 - Bu prensibin tatbik şekli
- 4 - Umumi masrafların incelenmesi
- 5 - Mali bilanço ile ticari bilançonun mukayesesi
- 6 - Şahıs şirketlerinde ticari kazanç
- 7 - Zarar nakli
- 8 - Rantabilite tetkiki

II - Tediye muamelelerinin incelenmesi

- 1 - Kasa hesabı (kasa defteri)
- 2 - Kasa fişleri
- 3 - Kasa mevcudu
- 4 - Kasa fazlası veya açığı
- 5 - Banka hesabı
- 6 - Çekler
- 7 - Senetler
- 8 - Ecnabi paralar.

III - Emtea hareketlerinin incelenmesi

- 1 - Emtea hesabı (hesapları)
- 2 - Anbar defteri (kayıtları, kartları)
- 3 - Envanter kayıtları
- 4 - Emtea girişlerinin incelenmesi
- 5 - Emtea çıkışlarının (satışlarının) incelenmesi.

- 6 - Emteanın değerlendirilmesi
- 7 - Kıymeti düşen mallar
- 8 - Emtea karlarına göre mukayeseler
- 9 - Emteanın devir sür'atine göre mukayeseler
- 10 - Ortalama kar hadletile kıyaslama
- 11 - Mikdar itibarile emtea mevcudunun incelenmesi

IV - Alacak ve borçların incelenmesi

- 1 - Müşteriler (borçlular) hesapları
- 2 - Satıcılar (alacaklılar) hesapları
- 3 - Alacak ve borçların deęerlenmesi
- 4 - Deęersiz alacaklar
- 5 - Şüpheli alacaklar
- 6 - Vaz geçilen alacaklar
- 7 - Ödenmeyen borçlar
- 8 Provizyonlar.

V - Stopaj tetkikleri

- 1 - Hizmet erbabına âit beyannamelerin incelenmesi
- 2 - Hizmet erbabı bordrolarile karşılaştırma
- 3 - Bordrolarda vergi hesaplarının incelenmesi
- 4 - Bordroların defter kayıtlarile karşılaştırılması
- 5 - Menkul sermaye stopajına âit beyannamelerin incelenmesi
- 6 - Stopaja tâbi meblağın incelenmesi.

VI - Serbest meslek erbabı vergilerinin incelenmesi

- 1 - Beyanname yekûnlarının defter yekûnları ile karşılaştırılması
- 2 - Defterlerin hesaben incelenmesi
- 3 - Masrafların incelenmesi
- 4 - Götürü masraf usulü
- 5 - Ücretler ve serbest meslek kazancı.

Üçüncü kısım : Diğer vergi incelemeleri

I - Kurumlar vergisi incelenmesi

- 1 - Ticarî kazancın incelenmesi
- 2 - Örtülü sermaye
- 3 - Örtülü kazanç
- 4 - İştirak münasebetleri
- 5 - Birleşme, devir halleri
- 6 - Tasfiye.

II - Muamele vergisi incelenmesi

- 1 - Beyannameler üzerinde hesap incelenmesi ve yıllık yekunların çıkarılması
- 2 - İptidai madde tenzilatı incelenmesi

- 3 - Beyannamelerin muamele defteri kayıtları ile karşılaştırılması,
- 4 - Muamele defteri kayıtlarının ticarî defter kayıtları ile karşılaştırılması
- 5 - İptidai madde hareketlerinin miktar bakımından incelenmesi,
- 6 - İmalatın miktar itibarı ile incelenmesi
- 7 - Randıman muayese ve tahvilleri yapılması.
- 8 - İcabında mevcutların miktar itibarı ile incelenmesi.

III - Veraset vergisi incelemesi :

- 1 - Beyanname üzerinde hesap ve vergi incelemesi
- 2 - Matraha dahil olan servetlerin incelenmesi
- 3 - Servet değerlemesinin incelenmesi.

Dördüncü kısım : İktisadî faaliyet kollara göre inceleme

- I - Sınai müesseseler**
- II - Bankalar**
- III - Sigorta şirketleri**
- IV - Nakliyat**
- V - Taahhüt işleri**
- VI - Dış ticaret**

Bittabi bu bölümler de dahilî taksimata tâbi tutulacaktır.

Istanbul :
1984/311

15/12/1949

*Bünye
alınmadı*

Ek : 1

Özü : İş Bankasının müracaatı hakkında :

Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu
Başkanlığına

5.XI.1949 gün ve 24-29/282 sayılı yazıya karşılıktır.

İş Bankasının kullanmak istedikleri müteharrik yapraklı yevmiye defterinde sahife numaralarının teselsül etmesi halinde kayıtların defterlere işlenmesinden bazı güçlükler doğacağını belirttikçe defter yapraklarına teselsül numaralarının aylık kayıtların hitamından sonra konulması veya her cami hesaba ait yevmiye föylerinin ayrı ayrı teselsül numarası alması talebi ile Bakanlık Yüksel Makamına sunmuş bulunduğu 24.X.1949 tarihli dilekçe incelendi.

Bilindiği gibi, 166 ıncı maddesile mükellefleri defter ve muhasebelerini diledikleri usul ve tarzda tutmakta serbest bırakan Vergi Usul Kanunu, 174 üncü maddesile de, işleri ciltli yevmiye defteri tutulmasına imkân vermeyecek derecede geniş olan bu yük malî, sınaî ve ticarî müesseselerin müteharrik yapraklı yevmiye defteri tutmalarına da, Maliye Bakanlığında izin almak şartı ile, cevaz vermiştir.

Bu hükümlerin mükellefleri ve bilhassa büyük müesseseleri, hesap tutma bakımından şekli mecburiyetlerden imkân nisbetin de uzak bulundurmak gayesile vazedildiği malumdur.

Bu itibarla, İş Bankasının müracaatının tetkikinde, Usul Kanununun 214 üncü maddesinde müteharrik yapraklı yevmiye defteri kullanmalarına müsaade edilen müesseselerin tasdik ettirecekleri yaprakların sıra numarası ile teselsül etmesini amir hükmünün de bu zaviyeden dikkate alınması lâzımgelir.

Sözü edilen madde metnindeki sıra numaralarının teselsülü hakkındaki hükümlerle münhasıran sahife numaralarının birbirini takip etmeleri kastedilmiş değildir. Kullanılacak müteharrik yapraklı yevmiye defterinin A, B, C veya I, II, III .. gibi işaretlerle gruplara ayrılarak bu gruplar içinde sahife numaralarının teselsül ettirilmesi halinde de, defter sayfelerindeki umumî sıra numarası teselsülü bozulmuş olmaz. Bu takdirde, bir kaç parçaya ayrılan yevmiye defterinin sayfelerinde grup ve sahife numarası itibarile yine teselsül muhafaza edilmiş demektir.

Kanaatimizce, kanun vazının maksadı maddenin bu şekilde anlaşılmasını icap ettirir. Bu sebeple, İş Bankasının müracaatının, Noterlikçe tasdik serhlerinde yevmiye defterinin kaç parça halinde tasdik edilmiş olduğu işaret edilmek suretile, belirttiğimiz esas dairesinde kabul edilmesinin muvafık olacağı mütalâa edilmektedir.

Arzolunur.

Grup Başkanı
Müşavir Hesap Uzmanı

Turne Bülgelelerini ve turne aylarını gösterir betveldir.

Küme No.	Bölge No. ve illeri	Gönderilecek uzman adedi	Ekip No.	Turne ayları
I	1 - <u>Ankara</u>	6x6 = 36	2 BURSA	1 - 2 3 - 4 5 - 6 7 - 8 9 - 10 11 - 12
	2 - <u>Kayseri</u> Yozgat Kırşehir Niğde	6		5
	3 - <u>Songuldağ</u> Kastamonu Bolu Sinop Çankırı Çorum	6x4 = 24		8 - 9
	4 - <u>Erzincan</u>	6		4
	5 - <u>Kocaeli</u>	6		3
	6 - <u>Konya</u>	2x6 = 12		9 - 10
II	1 - <u>İzmir</u>	3x9 = 27	1 BURSA	9-10-11 12-1 - 2 3-4-5 6-7-8 9-10-11 11-12-1
	2 - <u>Bursa</u> Bilecik	2x3 = 6		3
	3 - <u>Trakya</u> Çanakkale Tekirdağ Edirne Kırklareli	3		4-5-6
III	1 - <u>Seyhan</u>	2x3 = 6	1 2	2-3-4 9-10-11 9-10-11
	2 - <u>Batay</u> Gaziantep	3		9-10-11
	3 - <u>İceci</u>	3		9-10-11
	4 - <u>Balıkesir</u> Kütahya	4		3-4-5
	5 - <u>Manisa</u>	3		3-4-5
	6 - <u>Samsun</u> Sivas Tokat Amasya	4		4-5-6
	7 - <u>Aydın</u> Denizli Muğla	3		3-4-5
	8 - <u>Antalya</u> Aydın Burdur Isparta	3		9-10-11
	9 - <u>Trabzon</u> Ordu Giresun Rize Çoruh Gümüşhane Erzincan Erzurum Kars	4		5-6-7
	10 - <u>Diyarbakır</u> Maraş Malatya Elazığ Urfa Mardin	3		3-4-5

19. I. Inokimenin darsun (khusus no. 19) G1119
 Gollon b6lgerinde her serinde bilmerek H. w. s. k. l. e. n. g. e. s. e. r. i. s. k. o. b. l. o. n. e. r.
 Gollon - Antaya Antaya G1119

No. den.	Antaya Turne den	Antaya Turne den	Antaya Turne den
5	6	3	4
2	5	5	6
4	6	4	6
3	6	4	6
2	6	2	6

Antaya Turne den	Antaya Turne den	Antaya Turne den	Antaya Turne den
6	2	1-2	6
6	-	3-4	6
6	6	5-6	6
6	-	7-8	6
6	6	9-10	6
6	11-12	6	4

II Inokimenin darsun

Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun
1	9	3-4-5
1	9	9-10-11
1	9	12-1-2
2	3	3-4-5
2	3	9-10-11
3	3	4-5-6

Darsun

I. Inokimenin darsun

G1119

Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun
6	6	-	-	1	6	-	-	102
-	-	-	-	2	-	-	-	99
-	-	2	-	3	6	-	-	68
-	6	-	-	4	-	6	3	61
-	-	-	2	5	-	-	4	60
-	6	9+3	0+3+3+3	6	-	-	-	91
6	-	3	4	7	6	-	-	96
-	-	-	4	8	-	6	-	95
-	-	-	-	9	-	-	9+3	72
-	6	-	-	10	-	6	-	72
6	-	-	-	11	-	-	-	78
-	-	9+3	3+3+3+3	12	-	-	-	93
15	15	36	36	-	15	15	36	-

III Inokimenin darsun

Inokimenin darsun	Inokimenin darsun	Inokimenin darsun
1	3	2-3-4
1	3	9-10-11
2	3	9-10-11
3	3	9-10-11
4	3	3-4-5
5	3	3-4-5
6	4	4-5-6
7	3	3-4-5
8	3	9-10-11
9	4	5-6-7
10	3	3-4-5

gollon

Teknik etkinin izleyicilerimiz için, Bölge ve illerin durumunu gösteren cetvel

Küme No.	Bölge no. III	tevof beyannamesi	Tetkikin \$ ai adedi	Tetkik günü vasatise	Muzusu 15 gün	Uzman ihtiyacı	Turne netli	Yıllık ihtiyacı	
I	1-Ankara	4683	6	375	5	1875	0	6 X 6=36	36
	2-Kayseri	489	6	29	4	116	0,6	1 X 6=6	
	Yozgat	147	6	7	3	21			
	Kirgahar	70	6	4	3	12			
	Nide	165	6	8	3	24			
	3-Zonguldak	474	6	28	4	112	1	1 X 6=6	
	Kastomoni	259	6	16	4	64		1 X 6=6	
	Bolu	262	6	16	4	64			
	Sinop	96	6	5	3	15			
	Qankira	169	6	8	3	18			
	4-Ekişar	550	6	41	4	164	0,5	1 X 6=6	
	5-Ağaçlı	793	6	48	4	192	0,6	1 X 6=6	
6-Konya	922	6	55	4	220	0,7	1 X 6=6		
II	1-İzmir	5365	6	429	5	2145	7	3 X 9=27	36
	2-Bursa	1603	6	96	4	384	1,35	2 X 3=6	
	Bilecik	99	6	5	3	15			
	3-Trakya		6	23	4	92	1	1 X 3=3	
	Çanakkale	384	6	20	4	80			
	Yekirdağ	339	6	20	4	80			
	Kırklareli	326	6	12	3	36			
Edirne	230	6	12	3	36				
III	1-Seyhan	1742	6	105	4	420	1,0	2 X 3=6	36
	2-Hatay	486	6	29	4	116	0,4	1 X 3=3	
	Uziantep	546	6	33	4	132			
	3-İçel	868	6	52	4	208	0,7	1 X 3=3	
	4-Malkeşir	1210	6	74	4	296	1	1 X 4=4	
	5-Manisa	873	6	52	4	208	0,7	1 X 3=3	
	6-Dağın	642	6	51	4	204	1,3	1 X 4=4	
	Sivas	252	6	15	4	60			
	Tokat	211	6	13	4	52			
	Amasya	200	6	12	4	50			
	7-Aydın	611	6	37	4	148	0,87	1 X 3=3	
	Denizli	428	6	26	4	104			
	Muğla	123	6	6	3	18			
	8-Antalya	455	6	27	4	108	0,6	1 X 3=3	
	Afyon	269	6	14	3	42			
	Burdur	143	6	7	3	21			
	Isparta	132	6	8	4	32			
	9-Trabzon	404	6	24	4	96	0,86	1 X 4=4	
	Ordu	186	6	9	3	27			
	Giresun	190	6	9	3	27			
	Siirt	93	6	5	3	15			
	Çorum	58	6	3	3	9			
	Ömüghane	45	6	2	3	6			
	Erzincan	25	6	2	3	6			
	Erzurum	334	6	16	3	48			
	Kars	177	6	9	3	27			
	10-Diyabakır	294	6	18	4	72	0,73	1 X 3=3	
Harag	168	6	8	3	24				
Kalatya	250	6	15	3	60				
Elâziğ	182	6	8	3	24				
Urfa	152	6	7	3	21				
Marşin	111	6	6	3	18				

K e k u n 108

- Not :**
- 1 - Yukarıda adı geçmeyen iller intiva ettikleri beyanname adedi ve matrik tutarı ve bu illerin mali ve iktisadi ehemmiyetleri nazarı itibare alınarak ancak hadise üzerine gidilebilecek yerler olarak mütalaa edilerek program dışı tutulmuştur.
 - 2 - MıntıkakaraUzman tahsis edilirken hasil olan hesap kestirileri dolayisile bazı rütuğlar yapmak zarurati hasil olmuştur.
 - 3 - Her mıntıkaya dahil illere hangi fasillarla gidileceği aşşında ayrıca gösterilmiştir.